Anul III Nr. 3

BULETINUL COMISIEI MONUMENTELOR ISTORICE

București
1992

http://patrimoniu.gov.ro

COPERTA I: Stema Țării Românești pe hrisovul lui Matei Basarab din 1651, mai 21, Tîrgoviște, pentru vinăriciul de la Răzvad [Arh. St. Buc., Mănăstirea Dealul, II 1]

COPERTA IV: Mănăstirea Govora, fațada de sud a bisericii Foto: V. Bilciurescu 1969

COLEGIUL DE REDACȚIE

Aurel Botez
Peter Derer
Ștefan Gorovei
Eugenia Greceanu
Călin Hoinărescu
Sergiu Iosipescu
Ion Istodor
Dan Mohanu
Cezara Mucenic
Paul Niedermaier
Constantin Pavelescu
Radu Popa (președintele colegiului)
Marius Porumb
Georgeta Stoica
Nicolae Stoicescu
Aurelian Trișcu

REDACȚIA

Doina Florea (redactor șef)
Maria-Elena Negoescu (redactor)
Georgeta Pop (redactor)
Elisabeta Ancuța-Rușinaru (redactor de rubrică)
Sanda Gusti (macheta artistică și tehnică)
Dragoș Ardeleanu (secretar de redacție)

Buletinul Comisiei Monumentelor istorice — str. Ienăchiță Văcărescu, nr. 16, sector 4, București, cod 70 528, telefon 615.24.20, interior 127. Administrația: Direcția pentru Presă, Publicitate și Tipărituri (D.P.T.T.), Piața Presei Libere, nr. 1, sector 1, București, cod 71 554, telefon 617.60.10, interior 1405. Abonamentele se pot face la administrație, prin poștă sau virament D.P.T.T., cont 645120608, Banca Națională a României, Filiala sector 1, București și la Oficiile poștale sau difuzorii de presă. Costul unui abonament anual este de 360 lei (90 lei/ număr). Abonamentele pentru străinătate se pot face prin ORION SRL, Splaiul Independenței, nr. 202 A, sector 6, București, telefon 617.34.07, FAX (400)—42 41 69. Tipărit în București, la Imprimeria «Arta Grafică».

Au colaborat:
Gheorghe I. Cantacuzino [arheolog, referent DMASI]; T.O. Gheorghiu [arhitect]; Eugenia Greceanu [arhitect]; Daniela Marcu [arheolog, referent DMASI]; Cezara Mucenic [istoric de artă, director ajunct al DMASI]; Sergiu Nistor [arhitect]; Andrei Pănoiu [arhitect, referent DMASI]; Viorica Pisică [arhitect]; Georgeta Pop [istoric, redacția publicațiilor CNMASI]; Radu Popa [arheolog, vicepreședinte al CNMASI]; Elisabeta Ancuța-Rușinaru [publicist, redacția publicațiilor CNMASI]; Aurelian Trișcu [președinte al CNMASI]; Gheorghe Vecerdea [arhitect].

http://patrimoniu.gov.ro

ROMÂNIA
COMISIA NAȚIONALĂ A MONUMENTELOR,
ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

BULETINUL COMISIEI NAȚIONALE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

Nr. 3/1992

Anul III

http://patrimoniu.gov.ro

CUPRINS

MONUMENTE, ANSAMBLURI ȘI SITURI ISTORICE
Atitudini și mentalități

AURELIAN STROE, *Cîmpulung — un oraș amenințat* 5

DOSARELE DISTRUGERII

Muzeul Satului

Muzeul Satului — Un caz viu sau doar dosar de arhivă? (Radu Popa) . . 8
Din dosarul «Muzeul satului» 10

Monumente dispărute: *Frescele de la Biserica Goranu* (Andrei Pănoiu) 19

COMUNICĂRI ȘI RAPOARTE DE CERCETARE

GH. I. CANTACUZINO, *Cercetări arheologice la mănăstirea Govora* 21
Valori urbanistice și arhitecturale ale orașului Constanța văzute de arhitectul Dan Corneliu (prezentare de EUGENIA GRECEANU) 35
GHEORGHE VECERDEA, *Constanța-particularități arhitecturale în evoluția orașului modern* 40

METODOLOGII ȘI TEHNICI DE LUCRU

SERGIU NISTOR, *Asupra unor sisteme de inventariere a patrimoniului cultural imobiliar* 42

IZVOARE

ANDREI PĂNOIU, *Moșii, sate, tîrguri și orașe: I. Rîmnicu-Vîlcea* . . . 46

LEGI, REGULAMENTE, NORMATIVE

Legea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice (proiect) 60
Definițiile termenilor folosiți în Legea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice (Eugenia Greceanu) . . 69
Regulament de organizare a Comisiilor zonale a monumentelor ansamblurilor și siturilor istorice 73
Protocolul de colaborare încheiat între Comisia Națională și Direcția Muzeelor și Colecțiilor și Comisia Națională și Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice . . 76

CRONICA INTERNĂ

Din ședințele CNMASI (Cezara Mucenic) 78
Din activitatea Comisiei zonale Banat (Elisabeta Ancuța-Rușinaru) 80
Vizită la DMASI (Adriana Stroe) . . 82

VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

Crearea «Comisiei de istoria orașelor din România» și sesiunea de comunicări «Istoria orașelor în cercetările istoriografice românești» (T.O. Gheorghiu) 83
Cea de-a XXVI-a Sesiune națională de rapoarte privind rezultatele cercetărilor arheologice din anul 1991, Iași, 15—17 mai 1992 (Daniela Marcu) 84
Simpozionul «Aspecte specifice ale restaurării și consolidării monumentelor istorice și de arhitectură din județul Galați, (Galați, 21 mai 1992, (Viorica Pisică) 86

RECENZII

Ephemeris Napocensis, nr. 1/91 (Daniela Marcu) 87

http://patrimoniu.gov.ro

SOMMAIRE

MONUMENTES, ENSEMBLES ET SITES HISTORIQUES

Attitudes et mentalités

AURELIAN STROE, *Cîmpulung — une ville en danger* 5

LES DOSSIERS DE LA DESTRUCTION

Le Musée du Village

Le Musée du Village-un cas vivant ou seulement un dossier d'archive (Radu Popa) 8

Du dossier «Le Musée du Village». 10

Monuments disparus: *Les fresques de l'église Goranu* (Andrei Pănoiu) 19

EXPOSES ET RAPPORTS DE RECHERCHE

GH. I. CANTACUZINO, *Recherches archéologiques au monastère de Govora* 21

Valeurs urbanistiques et architecturales de la ville de Constantza vues par l'architecte Dan Corneliu (présentation par EUGENIA GRECEANU) 35

GHEORGHE VECERDEA, *Constantza-particularités architecturales dans l'évolution de la ville moderne.* . . 40

METHODOLOGIES ET TECHNIQUES DE TRAVAIL

SERGIU NISTOR, *Sur quelques systèmes d'inventaire du patrimoine culturel immobilier.* . . . 42

SOURCES

ANDREI PĂNOIU, *Domaines, villages, bourgs et villes: Rîmnicu-Vîlcea.* . . 46

LOIS, REGLEMENTS, NORMATIFS

La loi des monuments, ensembles et sites historiques (projet) 60

Les définitions des terms utilisés dans la Loi des monuments, ensembles et sites historiques (texte rédigé par Eugenia Greceanu) . . . .

Le règlement d'organisation des Commission zonales des monuments ensembles et sites historiques . . 73

Le protocole de collaboration établi entre la Commission Nationale et la Direction des Musées et des Collections et la Commission Nationale et la Direction des Monuments, Ensembles et Sites Historiques. 76

CHRONIQUE INTERNE

Les séances de la CNMESH (Cezara Mucenic) 78

De l'activité de la Commission zonale Banat (Elisabeta Ancuța-Rușinaru) 80

Visite à la DMESH (Adriana Stroe) 82

LA VIE SCIENTIFIQUE

La création de la «Commission pour l'histoire des villes en Roumanie» et la session des rapports scientifiques «L'histoire des villes dans les recherches historiographiques roumaines», Sibiu, 8—10 Mai 1992 (T. O. Gheorghiu) 83

La XX-I-ième Session Nationale de rapports scientifiques concernant les recherches archéologiques durant l'année 1991, Iași, 15—17 Mai 1992 (Daniela Marcu) 84

Le symposium «Aspects spécifiques de la restauration et la consolidation des monuments dans le département de Galatzi, 21 Mai 1992 (Viorica Pisică). 86

COMPTE-RENDUS, PRESENTATIONS

«Ephemeris Napocensis», 1/92 (Daniela Marcu) 87

http://patrimoniu.gov.ro

MONUMENTS, ENSEMBLES AND SITES
Attitudes and Mentalities

AURELIAN STROE, *Cîmpulung-A Town in Danger* 5

THE FILES OF DESTRUCTION

The Village Museum

The Village Museum-A Real Case or just an Archive File? (Radu Popa). . 8
From the File «The Village Museum» 10

Lost monuments

The Frescos of the Goranu Church (Andrei Pănoiu) 19

RESEARCH PAPERS AND REPORTS

GH. I. CANTACUZINO, *Archeological Researches at Govora Monastery* 21
Architecturals and Urbanisticals Values of Constantza City seens by the Architecte Dan Corneliu (presentation by EUGENIA GRECEANU) 35
GHEORGHE VECERDEA, *Constantza-Architecturals Characteristics in the Evolution of the Modern Town* 40

WORKING METHODS AND TECHNIQUES

SERGIU NISTOR, *About Some Inventary Systems of the Imobil Cultural Patrimony*. 42

SOURCES

ANDREI PĂNOIU, *Lands, Villages, Boroughs and Towns: I. Rîmnicu-Vîlcea* 46

LAWS, RULES, NORMS

The Law of the Historical Monuments, Ensembles and Sites (Project). . . 60
The Definitions of the Terms used in the Law of Historical Monuments, Ensembles and Sites by Eugenia Greceanu . . . .
The Organization Rule of Zone Commissions of Historical Monuments, Ensembles and Sites . . . . .
Co-operation Proceedings between the National Commission and the Direction of Museum and Collections and The National Commission and the Direction of Historical Monuments, Ensembles and Sites . . . .

INTERNATIONAL CHRONICLE

The NCHMES Proceedings . . . . .
By the Activity of Zone Commission Banat (Elisabeta Ancuța-Rușinaru) . .
Visit at the DHMES (Adriana Stroe)

SCIENTIFIC LIFE

The Setting Up of the "Committee for the Towns History" and the Papers Session "The Towns' History in the Romanian Historigraphical Research" Sibiu, 8—10 May 1992 (T.O. Gheorghiu) . . . .
The XXVI-th National Session of Repports Concerning The Archeological Research During 1991, Iași, 15—17 May 1992 (Daniela Marcu) . . . . .
The Symposium "Specific Aspects of the Restoration and the Consolidaments", Galatzi, 21 May 1992 (Viorica Pisică) . . . .

REVIEWS, PRESENTATIONS

"Ephemeris Napocensis", 1/91 Daniela Marcu . . . .

http://patrimoniu.gov.ro

CÎMPULUNG-MUSCEL — UN ORAȘ AMENINȚAT

O vizită în fosta reședință domnească (8—10 mai 1992) ne-a readus în prim-plan o serie de aspecte de ultimă oră ale problematicii monumentelor orașului, aspecte ale căror rădăcini sînt mult mai vechi.

Orice discuție pe această temă trebuie să pornească de la două adevăruri:

a) Cîmpulungul este singurul oraș medieval din Țara Românească încă (relativ) bine păstrat.

b) Cîmpulungul are pe Lista monumentelor, la capitolul arhitectură, 79 de clădiri (13 biserici și 66 case), precum și o vastă zonă istorică urbană, deci protejată.

Premisele, după cum vedem, ca lucrurile în domeniul monumentelor să meargă bine, cel puțin aici, sînt favorabile, dar realitatea dovedește că și ceea ce începe bine se sfîrșește rău.

Și pentru Cîmpulung a existat un plan de restructurare-sistematizare (se afla pînă acum doi ani și jumătate în machetă și în holul Primăriei). El n-a mai apucat să fie dus la îndeplinire. De pornit, fusese pornit și rezultatele sînt cele pe care le cunoaștem: neinspiratele blocuri din Vișoi (partea stîngă a rîului Tîrgului), unele deja nelocuibile; blocurile din dealul Gruiului, care au înghițit efectiv una din cele mai frumoase zone verzi ale orașului; blocurile din piață; blocul de la piciorul podului ce duce spre stadion și Școala Normală. Tentativele mai vechi de «modernizare» sînt la fel de îndoielnice: Casa de cultură și blocurile de lîngă palatul fostei prefecturi de Muscel; Poșta de pe «Bulevardul Pardon» (relativ recent transformată după proiectul soților Mulțescu, fără însă a cîștiga din punct de vedere al integrării).

Agresiunile împotriva monumentelor și a zonei istorice continuă la Cîmpulung, iar direcțiile din care sînt declanșate sînt foarte diverse: autorități (prin nepăsare), persoane juridice sau fizice, biserică.

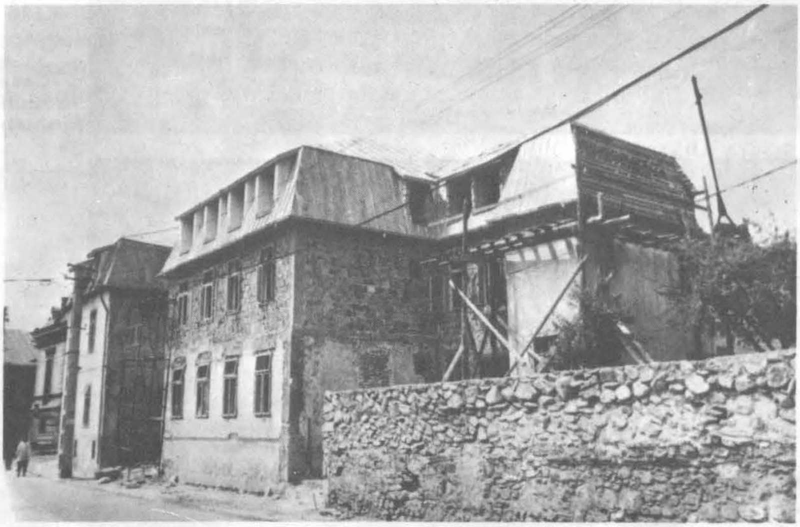

Casele aparținînd ansamblului Bărăția, acum modificate (str. Constantin Brâncoveanu)

(fotografii: AURELIAN STROE)

http://patrimoniu.gov.ro

Mănăstirea Negru Vodă adăpostește în biserica sa cea mai veche piatră de mormînt a unui voievod muntean — Nicolae Alexandru (mort la Cîmpulung în 1364). De curînd, lespedea tombală a fost vopsită cu duco negru, iar literele inscripției date cu bronz. De același tratament s-au bucurat și pisaniile încastrate în fațada bisericii (la vest). În interior, s-a găsit de cuviință, tot recent, să fie vopsite în bleu coloanele care despart pronaosul de naos.

Ansamblul bisericii catolice Bărăția a fost înscris în Lista monumentelor împreună cu casele anexe. O parte din aceste case, cele de pe strada Constantin Brîncoveanu, au fost transformate (șantierul nu este încă încheiat) și astfel o parte din trecutul construit al orașului a fost pierdut.

«Buticurile» și diversele amenajări au luat un avînt de nestăvilit, la fel ca în toată țara. În fața casei Armeanu, strada Negru Vodă nr. 234, construită în 1930 după planurile arhitectului D.I. Berechet, înscrisă în Lista monumentelor de arhitectură, a fost ridicată o căsuță de lemn — «Consignație» — în chiar perimetrul de protecție al monumentului. Pe strada Constantin Brâncoveanu nr. 55, la o casă de la începutul secolului XX, declarată monument de arhitectură, au fost deschise la fațada dinspre stradă o ușă și o fereastră, probabil în scop comercial. O cooperativă din sticlă strică aspectul unei clădiri cu valoare ambientală, pe strada Negru Vodă nr. 159.

Modificările și reaua întreținere sînt alte cauze care duc la degradarea fondului construit. Casa Dinulescu, din strada Constantin Brâncoveanu nr. 62, monument de arhitectură din secolul trecut, este grav deteriorată. Casa de la nr. 57 de pe aceeași stradă, construită în primul sfert al secolului XX, a fost supraînălțată și a suferit și alte transformări.

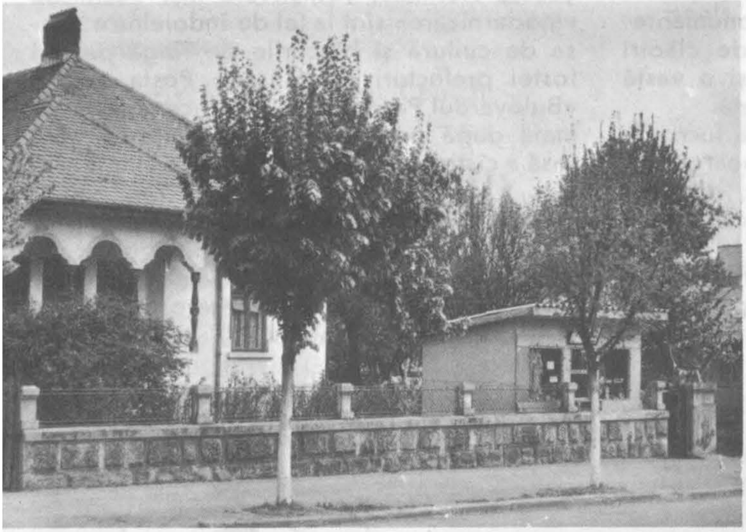

Casa Armeanu (1930) cu «buticul» (str. Negru Vodă nr. 234)

Casa Dinulescu (sec. XIX), (str. Constantin Brâncoveanu nr. 62)

http://patrimoniu.gov.ro

Blocul din cartierul Schei (str. Traian), (imagine luată de la aprox. 100 m S de Bloc).

Cel mai grav și mai recent atentat la personalitatea istorică urbană a Cîmpulungului este blocul cu 8 (opt!) etaje, construit pe strada Traian, între nr. 94—96 (partea finală a străzii), pe terenul unei foste grădini. Strada Traian face parte din zona istorică urbană, deci protejată, dar deocamdată proiectul Legii monumentelor se află de luni bune la Parlament. Un bloc cu 8 etaje în Cîmpulung, și mai ales în această zonă, este un adevărat *zgîrie-nori*, care strivește efectiv casele din jur. Căci, pe aproape 2 km, nu sînt decît case cu parter sau parter + 1 etaj (rareori 2 etaje) — excepție fac Halele Uzinei ARO, dar acestea sînt retrase de la stradă — valoroase exemplare de arhitectură populară sau care ilustrează simbioza dintre arhitectura populară și cea urbană. Clădirea este vizibilă de la peste 1 km distanță, iar efectul de ecran, cunoscut din nenumărate exemple nefericite, este pregnant. Iată că amenințarea vine acum dinspre nord și își dă mîna cu cea dinspre sud, ce datează mai demult și despre care deja am amintit. Cum a fost posibil ca arhitectul orașului, ca primăria, ca serviciul tehnic al Prefecturii de Argeș să accepte un asemenea regim de înălțime în această zonă și, în general, în acest oraș? Alături de *zgîrie-nori* există deja o fundație pentru o construcție similară, nedemarată încă probabil numai din cauza lipsei fondurilor.

Orașul ar putea deveni, încă, un important centru al turismului, al celui cultural în special, căci, repetăm, este singurul din Țara Românească încă bine păstrat. S-a vorbit chiar, la un moment dat, de înscrierea sa pe Lista patrimoniului mondial. Dar asemenea «înnoiri», asemenea tratări urbanistice îndepărtează din ce în ce mai mult perspectiva de a avea aici un punct turistic forte și odată cu acesta se îndepărtează și fondurile, nu puține, care ar rezulta dintr-o asemenea profitabilă activitate.

Legat de cele de mai sus, ne întrebăm ce regim de înălțime vor avea viitoarele construcții de pe strada Negru Vodă nr. 149 și aceeași stradă nr. 176 (în ambele cazuri există deja fundația).

După Revoluție, a apărut problema reînființării județului Muscel, susținută de mulți cu zel. Materializarea acestui deziderat implică revenirea Cîmpulungului la statutul de capitală de județ. Va dispărea atunci vechiul oraș pentru a face loc exigențelor unei «Capitale»?

ADRIANA STROE
și AURELIAN STROE

Casă de la începutul sec. XX. Parterul, la stradă, a fost modificat (str. Constantin Brâncoveanu nr. 55)

http://patrimoniu.gov.ro

D o s a r e l e   d i s t r u g e r i i

MUZEUL SATULUI

MUZEUL SATULUI — un caz viu sau doar dosar de arhivă?

În vreme ce paginile care urmează pleacă la tipar*, continuă agresiunea declanşată în urmă cu un an asupra unuia dintre cele mai reprezentative obiective cultural-istorice ale Bucureştiului: Muzeul Satului. În cei aproape 60 de ani de existenţă, vatra de civilizaţie românească creată în 1936 de marea generaţie a etno-sociologilor noştri — să amintim dintre ei pe Dimitrie Gusti, Henri H. Stahl, Mihai Pop, Gheorghe Focşa — a devenit în egală măsură motiv de mîndrie şi act de identitate a capitalei. Dosarul din care au fost extrase textele şi adresele înmănuncheate aici este cu mult mai voluminos deoarece soarta Muzeului satului a atras în ultimul timp în mod constant atenţia unor personalităţi, a unor instituţii şi mai ales a presei culturale sau de mare tiraj. Se află în dosar şi unele piese nepublicabile, de pildă o scrisoare-adresă a directorului muzeului, al cărei text ţine de domeniul folclorului, nu de cel al relaţiilor dintre instituţii din sfera culturii.

Datorăm de la bun început o explicaţie. Dosarul la care ne referim şi care reflectă «aventura» — din păcate tragică — în curs de desfăşurare pe Şoseaua Kiseleff, se află în arhiva Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice. S-ar putea pune, pe drept cuvînt, întrebarea în ce măsură este îndreptăţită această Direcţie şi Comisia Naţională ce o patronează (CNMASI) să intervină în probleme privind un muzeu. După cum se ştie, muzeele şi colecţiile au propria lor Direcţie şi Comisie Naţională cu sediul la Ministerul Culturii. Conform doctrinelor create şi perfecţionate în domeniu de-a lungul ultimelor decenii, monumentele demontate, transportate şi refăcute într-un spaţiu de expunere din piesele lor originale sau din materiale asemănătoare — soluţiile au fost deobicei mixte — îşi pierd calitatea şi atributele de monument istoric. Fiecare dintre construcţiile transportate şi instalate în Muzeul Sa tului a devenit piesă de muzeu, scoatere lor din mediul în care şi pentru care au fos create anulînd implicit calitatea pentru car se bucură de protecţia legii monumentelo istorice.

Dar dacă Muzeul Satului nu reprezintă « «colecţie» de monumente istorice, în intenţia organizatorilor săi cu şapte decenii în urmă ci poate doar de monumente reprezentative ale civilizaţiei populare de pe întreg teritoriul ţării, ansamblul creat la marginea de atunci a oraşului, adaptat pitorescului zonei, nu poate fi indiferent Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilo Istorice. Muzeul Satului a figurat încă din 1955 în lista obiectivelor ocrotite de lege cu calificativul «rezervaţie de arhitectură», ce nu exprimă poate în modul cel mai adecvat caracterul său, dar nu în aceasta constă problema. Ca ansamblu, ca mod de concepţie şi de transpunere în teren, ca parte foarte importantă a unei zone protejate a Bucureştiului, Muzeul Satului continuă să figureze pe listele de obiective (monumente, ansambluri, situri istorice) întocmite în ultimii do ani. Aşezămîntul reflectă o epocă şi un mod de abordare a patrimoniului cultural-istoric naţional care a aşezat atunci ţara noastră în avangarda iniţiativelor de acest fel materializate pe plan mondial. Muzeul satului a conferit şi continuă să asigure Bucureştiului un loc de frunte în repertoriul tot mai consistent al muzeelor în aer liber din lume, dintre care unele au fost înscrise în listele patrimoniului mondial.

În cele şapte decenii scurse de la crearea sa, Muzeul Satului a fost o instituţie vie, a crescut treptat şi a cunoscut modificări mai mult sau mai puţin reuşite, s-a străduit să ţină pasul cu înnoirile din sfera muzeografiei, dar şi-a păstrat trăsăturile definitorii din vremea întemeierii sale. Desigur că sub as-

* iulie, 1992 (n. red.)

http://patrimoniu.gov.ro

›ectul dotărilor tehnice și al actualilor pa-
rametri din domeniul conservării, întreține-
rii, restaurării și cercetării unui patrimoniu de valoarea și diversitatea celui deținut de Muzeul Satului, precum și în raport cu cerințele contemporane ale relațiilor cu publicul și ale funcționării unei instituții cu acest profil, condițiile din ultimele decenii au fost vitrege determinînd pierderi și rămîneri în urmă. Se justifică pe deplin inițiativa noii conduceri a muzeului, de după decembrie 1989, de a recupera și introduce, cu înțelegerea și sprijinul Ministerului Culturii, o nouă concepție în dotarea și funcționarea Muzeului Satului.

Prioritatea a fost și continuă să fie dotarea instituției cu o «construcție multifuncțională» — cuprinzînd laboratoare, ateliere, depozite, cabinete de lucru și alte spații — a cărei absență are grave consecințe asupra funcționării muzeului și îndeplinirii rosturilor sale. Răspîndirea în cuprinsul ansamblului a acestor funcții, în construcții mai mici, vechi și noi, deși principial preferabilă, întîmpina mari dificultăți practice. Se impunea deci gruparea lor. Dacă de la bun început s-ar fi spus răspicat că este necesară o clădire de anumite dimensiuni și volum, care să pretindă o anumită investiție, s-ar fi studiat și găsit locul potrivit ce nu putea fi decît la marginea de nord a sitului, perpendicular pe Șoseaua Kiseleff și pînă la marginea lacului, reprezentînd o delimitare topografică a terenului ocupat de exponatele muzeului. Revenea arhitectului găsirea soluțiilor pentru ca noua construcție să se integreze locului.

Dar o asemenea abordare logică a temei s-ar fi lovit poate de greutatea obținerii fondurilor și venea în orice caz în contradicție cu mentalitățile și procedeele adînc înrădăcinate în ultimele decenii, conform cărora una spunem și alta facem, una cerem și obținem ca mijloace și alta avem în vedere, sperînd sau chiar avînd certitudinea că pe parcurs mijloacele materiale se vor completa.

În foarte mică măsură și în mod neadecvat, rosturile viitoarei «construcții multifuncționale» le împlinea vechea clădire cunoscută sub numele de «Școala de agricultură», construcție cu etaj de la începutul secolului, care, fără a fi înscrisă individual în lista monumentelor istorice, prezenta interes fie și numai datorită vîrstei aproape centenare, reprezentativității pentru epocă și faptului că a precedat extinderea Muzeului satului, desfășurată în 1955 în jurul ei. Locul ocupat de «Școala de agricultură», cu frontul la Șoseaua Kiseleff, era cel de minimă lărgime a sitului, gîtuit între șosea și lac. Este totuși explicabil și firesc de ce la prezentarea în vara anului 1990 a unui studiu tehnico-economic ce prevedea completarea clădirii vechi cu corpuri noi de construcție care respectau în bună măsură scara generală a sitului, inițiativa să obțină un aviz cu recomandări. De aici înainte lucrurile au scăpat de sub control deoarece, după cum porniseră, respectarea normelor legale și controlul nici nu mai erau posibile. Cu toate adresele și apelurile, inclusiv respingerea proiectului de execuție în februarie 1991, s-a trecut la demolarea fără aprobare a bietei «Școli de agricultură», acuzată de a fi infectată iremediabil de ciuperci, și s-au excavat fundațiile. Proiectul de execuție respins s-a dovedit a fi pînă la urmă o construcție modernă desfășurată pe cca 100 m lungime, 30 m lățime și aproape 17 m înălțime, un adevărat colos care, dacă se va finaliza, va face ca în ansamblul de la Muzeul Satului el să devină principalul element al compoziției iar toate modestele construcții țărănești ce-l înconjoară să se transforme în justificări subsidiare ale prezenței sale, cu front cît un stadion, la Șoseaua Kiseleff.

Nu este în intenția acestor rînduri reconstituirea mecanismelor prin care s-a ajuns ca această megalomană construcție polivalentă sau multifuncțională să depășească cu betonul înălțimea primului etaj și să năzuiască mai departe spre cer. Strategiilor și mentalităților deja invocate li s-au adăugat foarte probabil orgoliul creatorului, lipsa de măsură a unui beneficiar entuziast lipsit de experiența necesară întrevederii rezultatelor finale, sistemul financiar anchilozat și aberant moștenit care a determinat argumentări neoficiale de genul «trebuie pornit repede, oricum, deoarece se pierd banii», dacă nu cumva au mai fost și alte mobiluri. Chiar dacă s-a ajuns în ceasul al doisprezecelea, nu este totuși încă prea tîrziu pentru a opri la acest stadiu lucrarea și pentru a cumpăni, împreună cu toți cei cărora nu le este indiferent Muzeul Satului cu înfățișarea creată în urmă cu șapte decenii, ce este de făcut de aici înainte.

RADU POPA
vicepreședinte CNMASI

http://patrimoniu.gov.ro

DIN DOSARUL «MUZEUL SATULUI»

ROMÂNIA
COMISIA NAȚIONALĂ A MONUMENTELOR ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE
DIRECȚIA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

17 XII 1990

Către

PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
Direcția tehnică de urbanism și amenajarea teritoriului

Spre știință: — **Primăria Municipiului București — Inspectoratul de cultură**
— **Departamentul de urbanism și amenajarea teritoriului**
— **Inspecția de stat pentru calitatea construcțiilor**
— **Muzeul de istorie și artă al Municipiului București, OPCN — MB**

Referitor la: Zonele istorice rezervate (sub protecția CNMASI) din Municipiul București

Prin prezenta vă comunicăm că în ședința sa din 4 decembrie, Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice a avizat propunerea privind zonele istorice rezervate din municipiul București (cf. anexă).

Delimitarea s-a făcut de către un referent de specialitate,dr. Cezara Mucenic, de la DMASI, în colaborare cu arh. Mariana Nițelea de la OPCN-MB și istoric Nicu Anderko de la MIAMB, pe baza documentării istorice, a studiului de teren, a propunerilor făcute de arh. Dana Harhoiu și arh. Raluca Butnariu de la I.P.B. în «Studiul privind revalorificarea urbanistică a monumentelor istorice și de arhitectură» (sept. 1990) și a propunerilor făcute de membrii CNMASI.

Criteriile de orientare au fost: limita orașului la 1940, ultimile versiuni ale Listei monumentelor istorice, trasee și lotizări istorice etc.

ZONA ISTORICĂ REZERVATĂ ESTE DELIMITATĂ ÎN MOD PROVIZORIU pînă la încheierea studiilor și stabilirea valorilor istorico-arhitecturale pe care le conține.

Delimitarea a stabilit următoarele categorii de zone protejate:

I. Ansambluri de arhitectură

Definiție: «O grupare restrînsă omogenă de clădiri a căror valoare istorică și artistică rezultă din unitatea stilistică, tipologică sau istorică»

Delimitarea: Ansambluri de arhitectură din București sînt:

I. A. STRĂZI sau PORȚIUNI DE STRĂZI.

B-dul Bălcescu (între C.A. Rosetti și str. Batiștei), str. Batiștei (între str. Alex Sahia și str. Galați), str. Băcani, Str. Biserica Răzvan, str. Baia de Fier (nr. 1—7), str. Bărăției, str. Hristo Botev (nr. 27—31), str. Căldărari, str. Covaci, str. Calonfirescu (nr. 7—15) (10—16), str. Domnița Anastasia (între str. Brezoianu și str. Lipscani — numere impare), str. J. Elias, str. I.C. Frimu, Calea Griviței (între Calea Victoriei și str. Atelierului), str. Gabroveni, str. Gheorghe Nou, str. Halelor, str. Hanul cu Tei, B-dul Ana Ipătescu, str. Nicolae Iorga, str. Învierii, B-dul M. Kogălniceanu (între Calea Victoriei și B-dul Schitu Măgureanu), str. Dumbrava Roșie (nr. 2—16, 1—11), str. Lipscani (între Cal. Victoriei și str. J. Elias), B-dul Magheru (între str. Pictor Verona și str. C.A. Rosetti), Calea Moșilor str. Negustori (nr. 1—15, 6—16), Intr. Parfumului, str. Poștei, Pasajul Comercial, Pasajul Villacrosse, str. Pătrașcu vodă, str. C. F. Robescu (nr. 7—21, 3—20), str. Poet Alex Sihleanu, str. Știrbei Vodă (între B-dul Schitu Măgureanu și str. Berzei), str. Stavropoleos, str. Stelea Spătaru, str. Sf. Mina (nr. 7—11), str. 30 Decembrie, Calea Victoriei (între B-dul Dacia și str. Lt. Lemnea)

I. B. CARTIERE

a) Steaua (str. Feroviarilor — Bdul. 1 Mai — str. Palazul Mare — Calea Griviței)

b) Vatra Luminoasă (str. Vatra Luminoasă — str. Ctin Ivănuș — str. Mr. Coravu — str. D. Marinescu)

c) U.C.B.

Nu aparțin ansamblului de arhitectură acele clădiri conținute care au fost construite după 1940.

Protejarea: în cadrul ansamblului de arhitectură se poate interveni:

a) la clădirile monumente de arhitectură, clădirile cu valoare arhitecturală sau ambientale pentru întreținere, conservare, restaurare;

b) în terenurile libere prin propuneri de reconstituire sau mutare de clădiri care se integrează zonei, păstrîndu-i caracteristica esențială, UNITATEA.

Avizarea

Pentru orice intervenție este obligatoriu avizul C.N.M.A.S.I. sau/și C.P.C.N — M.B. (vezi anexa 1).

II *Zonă istorică rezervată*

Definiția: «Zona neomogenă conținînd valori arhitecturale, urbanistice memoriale, ambientale ale diferitelor epoci istorice».

Delimitarea: Zone istorice rezervate în București sînt:

II.A. PERIMETRUL cuprins între străzile

1. Podul Grozăvești, Șos. Grozăvești — B-dul Geniului — Șos. Panduri — str. Dr. Giulomilo — str. Dr. Lister — str. Dr. Pasteur — str. Dr. Staicovici — str. Izvor — str. B.P. Hasdeu — Podul Hasdeu — Splaiul Independenței — Podul Izvor — B-dul Libertății — B-dul Unirii — P-ța Unirii — str. Halelor — Calea Călărași — str. I. Barasch — str. Mircea Vodă — B-dul Unirii — str. Th. Speranția — str. Agricultori — Calea Călărașilor — Șos. Mihai Bravu — Șos. Ștefan cel Mare — str. Lizeanu — str. Maica Domnului — B-dul Lacul Tei — str. Județului — Parcul Circului — Șos. Ștefan cel Mare — str. Barbu Văcărescu — str. Rossini — str. Donizetti — traversează Calea Floreasca — str. Banul Antonachi — str. Puțul lui Zamfir — str. Av. Beller — str. Av. Popovici A. — str. Grădina Bordei — B-dul Primăverii — B-dul M. Eliade — B-dul Aviatorilor — Șos. Nordului — Șos. București-Ploiești — Aleea Mateloților — str. Menuetului — Șos. București-Ploiești — P-ța Presei Libere — B-dul Mărăști — B-dul Expoziției — traversează terenul Spitalului C.F.R. și Institutul Agronomic — str. C-tin Sandu Aldea — B-dul 1 Mai — Aleea Av. Șt. Gheorghe — B-dul Miciurin — str. N. Roată — str. Clucerului — B-dul 1 Mai — B-dul Banu Manta — B-dul Titulescu — str. Petru Rareș — Calea Griviței — Gara de Nord — B-dul Dinicu Golescu — Șos. Orhideelor — Calea Plevnei — traversează terenul ICECNIM — Splaiul Independenței.

2. P-ța Chirigiu — str. Odoarei — str. Ing. D. Teodoru — str. Gazelei — str. Mitrop. Filaret — str. Fabrica de chibrituri — Șos. Viilor — str. I. Sălculescu — str. I. Dragu — B-dul Pieptănari — str. C-tin Mănescu

http://patrimoniu.gov.ro

– str. D-tru. Botez — Şos. Viilor — Calea Şerban Vodă – str. Şerban Ilie — str. Nicopole — str. Şerban Vodă – B-dul Tineretului — str. Trestiana — str. Cuza Vodă – str. Lînăriei — Splaiul Unirii — traversează dul. Cantemir — str. Bibescu Vodă — B-dul George Coşbuc — str. Sf. Apostoli — Calea Rahovei — tr. Libertăţii — B-dul Coşbuc — P-ţa Coşbuc — Calea ahovei — str. Sabinelor — str. Uranus — str. Sirenelor – Şos. T. Vladimirescu.

3. Şos. Olteniţei — str. Grîului — str. Jiului la N le străzile Cărăruia — str. Pripasului — Calea Văcăreşti.

I.B. PARCELĂRI cuprinse între străzile:

1. Parcelarea Bazilescu (Bucureştii Noi): B-dul Lamiorului — str. Fabrica de cărămidă — str. Elocinţei – str. Neajlovului — str. Coralilor — str. Piatra Morii – B-dul Gloriei — str. Triumfului — str. Lăstărişului – str. Mandolinei, Str. Renaşterii — Şos. Chitila.

2. Parcelarea Grant (1912): Şos. Giuleşti — str. Alieului — str. Dr. Pascal Cristian — str. Chibzuinţei – str. Lorisa — str. Stoica Vizitiul — B-dul Regiei – Şos. Orhideelor.

3. Parcelarea Drumul Sării (1922): str. Drumul Sării – str. col. C-tin Marinescu — str. G-ral Clucer I. — tr. Av. D. Caranda — str. M. Găină.

4. Parcelarea Progresul: Şos. Giurgiului — str. Turnu Măgurele — str. Pogoanelor — Drumul Găzarului.

5. Parcelarea Dristor (1915—1919): str. Caloian Juleţul — str. Aurel Botea — str. Dristor — str. Amorenei – str. Diligenţei — str. Negoiul.

6. Parcelarea Hîrjeu (1926): P-ţa Muncii — B-dul Muncii — str. Arh. D. Hîrjeu — str. Arh. Sterian — tr. Mr. Coravu — str. Mihai Bravu.

7. Parcelarea Iancului (1913): Şos. Iancului — str. t. V. Manu — str. Vatra Luminoasă — str. Dr. Mr. Claudian.

8. Parcelarea Iancului (1923): str. Gh. Folescu — tr. Vatra Luminoasă — str. Zorofineşti — Şos. Iancului.

9. Parcelarea Gara Obor: str. Baicului — B-dul Gării Obor — B-dul Dimitrov — str. Eufrosina Potecă.

10. Parcelarea Negroponte (1937): Calea Floreasca – str. Glucozei — str. Rahmaninov — str. Grădina Floreştilor.

Nu aparţin zonei istorice rezervate acele clădiri connute care au fost construite după 1940 (cu excepţii are vor fi nominalizate ulterior).

Protejarea: În cadrul zonei istorice rezervate se poate nterveni:

a) la clădirile monumente de arhitectură, clădirile cu aloare arhitecturală sau ambientală pentru întreţinere, conservare şi restaurare;

b) în terenurile libere prin clădiri care să se integreze rmonios fondului construit existent, prin regimul de nălţime potrivit, volumetric, tratarea faţadelor, acoperişuri şi respectarea tramei stradale şi a tipurilor de parelare;

c) la clădirile necuprinse în lista monumentelor, cu rice fel de lucrări.

Avizarea: Pentru intervenţii în funcţie de lucrări este bligatoriu avizul C.N.M.A.S.I. prin D.M.A.S.I. sau/şi .P.C.N. — M.B. (vezi anexa 1).

II. Zona de protecţie a monumentelor de arhitectură *olate.*

Definiţie: Zona controlată care protejează un monument pentru a nu i se altera cadrul arhitectural, istoc, natural.

Delimitarea: În Bucureşti se instituie următoarele zone de protecţie:

Monumentul	Zona
1. Biserica Foişor şi Casele	Str. Grădinarilor — str. Brînduşelor — str. Regenerării — str. Foişor.
2. Conacul Dudeşti	Str. Ilioara — str. Grădineşti — str. Timiş — str. Rubinului — str. Ilie Caragea.
3. Mănăstirea Mărcuţa	Cimitirul şi spaţiul verde pînă la locuinţe.
4. Biserica Fundenii Doamnei	Str. Teiului — str. Şcolii Şos. Fundeni.
5. Mănăstirea Plumbuita	Str. Doamna Ghica — Şos. Colentina — str. Fabrica de Gheaţă — Lacul Plumbuita — str. Steaua Roşie — str. Paroşeni.
6. Biserica Chiajna	Perimetrul delimitat.
7. Biserica Cărămidarii Vechi	B-dul Colectorului — str. Piscului — Calea Văcăreşti.
8. Biserica Sf. Treime Tei	—
9. Biserica Sf. Ilie — Pipera	—
10. Biserica Sf. Nicolae — Băneasa şi ruinele Conacului Ienăchiţă Văcărescu	Aleea Mateloţilor — str. Tipografilor — Şos. Bucureşti-Ploieşti.
11. Biserica şi Parcul Reginei Maria	Str. I. Buzoianu — str. Barbu Lăutaru — str. I. Golescu — intr. Knappe str. V. Gherghel.

Protejarea:

— prin controlarea intervenţiilor în zonă la faza D.S. (P.Z.R.) şi avizarea;

— pentru evitarea pierderii unor clădiri de valoare istorică şi arhitecturală existentă, izolat C.N.M.A.S.I. a solicitat ca toate D.S. (P.Z.R.) din afara zonei istorice rezervate să se facă pe baza documentaţiei istorice de specialitate întocmită de C.P.C.N.-M.B.

Într-o etapă ulterioară vom comunica siturile arheologice care urmează să fie protejate specific.

Vă rugăm să dispuneţi măsurile necesare pentru respectarea hotărîrilor C.N.M.A.S.I., hotărîri obligatorii conform Decretului 91/3.02.1990.

Anexăm harta cu perimetrele menţionate şi o copie după Decretul 91/1990.

Director,
Dr. arh. **PETER DERER**

Referent de specialitate,
Dr. **Cezara Mucenic,**
Arh. **Sanda Ignat,**
Arh. **Ion Munteanuu**

22.03.1991

Către
MUZEUL SATULUI

Spre ştiinţă:
— Primăria municipiului Bucureşti
În atenţia d-lui viceprimar arh. Gabrea
— Ministrul Culturii
În atenţia domnului secretar de stat Coriolan Babeţi

http://patrimoniu.gov.ro

— Primăria municipiului București
Domnului arhitect șef Bogdan Bogoescu
Referitor:
Extindere Laboratoare Muzeul Satului

În urma deplasării Secțiunii de arhitectură și de Etnografie a C.N.M.A.S.I., la fața locului, în ziua de 11.02.1991, avînd ca rezultat respingerea soluției prezentate de Agenția de arhitectură ALPHA la faza STE, C.N.M.A.S.I. a propus amplasamentul situat la nordul Muzeului (în afara perimetrului aferent acestuia) care a fost acceptat unanim întrucît prezintă posibilități mult mai adecvate de rezolvare a funcțiunilor.

C.N.M.A.S.I. a intervenit în acest sens la Primăria municipiului București, obținînd acordul Primarului general al capitalei în cadrul întîlnirii acestuia cu ministrul culturii și reprezentanții instituțiilor de cultură din București (21 februarie 1991) acord care a fost comunicat Muzeului Satului, care urma să întreprindă demersurile necesare.

Spre surprinderea noastră aflăm că sînt în curs lucrări la Școala de agronomie — monument istoric, fără acordul C.N.M.A.S.I. Ca atare, în ședința C.N.M.A.S.I. din 20.03.1991 s-a hotărît sistarea imediată a acestor lucrări pînă la prezentarea documentației de restaurare pentru Școala de agricultură.

Pentru extinderea laboratoarelor veți prezenta o documentație la faza STE pe noul amplasament.

Documentația va fi supusă avizării de către C.N.M.A.S.I.

Director
dr. arh. **PETRE DERER**

Referenți
arh. **Sanda Ignat**
dr. **Cezara Mucenic**

15.05.1991

Către
MUZEUL SATULUI

Spre știință: Ministerul Culturii
Primăria municipiului București

Referitor: extindere laboratoare Muzeul Satului

La adresa Dvs. nr. 450/25.03.1991, înregistrată la D.M.A.S.I. la nr. 1883/22.04.1991, vă comunicăm:

1. Muzeul Satului este nominalizat ca «monument» la poz. 21 în Lista monumentelor istorice din 1955 (HCM nr. 1160/1955) și ca «rezervație de arhitectură» la poz. 41.B.005 în cea din 1980, care, după cum se știe, nu a primit niciodată aprobarea Guvernului. Totuși, prin Decretul nr. 120/1981 (încă în vigoare) se stabilește un regim de protecție egal pentru monumentele nominalizate ca și pentru obiectivele susceptibile de a fi declarate monument (cuprinse în listele următoare: 1977, 1980).

2. Zona istorică rezervată a municipiului București (sub protecția CNMASI) a fost comunicată Primăriei municipiului București prin adresa DMASI nr. 2619/17.XII.1990. Pentru monumente și ansambluri de arhitectură s-a statuat cu acest prilej obligativitatea obținerii avizului CNMASI pentru toate fazele de proiectare (S.A., S.T.E., D.D.E.).

3. După obținerea avizului nr. 56/10.08.1991 la faza STE (ale cărui recomandări n-au fost respectate), în ședința CNMASI din 6.11.1991 a fost prezentată documentația la faza DDE — cu unele modificări față de faza anterioară — care a fost apreciată ca nesatisfăcătoare și nu a primit avizul solicitat.

Ca urmare, Comisia Națională a decis întrunirea la fața locului a Secțiunii de Arhitectură și Etnografie în ziua de 11.02.1991, în vederea depistării unui amplasament mai potrivit pentru tema propusă.

4. Urmare a întrunirii Secțiunii de Arhitectură și Etnografie a C.N.M.A.S.I. (11.02.1991) a fost identificat un nou amplasament pentru obiectivul studiat, situat la limita de nord a Muzeului Satului, care **a întrunit acordul membrilor comisiei precum și delegaților și conducerii muzeului.** Conducerea CNMASI s-a angajat să sprijine muzeul pentru obținerea terenului respectiv de la Primăria municipiului București.

5. Cu prilejul întîlnirii Primarului General al Capitalei cu reprezentanții instituțiilor de cultură (21.02.1991), în prezența ministrului și ministrului adjunct al culturii, vice-primarului, arhitectului șef al Capitalei precum și a altor personalități din instituțiile de cultură, reprezentanții C.N.M.A.S.I. au obținut acordul de principiu pentru atribuirea terenului menționat pentru extinderea laboratoarelor Muzeului Satului. Acest acord a fost comunicat conducerii Muzeului Satului — care l-a primit cu satisfacție — în vederea începerii demersurilor legale.

Față de cele de mai sus C.N.M.A.S.I. a fost surprinsă de începerea lucrărilor de execuție pe vechiul amplasament și pe baza unei documentații neavizate, astfel încît, în ședința din 20.03.1991 a decis sistarea acestora (care a fost comunicată Muzeului Satului prin adresa 1913/21.03.1991).

Regretăm nesocotirea avizelor legale și a eforturilor C.N.M.A.S.I. pentru protecția unei rezervații de arhitectură de a intervenție brutală, precum și limbajul inadmisibil folosit în adresa Dvs. nr. 470/21.03.1991.

Director,
Dr. arh. **PETRE DERER**

Referenți
Arh. **Sanda Ignat**
Dr. **Cezara Mucenic**

2 septembrie 1991

Către
MINISTERUL CULTURII

Spre știință:
— Muzeul Satului București
— Comisia Muzeelor și Colecțiilor
În atenția domnului Președinte, prof.dr. Dinu Giurescu
— Direcția Muzeelor și Colecțiilor
În atenția domnului director F. Marinescu
Referitor:
Construcții noi în Muzeul Satului

În ședința din 22 august 1991 a Secțiunii de Arhitectură și lucrări inginerești a CNMASI au fost prezentate spre avizare următoarele documentații:

1. Modernizarea teatrului de vară V.I. Pop — faza STE.

2. Grup sanitar pentru public și vestiar pentru personal — faza PFU.

3. Extindere pavilion de intrare — faza STE.

Dacă pentru primele 2 obiective CNMASI a eliberat avizele legale, vă supunem atenției problemele legate de cel de al 3-lea obiectiv (extindere pavilion de intrare), precum și de Clădirea multifuncțională, conținînd laboratoare de conservare și de restaurare care este în curs de execuție, fără avizele necesare din partea CNMASI, precizate prin recenta Lege a autorizării construcțiilor nr. 163/07 august 1991 (art. 7 a).

http://patrimoniu.gov.ro

Extinderea pavilionului de intrare ilustrează o temă foarte amplă și nu suficient justificată, fără a documenta (prin relevee, fotografii etc.) demolarea a 4 exponate peste care se suprapune, precum și relația volumetrică și stilistică cu celelalte exponate.

Precizăm că CNMASI nu a acordat avizul în faza STE ci numai (sub «presiunea» pierderii fondurilor) un acord de principiu pentru promovarea investiției urmînd ca proiectul să fie prezentat — conform recomandărilor — în Comisia Națională la toate fazele.

Clădirea multifuncțională a primit avizul CNMASI nr. 56/10.08.1990 la faza STE cu recomandări care au fost total ignorate. Faza DDE a proiectului, prezentată în ședința CNMASI din 6.2.1991, a fost respinsă. Ca urmare, s-a decis întrunirea la fața locului a Secțiunii de arhitectură și etnografie a CNMASI, în ziua de 11.2.1991, în vederea depistării unui amplasament favorabil pentru această funcțiune. Noul amplasament (situat la limita de nord a muzeului) a întrunit acordul membrilor Comisiei precum și a *conducerii și delegaților Muzeului* și, ulterior, a fost propus de CNMASI și acceptat de Primarul general al Capitalei.

La începerea lucrărilor de execuție — fără avizele legale CNMASI, în ședința din 20.3.1991 s-a decis sistarea lucrărilor — comunicată Muzeului Satului prin adresa nr. 1315/25.3.1991.

Toate avizele de competența CNMASI au fost însă ignorate (inclusiv lucrări de împrejmuiri, grilaje etc.), mai mult clădirea Școlii de Agricultură — componentă a rezervației de arhitectură și centru de compoziție a proiectului Clădirii multifuncționale — a fost demolată pe baza unei aprobări vag formulate — din partea Ministerului Culturii și trimise — spre știință — CNMASI.

Cele 2 clădiri, cu volume importante, (Pavilionul de intrare cca 86 m lungime și 12 m înălțime la coamă iar clădirea multifuncțională cca 90 m lungime și 16 m înălțime) sînt situate în incinta muzeului — rezervație de arhitectură nominalizată în Lista monumentelor la poz. 41.B.005, la frontul construit al Șos. Kiseleff.

Volumetria ieșită din scară întrerupe legătura vizuală cu parcul Kiseleff și afectează grav atît situl în ansamblu cît și exponatele muzeului luate individual.

În aceste condiții, în vederea protecției rezervației de arhitectură și a sitului de intervențiile brutale proiectate (și trecînd peste limbajul inadmisibil din scrisorile Muzeului Satului nr. 450 și 451/25.3.1991 și cea adresată Ministerului Culturii înregistrată la DMASI la nr. 1883/22.4.1991), vă propunem următorul mod de colaborare:

— întocmirea și prezentarea la CNMASI a unei teme-program (avizată de CMC) privind extinderea Muzeului Satului, precum și a tuturor obiectivelor pe care viitoarea incintă urmează să le cuprindă, cu precizarea statutului juridic al palatului Elisabeta;

— prezentarea spre avizare la CNMASI a DS și macheta «Muzeul Satului» — extindere — obiectiv situat în zona istorică a municipiului București;

— restructurarea și prezentarea spre avizare a proiectului pentru Clădirea multifuncțională, care în situația actuală — după demolarea Școlii de Agriculură — are cu totul alte premise pentru tema de proiectare;

— reanalizarea și restructurarea proiectului în faza STE pentru extinderea pavilionului de intrare — conform recomandărilor cuprinse în acordul de principiu pentru promovarea investiției — și prezentarea lui spre avizare la CNMASI;

— prezentarea spre avizare la CNMASI a tuturor intervențiilor în curs și situația actuală a acestor intervenții.

Anexăm raportul specialistului DMASI, dr. arh. A. Pănoiu privind situația actuală a acestor intervenții.

În speranța că veți aprecia necesitatea colaborării în domeniul protecției monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, cu respectarea competențelor legale ale CNMASI.

Pentru conformitate, Președinte CNMASI
Arh. **Sanda Ignat** ss. Prof. univ. em. dr. doc. arh.
GRIGORE IONESCU
L.S.

OBSERVAȚII DE ORDIN GENERAL PRIVIND SITUAȚIA DE LA MUZEUL SATULUI

Din discuțiile Comisiei de Avizare de la DMASI din 22. aug. a.c., a reieșit că Muzeul Satului nu are o Temă de proiectare (și de organizare a muzeului) avizată de Consiliul Științific al Muzeului, de Direcția Muzeelor, de Comisia Muzeelor sau de Consiliul Tehnico-Științific al Ministerului Culturii.

Referitor la «clădirea de la laboratoare și depozite» se precizează că prevalîndu-se de recomandările (obligatorii) ale avizului DMASI la faza STE (privind necesitatea unor detalieri și prezentarea spre avizare a unor variante pavilionare), proiectul s-a elaborat direct la faza PE și fără avizul cuvenit s-a trecut la execuție. S-a excavat terenul pentru volumele alăturate corpului central, s-a turnat o parte însemnată din fundațiile de beton armat și se lucrează în continuare angajat. Pămîntul rezultat a fost răspîndit pe toată suprafața muzeului pentru nivelări. S-a trecut de asemenea la pavarea cu dalaje și cu umplutură de beton a aleilor din întreg muzeul precum și în fața intrării.

Demolarea clădirii fostei școli de agricultură (pe motiv că este atacată de ciupercă) s-a făcut printr-o aprobare vag formulată acordată de Ministerul Culturii (fără avizul DMASI).

De reținut că prin demolarea intervenită se modifică total și datele temei de proiectare, pe care beneficiarul și proiectantul nu o mai pun în discuție.

Soluțiile propuse pentru pavilionul de la intrare nu țin seama de monumentele peste care se așază noua construcție și nu se precizează ce se va face cu acestea, precum nici ce se va întîmpla cu cele aflate în imediata vecinătate, afectate și ele direct.

Spațiul afectat muzeului se prevede a trece și de cealaltă parte a aleii ce duce spre Palatul Regal, spațiu care este impus de împrejmuire și unde se vede că se fac de asemenea mari mișcări de pămînt, defrișări de arbori, crearea de amplasamente pentru alte construcții noi.

Se precizează că de la bun început întreaga lucrare (cu spații nu totdeauna deplin justificate) a fost greșit abordată, ignorîndu-se faptul că prin amplasarea unor construcții noi mult ieșite din scară și deosebit de agresive, au drept consecință compromiterea inevitabilă a exponatelor muzeului, privită atît individual cît și ca ansamblu.

Prin consultațiile făcute la timpul cuvenit, s-a considerat că lucrările respective trebuie să nu afecteze în nici un fel aria muzeului, amplasamentele respective trebuind să vizeze îndeosebi o tratare pavilionară, dezvoltată ca o extindere pe latură dinspre Restaurantul Miorița.

În prezent se fac presiuni asupra DMASI spre a se

http://patrimoniu.gov.ro

accepta o documentație care nu poate fi avizată nicidecum.

Se cere totuși elaborarea unei teme exacte a lucrărilor care vizează Muzeul Satului, ca măsură care să răspundă cerințelor de conservare și punere în valoare a Patrimoniului Arhitectural prin această rezervație, și prezentarea unui proiect tehnic corespunzător pentru noile construcții.

5.9.1991

Către
MINISTRUL CULTURII
Domnul ANDREI PLEȘU

Domnule Ministru,

Muzeul Satului întreprinde în prezent o serie de intervenții de amploare în incinta sa (finanțate de Ministerul Culturii) — fără avizele de competența Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Menționînd că Muzeul Satului este nominalizat pe Lista monumentelor ca rezervație de arhitectură și că C.N.M.A.S.I. a apreciat aceste intervenții ca fiind de natură să aducă mari prejudicii sitului arhitectural și urbanistic, vă rugăm să dispuneți restudierea lor și obținerea avizelor legale ale C.N.M.A.S.I.

Anexăm în copie o serie de intervenții ale C.N.M.A.S.I. referitoare, în special, la cele două construcții proiectate la frontul Șoselei Kiseleff: clădirea multifuncțională (extinderea laboratoarelor) și extinderea pavilionului de poartă.

Director,
Dr. arh. **PETER DERER**

5.9.1991

EXTRAS DIN PROCESUL-VERBAL AL ȘEDINȚEI C.N.M.A.S.I. din 4.9.1991

Participanți:

Președinte:	prof. dr. doc. arh. Grigore Ionescu
Vicepreședinți:	prof. dr. Aurelian Trișcu
	dr. Radu Popa
Secretar:	dr. arh. Peter Derer
Membri:	Virgil Antonescu
	Ștefan Balș membru de onoare
	Liana Bilciurescu
	Ludovic Demeny
	Hermann Fabini
	Eugenia Greceanu
	Sanda Ignat
	Ioana Panait
	Gheorghe Sebestyen
	Șerban Sturdza
	Sanda Voiculescu
Invitați:	Dl. Gheorghe Focșa — fost director al Muzeului Satului
	Dna Florica Berinde — specialist în conservarea lemnului
	Dl. arh. Andrei Pănoiu — specialist D.M.A.S.I.

La pct. 1 al ordinii de zi: «Extindere pavilion de intrare la Muzeul Satului (STE)», prezentat anterior (22.8.1991) în Secțiunea de arhitectură și lucrări inginerești a CNMASI (de către proiectant și beneficiar) care a hotărît susținerea proiectului în plenul CNMASI. Beneficiarul — Muzeul Satului — convocat la această ședință a comunicat că nu poate participa.

Din discuțiile purtate s-au evidențiat următoarele:

— Volumul noii clădiri este foarte mare și agresează situl rezervației de arhitectură, în ansamblu cît și exponatele muzeului luate individual;

— Volumul respectiv, împreună cu cel al clădirii multifuncționale (laboratoare) plachează «la front» B-dul Kiseleff, afectînd în ansamblu situl urbanistic, parte a zonei istorice rezervate a municipiului București;

— Extinderea pavilionului presupune demontarea unor exponate de valoare din muzeu (gospodăria din Cîmpani și Moiseni) aduse aici încă din 1936;

— Suprafața construită enormă (1768 mp și desfășurată 6780 m) anulează compoziția de ansamblu a muzeului — așa cum a fost gîndită ea de prof. D. Gusti — prin ocuparea spațiului destinat manifestărilor culturale;

— Prin propunerea unor spații foarte mari cu destinație muzeală se denaturează specificul muzeului care este o expoziție în aer liber.

16.9.1991

Către
MUZEUL SATULUI
Șos. Kiseleff 28—30
București, sector 1

Spre știință:
Agenția Alpha
Str. Dionisie Lupu nr. 56, sector 1

Referitor:
Extindere pavilion de intrare la Muzeul Satului, faza STE

La adresa Dv. nr. 1158/6.8.1991, înregistrată la D.M.A.S.I. la nr. 4438/16.8.1991, vă comunicăm că, în conformitate cu concluziile ședinței din 22.8.1991 a Secțiunii de Arhitectură și lucrări inginerești a C.N.M.A.S.I., documentația menționată a fost prezentată în ședința din 4.9.1991 a Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Din discuțiile purtate s-au evidențiat următoarele:

— Volumul noii clădiri este foarte mare și agresează situl rezervației de arhitectură, în ansamblu cît și exponatele muzeului luate individual;

— Volumul respectiv, împreună cu cel al clădirii multifuncționale (laboratoare) plachează «la front» B-dul Kiseleff, afectînd în ansamblu situl urbanistic, parte a zonei istorice rezervate a municipiului București;

— Extinderea pavilionului presupune demontarea unor exponate de valoare din muzeu (gospodăria din Cîmpani și Moiseni) aduse aici încă din 1936;

— Suprafața construită enormă (1768 mp și desfășurată 6780 m) anulează compoziția de ansamblu a muzeului — așa cum a fost gîndită de prof. D. Gusti — prin ocuparea spațiului destinat manifestărilor culturale;

— Prin propunerea unor spații f. mari cu destinație muzeală se denaturează specificul muzeului care este o expoziție în aer liber.

In concluzie, se respinge documentația la faza STE, cu următoarele recomandări:

— păstrarea compoziției de ansamblu a Muzeului Sa-

http://patrimoniu.gov.ro

tului — rezervație de arhitectură — ca și a exponatelor individuale — monumente istorice — care reprezintă un act cultural al înaintașilor noștri;

— revizuirea temei și prezentarea acesteia la CNMASI, însoțită de aprobarea Comisiei Muzeelor și Colecțiilor;

— prezentarea spre avizare a D.S. «Extinderea Muzeului Satului»;

— refacerea proiectului în sensul celor de mai sus și prezentarea lui spre avizare la Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Director,
Dr. arh. **PETER DERER**

Referenți,
Arh. **Sanda Ignat**
Dr. **Cezara Mucenic**

22.10.1991

Către
MINISTERUL CULTURII

Spre știință:
— Comisia Muzeelor și Colecțiilor
— Primăria Municipiului București

Domnule Ministru,

Muzeul Satului întreprinde în prezent o serie de intervenții de amploare în incinta sa — finanțate de Ministerul Culturii — fără avizele de competența Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Avînd în vedere că Muzeul Satului este nominalizat în Lista monumentelor, ca rezervație de arhitectură și că, Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice a apreciat aceste intervenții ca fiind de natură să aducă mari prejudicii sitului arhitectural și urbanistic, în ziua de 15.X.1991, la sediul Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice a fost organizată o ședință a Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice — în prezența președintelui Comisiei Naționale a Muzeelor și Colecțiilor — pentru analizarea situației create și stabilirea unor măsuri de remediere.

Cu acest prilej s-a constatat:

1. *Proiectul pentru «Clădirea multifuncțională» (laboratoare)* a primit din partea Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice *aviz cu recomandări* (nr. 56/10.08.1990) la faza STE. La faza PE, constatîndu-se nerespectarea recomandărilor, Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice a respins proiectul (în ședința din 06.02.1991) și a propus un nou amplasament în urma consultării «Secțiunii de arhitectură și etnografie», care a avut loc pe teren la 11.02.1991 (în prezența reprezentanților Muzeului Satului).

Fără a aștepta rezultatul demersurilor (inițiate de vicepreședintele C.N.M.A.S.I., prof. dr. Aurelian Trișcu) pentru obținerea noului amplasament de la Primăria municipiului București, Muzeul Satului a început lucrările de executare.

În ședința din 20.03.1991 C.N.M.A.S.I. a decis sistarea lucrărilor; comunicată Muzeului prin adresa nr. 1315/25.03.1991.

Decizia C.N.M.A.S.I. a fost însă ignorată, în prezent lucrările fiind avansate parțial pînă la etajul I. Între timp a fost demolată clădirea fostei Școli de Agricultură, victimă a atacului biologic al ciupercii «merulius lacrimans» (fără aviz C.N.M.A.S.I. și autorizație de demolare), care era centrul de compoziție al proiectului pentru Clădirea multifuncțională, astfel încît proiectul este în prezent total lipsit de baze reale.

2. Proiectul pentru «*Extinderea pavilionului de intrare*» a fost prezentat în faza STE la ședința C.N.M.A.S.I. din 22.08.1991, documentația fiind respinsă prin adresa nr. 4438/16.09.1991. Nu a fost prezentată o altă variantă de proiect și nu au fost atacate lucrările de execuție.

Apreciindu-se că cele două clădiri, cu volume importante (Clădirea multifuncțională cca 3000 mp suprafață la sol și 16 înălțime, cu front construit în lungime de 96 m, iar Pavilionul de intrare cca 1800 mp suprafață la sol și 12 m înălțime la coamă, cu front construit de 80 m) întrerup legătura vizuală cu parcul Kiseleff și afectează grav atît situl în ansamblu cît și exponatele luate individual, se propun următoarele măsuri:

— Întreruperea execuției la Clădirea multifuncțională și protejarea provizorie a lucrărilor executate;

— Reluarea demersurilor pentru obținerea terenului situat la nord de Muzeul Satului, ca amplasament pentru un nou proiect — conținînd laboratoare — pe baza unei teme, avizată de CMC;

— Lansarea unei comenzi pentru întocmirea proiectului de remodelare a construcțiilor deja executate — în sistem pavilionar, integrat sitului arhitectural și urbanistic — conținînd spații utile prevăzute în extinderea pavilionului de intrare;

— Renunțarea la extinderea pavilionului de intrare.

Toate aceste documentații, împreună cu D.S. «Extinderea Muzeului Satului» urmează a fi prezentate spre avizare la C.N.M.A.S.I., conform prevederilor legale, însoțite de acordul CMC.

În concluzie, pentru a evita o agresiune brutală asupra Muzeului Satului — rezervație de arhitectură — vă rugăm să fiți de acord cu măsurile prezentate și să dispuneți în consecință.

PREȘEDINTE C.N.M.A.S.I.
profesor universitar emerit
doctor docent arhitect **GRIGORE IONESCU**

Anexă: plan de situație sc. 1/1000

Pentru conformitate,

24.10.1991

Către
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
Domnului primar general DORU PANĂ

Spre știință:
Comisia Muzeelor și Colecțiilor
Domnului președinte DINU GIURESCU

Așa cum am comunicat și Ministerului Culturii, Muzeul Satului întreprinde în prezent o serie de intervenții de amplasare, fără avizele de competența Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Dintre acestea «Clădirea multifuncțională», conținînd laboratoare, este în execuție în pofida sistării pe care C.N.M.A.S.I. a comunicat-o Muzeului prin adresa nr. 1315/25.03.1991 — chiar la începerea șantierului. Menționăm că proiectul are în faza STE *aviz cu recomandări* (nr. 56/10.08.1990) — care n-au fost respectate — și că a fost respins la faza DDE în ședința C.N.M.A.S.I. din 06.02.1991.

Cu prilejul întîlnirii, la fața locului, a Secțiunii de Ar-

http://patrimoniu.gov.ro

hitectură și Etnografie a C.N.M.A.S.I., la 11.02.1991, s-a convenit cu reprezentanții Muzeului întreprinderea unor demersuri către Primăria municipiului București pentru obținerea unui amplasament mai potrivit pentru funcțiunea de laboratoare de restaurare — amplasament situat la nord de muzeu, la frontul Șos. Kiseleff, în spatele restaurantului Miorița.

Aceste demersuri au fost inițiate de membrii Capitalei, dl. Nicolae Viorel Oproiu, cu reprezentanții instituțiilor de cultură — în prezența Ministerului Culturii — în ziua de 21.02.1991, cînd s-a obținut acordul de principiu pentru noul amplasament.

În scrisoarea Muzeului Satului nr. 878/11.06.1991 ni se face cunoscut că Primăria mun. București nu a aprobat extinderea muzeului în zona de nord a incintei, spre restaurantul Miorița (mult după începerea execuției după proiectul anterior).

Precizăm de asemenea că D.S. «Extinderea Muzeului Satului» (și macheta) nu a fost supusă avizării C.N.M.A.S.I.

Apreciind că lucrările întreprinse de Muzeul Satului în incinta sa — rezervație de arhitectură nominalizată în Lista monumentelor la poz. 41—3—005 — sînt de natură să afecteze atît situl arhitectural în ansamblu cît și exponatele muzeului luate individual, vă rugăm, domnule primar, să *dispuneți reanalizarea* posibilității de a se atribui terenul menționat pentru construcție laboratoarelor muzeului. Anexăm ultima intervenție a C.N.M.A.S.I. — în acord cu președintele Comisiei Muzeelor și Colecțiilor — către Ministerul Culturii.

De asemenea, vă rugăm să *dispuneți reanalizarea DS «Extinderea Muzeului Satului»*, care prevede transformarea parcului Kiseleff în muzeu al satului spre sud, pînă la Arcul de Triumf — soluția pe care C.N.M.A.S.I., o apreciază ca nesatisfăcătoare pentru stilul arhitectural — și prezentarea acestuia spre avizarea la C.N.M.A.S.I.

PREȘEDINTE C.N.M.A.S.I.
acad. prof. dr. docent arh.
GRIGORE IONESCU

10.02.1991

Către
PRIMĂRIA MUNICIPIULUI BUCUREȘTI
DIRECȚIA DE URBANISM ȘI AMENAJARE TERITORIALĂ

Ref.: «clădire multifuncțională — conservare — restaurare la Muzeul Satului».

Conform discuțiilor purtate, în decembrie 1991, cu D-na arh. V. Baltazar referitoare la solicitarea Muzeului Satului de prelungire a autorizației de construcție la obiectivul menționat, vă comunicăm poziția fermă a Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, care, în ședința din 06.02.1991, a respins proiectul în faza P.E.

Constatîndu-se începerea execuției, C.N.M.A.S.I., în ședința din 20.03.1991, a decis sistarea lucrărilor — comunicată Muzeului Satului prin adresa nr. 1315/25.03.1991.

Pentru rememorare anexăm demersurile în acest sens întreprinse de C.N.M.A.S.I. (adresele 5842/ /24.10.1991 și 5776/22.10. 991).

În concluzie, vă rugăm să reanalizați oportunitatea prelungirii autorizației de construcție la «Clădirea multifuncțională — Muzeul Satului».

Director,
Dr. arh. **PETER DERER**

Referenți,
Arh. **Sanda Ignat**
Dr. **Cezara Mucenic**

14.07.1992

Către,
MINISTRUL CULTURII
Domnului ministru Ludovic SPIESS

Ca urmare a solicitării Dvs., telefonice precum și a unei adrese înaintată de Muzeul Satului — adresa nr. 3868/06.07.1992, cu privire la clarificarea situației «Clădirii multifuncționale pentru laboratoare și depozite de patrimoniu, Muzeul Satului București», vă facem cunoscut că C.N.M.A.S.I. —D.M.A.S.I. nu elibrează avize de demolare după ce acest fapt s-a consumat.

Demolarea fără avizele legale constituie o *abatere gravă de la disciplina în construcții.*

Precizăm că avizul C.N.M.A.S.I. pentru demolare ar fi fost absolut necesar, deoarece clădirea la data demolării ei era trecută în zona istorică rezervată a Bucureștiului, zonă în care orice demolare este avizată de C.N.M.A.S.I. — D.M.A.S.I. și M.I.A.-M.B.

Expertiza d-nei Florica Berinde (care nu este membră C.N.M.A.S.I.) reprezintă doar opinia unui specialist și nu un aviz pe baza căruia să se execute o demolare.

În plus, clădirea din șos. Kiseleff nr. 30 avea dublă valoare: arhitecturală — fiind parte componentă a rezervației de arhitectură Muzeul Satului, rezervație nominalizată în Lista monumentelor istorice începînd din 1955, 1980, 1992 — și valoare memorială — ca una din puținele construcții rămase din cadrul vechii «Școli Centrale de Agricultură de la Herăstrău»,adăpostind prima «Stațiune de cercetare agronomică».

În ceea ce privește reconstituirea unui imobil demolat în rezervația de arhitectură — indiferent de motive — aceasta este, conform normelor de restaurare internaționale, o soluție limită, care poate fi adoptată numai de C.N.M.A.S.I., în cazul unor monumente de o deosebită importanță istorică și/sau artistică — cu valoare de simbol.

A doua problemă este aceea a arhitecturii proiectată pentru laboratoarele muzeului, care în opinia C.N.M.A.S.I. (prin recomandările avizului nr. 66/10.08.1990 la faza STE și respingerea proiectului în faza P.E. în data de 16.02.1991) aduce prejudicii întregii rezervații de arhitectură ca și exponatelor individuale. În acest sens precizăm că C.N.M.A.S.I. a făcut de-a lungul timpului (decembrie 1991 — decembrie 1992) o serie de propuneri de îmbunătățire a proiectului posibile în faza respectivă (sub semnătura profesorului Grigore Ionescu), propuneri neluate în considerare de beneficiar și proiectant.

În situația creată considerînd ca o cale posibilă de rezolvare reanalizarea și formularea unei noi propuneri, de remodelare a volumului și arhitecturii proiectate pentru laboratoarele Muzeului Satului, propunere care să țină seama de recomandările C.N.M.A.S.I., astfel încît să se diminueze prejudiciile aduse rezervației de arhitectură Muzeul Satului. În principiu, asemenea soluții au fost avansate în multe cazuri asemănătoare, adesea cu rezultatele acestuia.

Secretar C.N.M.A.S.I.,
Director D.M.A.S.I.,
Dr. arh. **PETER DERER**

Vicepreședinte C.N.M.A.S.I.
Dr. Arh. **AURELIAN TRIȘCU**

http://patrimoniu.gov.ro

19.08.1992

Către
MUZEUL SATULUI BUCUREŞTI

Şos. Kiseleff nr. 28—30, sector 1
Spre ştiinţă — Primăria municipiului Bucureşti
Direcţia pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului
Ministerul Culturii
— Direcţia Generală Memorie Culturală
— Direcţia Muzeelor
— Ministerul Finanţelor

Prin adresa Dv. nr. 791/22.07.1992, prin care ne faceţi cunoscute deciziile Consiliului ştiinţific al Muzeului Satului referitoare la lansarea unui studiu pentru realizarea unei perdele de vegetaţie şi la mutarea pe alt amplasament a gospodăriei din Voitinel, măsuri vizînd ameliorarea relaţiei volumetrice dintre clădirea aflată în construcţie şi restul muzeului, dorim să vă reamintim concluziile discuţiei purtate pe această temă în 16.07.1992 la sediul Primăriei Capitalei:

— Întrucît avizele şi autorizaţia de construcţie se refereau la un proiect de amenajare şi extindere a vechii construcţii ce adăpostea laboratoarele muzeului, demolarea ei a schimbat obiectul acestor acte, care trebuie refăcute în funcţie de situaţia nou creată;

— pentru emiterea unei noi autorizaţii trebuie întocmită o documentaţie adecvată eventual în variante la nivel de STE, urmînd să se prezinte proiecte tehnice parţiale ulterior. Documentaţia se va referi la:

a) remodelarea clădirii aflate în construcţie;

b) realizarea unei zone de protecţie între noua construcţie şi clădirile-exponat ale muzeului, cu obţinerea unui aviz comun al Ministerului Culturii şi al Departamentului pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului;

— documentaţia refăcută trebuie avizată de către Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice (cf. Legii nr. 50/1991 privind autorizarea construcţiilor).

Menţionăm că propunerea de mutare a gospodăriei din Voitinel, precum şi extinderea spre nord, care necesită modificări faţă de concepţia iniţială de ansamblu a Muzeului Satului, trebuie analizate în toate consecinţele lor şi avizate în ansamblul sitului istoric, de către C.N.M.A.S.I. Considerăm utilă consultarea şi solicitarea unui punct de vedere al Comisiei Naţionale a Muzeelor asupra acestor schimbări şi a temei reactualizate.

Director, dr. arh. **PETER DERER**

Referent de spec., arh. **Cristian Brăcăcescu**

4.09.1992

Către
GUVERNUL ROMÂNIEI
Domnului THEODOR STOLOJAN, prim-ministru

În legătură cu evoluţia lucrărilor la «Clădirea multifuncţională pentru laboratoare de restaurare şi depozite de patrimoniu» din incinta Muzeului Satului, vă comunicăm:

— Muzeul Satului este nominalizat ca «monument» la poziţia 21 în Lista Monumentelor Istorice din 1955 (HCM nr. 1160/1955) şi ca «rezervaţie de arhitectură» la poziţia 41.E.005 în cea din 1980. Aceste liste au fost comunicate primăriilor pentru a defini obiectul protecţiei conform prevederilor legale.

— Proiectul «Clădirii multifuncţionale...» în faza STE — ţinînd seama de aprecierea unanimă că funcţiunile propuse sînt necesare muzeului — a obţinut avizul CNMASI (nr. 56/10.08.1992) cu recomandări privind remodelarea volumetriei şi faţadelor pentru a nu agresa rezervaţia Muzeului Satului. Precizăm că acest proiect propunea integrarea imobilului din str. Kiseleff nr. 30 — clădire cu valoare memorială din rezervaţia de arhitectură.

— Prin adresa nr. 2619/17.XII. 1990, CNMASI a comunicat Primăriei Municipiului Bucureşti *zonele istorice rezervate* aprobate de CNMASI în şedinţa din 8.XII.1990. Documentul stabileşte componentele de avizare ale CNMASI printre care *demolările* (la clădiri cu valoare arhitecturală, ambientală şi monumentală) precum şi *volumetria şi faţada, finisaje şi perimetrul funcţional* la clădirile noi. Precizăm că acest document a stat la baza colaborării între CNMASI-DMASI şi PMB-DUAT în toată această perioadă — în lipsa reglementărilor legale.

— Proiectul «Clădiri multifuncţionale...» la faza DDE a fost prezentat de dl. director Godea în şedinţa CNMASI din 6.II. 1992. Apreciindu-se că el nu respectă recomandările de la faza anterioară şi că reprezintă o agresiune a rezervaţiei de arhitectură, a fost respins.

Totuşi, pentru sprijinirea iniţiativei de realizare a unui laborator, CNMASI a delegat «Secţiunea de arhitectură şi etnografie» să se deplaseze la faţa locului în vederea depistării unui amplasament mai potrivit pentru tema propusă.

— Secţiunea CNMASI întrunită la Muzeul Satului la 11.02.1991 a identificat un nou amplasament pentru laboratoare, situat la limita de nord a acestuia care a întrunit acordul membrilor, *inclusiv al delegaţilor muzeului*. Conducerea CNMASI a sprijinit muzeul pentru extinderea în această zonă, obţinînd acordul de principiu (verbal) al primarului general al Capitalei, cu prilejul întîlnirii acestuia cu reprezentanţii instituţiilor de cultură (21.02.1991), în prezenţa Ministrului Culturii.

— Fără a aştepta rezultatul acestor demersuri Muzeul Satului au început lucrările de execuţie la «Clădirea multifuncţională...».

La sesizarea unui membru al Comisiei, aceasta a decis în şedinţa din 20.08.1991 sistarea lucrărilor (comunicată muzeului cu adresa nr. 1315/25.03,91).

— Ulterior, prin adresa *nr. 378/11.06.991*, Muzeul Satului a făcut cunoscut CNMASI refuzul PMB de a aproba extinderea perimetrului său cu amplasamentul de la limita de nord.

— Între timp, în desfăşurarea lucrărilor de execuţie cu ignorarea totală a avizelor CNMASI a fost *demolată* clădirea cu valoare arhitecturală şi memorială din Bd. Kiseleff nr. 30 (victimă a atacului ciupercii Merulius Lacrimans) care era centrul de compoziţie al proiectului pentru «Clădirea multifuncţională». Cu toate acestea, nici în această situaţie, proiectul nu a mai fost reconsiderat.

— Apreciind că lucrările întreprinse de Muzeul Satului sînt de natură să afecteze atît rezervaţia de arhitectură în ansamblu cît şi exponatele individuale (case ţărăneşti, biserici, tehnică populară cu gabarite mici şi detalii preţioase) CNMASI a făcut demersuri pentru revizuirea proiectului şi remodelarea volumetrică a clădirii — adresate Ministerului Culturii (nr. 5776/22.X.1991) şi Primăriei Municipiului Bucureşti (nr. 5842/24.X.1991).

http://patrimoniu.gov.ro

— Abia după conturarea noului volum construit în cadrul Muzeului Satului, Uniunea Arhitecţilor a organizat o *dezbatere profesională* privind integrarea «Clădirii multifuncţionale...» în situl arhitectural — la care au participat zeci de arhitecţi — şi care s-a soldat cu comunicarea unui punct de vedere exprimat de membrii acestei uniunii în sensul incompatibilităţii volumului şi arhitecturii proiectate cu rezervaţia de arhitectură.

— O altă iniţiativă de clarificare a punctelor de vedere cu privire la acest obiectiv a avut Primăria Municipiului Bucureşti, prin Serviciul tehnic care la 7 iulie 1992 a covocat delegaţi ai Uniunii Arhitecţilor, Uniunii Artiştilor Plastici, Comisiei Naţionale a Monumentelor, beneficiari, proiectanţi şi executanţi.

Concluzia acestei întruniri — neacceptată de beneficiar şi proiectant — a fost aceeaşi, şi anume incompatibilitatea arhitecturii propuse cu situl istoric Muzeul Satului.

Cu convingerea că obiectivul proiectat prejudiciază grav rezervaţia de arhitectură Muzeul Satului, semnalăm următoarele abateri grave de la disciplina în construcţii:

— Ignorarea recomandărilor avizului CNMASI la faza STE şi a respingerii proiectului în faza DDE.

— Ignorarea deciziei de sistare a lucrărilor.

— Demolarea fără aviz CNMASI a clădirii din Bd. Kiseleff nr. 30 — clădire cu valoare arhitecturală şi memorială (Staţiunea de cercetare agronomică a Şcolii Centrale de Agricultură — Herăstrău).

— Decizia unilaterală de reconstituire a acesteia (soluţie limită conform normelor internaţionale de restaurare, aplicabilă numai la monumente simbol, cu aviz CNMASI) în vederea continuării lucrărilor pe proiectul iniţial.

În concluzie, CNMASI îşi reafirmă disponibilitatea de a analiza propuneri noi de remodelare a volumului şi arhitecturii proiectate (cf. adresei CNMASI nr. 4069/14.07.1992) în vederea diminuării prejudiciului adus rezervaţiei de arhitectură Muzeul Satului.

Subliniem în acelaşi timp că ignorarea avizelor CNMASI aduce şi un prejudiciu de ordin moral acestei Comisii, care este pusă în situaţia de a nu-şi putea onora atribuţiile consfinţite prin Decretul nr. 91/05.02.1990 şi ordonanţa guvernamentală nr. 27/26 august 1992.

Vicepreşedinţi CNMASI,
prof. dr. arh. **AURELIAN TRIŞCU**
prof. dr. **RADU POPA**
arh. **SANDA IGNAT**

Secretar CNMASI,
prof. dr. arh. **PETER DERER**

Pentru salvarea Muzeului Satului

În 1978 un grup de arhitecţi, artişti şi scriitori au ţinut în Bucureşti, la galeria Nouă, un colocviu de protest, urmat de un memoriu, împotriva planului înaltelor autorităţi de atunci, de a muta din situl său Muzeul satului, la Mogoşoaia sau în altă parte, ceea ce ar fi echivalat, practic, cu o distrugere a acestui muzeu. Acel memoriu a determinat renunţarea la nefasta iniţiativă, şi avem fericirea ca Muzeul Satului să existe şi azi. Un pericol similar de distrugere ameninţă în prezent Muzeul Satului, prin hotărîrea, pusă în acţiune, de mai bine de un an, de a ridica în incinta Muzeului, în apropiata vecinătate a gospodăriilor ţărăneşti, o clădire anexă, pentru laboratoare, ateliere şi administraţie, clădire al cărei volum imens — 94 m lungime şi 16,7 m înălţime (echivalentul a cinci niveluri — va covîrşi şi va modifica pînă la desfigurare acel sit, ca şi rostul componentelor sale muzeografice, distrugînd pentru totdeauna acea ambianţă de armonie firească cu natura din jur, acea scară a dreptei măsuri, ce a caracterizat din totdeauna satul românesc.

Această clădire se construieşte fără avizele clar formulate ale Comisiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice (Buletinul Comisiei, II, 1/1991, pag. 49, relatează că avizul a fost negativ) şi al Primăriei Municipiului Bucureşti.

Mai jos semnaţii arhitecţi, istorici, artişti, scriitori, istorici şi critici de artă, mînaţi de un sentiment de responsabilitate în ce priveşte ocrotirea valorilor patrimoniale, facem un apel la autorităţile de stat — Primăria Municipiului Bucureşti, Ministerul Culturii, Guvernul, Parlamentul României — spre a interveni de urgenţă pentru stoparea construcţiei la nivelul I, la care se află în prezent, putîndu-se găsi alte soluţii pentru laboratoarele şi atelierele Muzeului. Sîntem siguri că realizarea întregii construcţii va duce la mutilarea iremediabilă a sitului, atît de familiar atmosferei bucureştene, cît şi a Muzeului satului însuşi, care va înceta astfel să mai fie o mărturie, atît de grăitoare cum e azi, asupra spiritului românesc tipic de a locui şi a se situa în spaţiul natural, asupra străvechilor valori spirituale ale satului românesc.

Memoriul este semnat de 133 arhitecţi, 77 artişti plastici, 45 istorici şi istorici de artă, 15 scriitori — printre care numeroase nume de prestigiu ale culturii noastre. Lista rămîne deschisă.

Biserica din Goranu, detaliu din pictura tîmplei, ▶

http://patrimoniu.gov.ro

FRESCELE DE LA BISERICA FOSTULUI SCHIT GORANU

În satul Goranu, din suburbia orașului Rîmnicu-Vîlcea, în partea stîngă a Oltului, se păstrează impunătoare încă și astăzi ruinele unei ctitorii importante de la mijlocul secolului al XVIII-lea, biserica fostului schit Goranu.

Construit temeinic în începuturile lui, lăcașul acesta se păstrase bine pînă în pragul zilelor noastre, cînd prin hotărîrea de construire a unei biserici noi, alăturat, s-a făcut ca în numai 30 de ani edificiul cel vechi, lăsat în părăsire, fără acoperiș, să-și piardă bolțile și să ajungă în stare de ruină...

Considerente de ordin stilistic, forma de plan, plastica arhitecturală și îndeosebi pilele pridvorului amintesc aici reproducerea exactă a bisericii Episcopiei Rîmnicului, ambele fiind ctitorii din vremea episcopului Climent al Rîmnicului.

Pictura pare să aparțină unor mîini diferite, pe unele spații cu retușuri tîrzii, dar autorul decorației tîmplei și al frescelor din altar se recunoaște a fi tot unul dintre meșterii care pictează la bolnița și la paraclisul Episcopiei Rîmnicului.

În arhiva fostei Direcții a Monumentelor Istorice și de Artă se păstrează o documentație întocmită de dr. ing. Dinu Moraru, la comanda Episcopiei Rîmnicului, care, în vederea «demolării acestei ruine», prevedea smulgerea peliculei de culoare a frescelor pe un suport de pînză, spre a fi păstrate muzeistic.

Prin avizul său nr. 406 din 17 octombrie 1972, Consiliul tehnico-științific pentru monumente istorice și de artă a respins această solicitare și a cerut să se prevadă fie extragerea picturilor cu stratul suport (spre a fi expuse în Muzeul Episcopiei Rîmnicului și Argeșului, sau pentru decorarea Palatului Episcopal cum s-a sugerat la un moment dat), fie menținerea pe locul în care se află, efectuîndu-se lucrările cuvenite de conservare și protejare a zidurilor aflate în ruină.

Contrar avizului, Episcopia a finanțat deschiderea șantierului de smulgere a peliculei de culoare, un șantier improvizat, fără personal calificat, care s-a încheiat fără o finalizare a lucrărilor, reușind în schimb să compromită irecuperabil ansamblul frescelor de pe tîmplă și din absida altarului.

Exemple de biserici zidite în imediata vecinătate a unor ctitorii istorice (care să fie apoi părăsite sau metodic demolate) sînt destul de numeroase și nu ne propunem o enumerare a lor; ne-am oprit asupra cazului de față pentru a se atrage atenția asupra faptului că și astăzi, motivat într-un fel sau altul, această practică se vrea continuată.

arh. **ANDREI PĂNOIU**

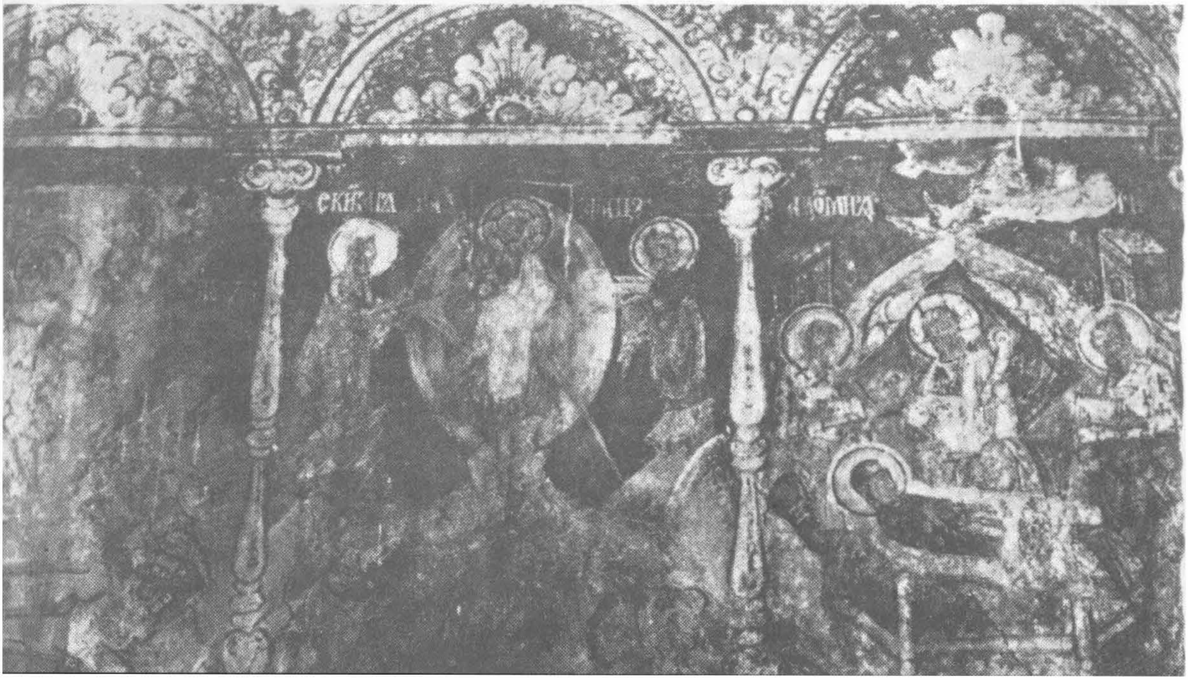

Arhidiaconul Partenie, detaliu de pictură în frescă din absida altarului de la biserica Goranu

Arhidiaconul Ştefan, detaliu de pictură în frescă din absida altarului de la biserica din Goranu

http://patrimoniu.gov.ro

CERCETĂRI ARHEOLOGICE LA MĂNĂSTIREA GOVORA

Cunoașterea începuturilor și evoluției ansamblului arhitectural al mănăstirii Govora, așezămînt care a avut un rol însemnat în cultura feudală românească, a ridicat diferite probleme cercetătorilor care au zăbovit asupra unuia sau altuia din aspectele legate de trecutul său, pornind de la mărturiile documentelor și inscripțiilor sau de la analiza caracteristicilor arhitectonice.

Numele primului ctitor al mănăstirii Govora nu este cunoscut din documente, nici nu a fost păstrat de tradiție. Menționînd pe Radu cel Mare drept cel care «au dires-o și au înfrumusețat-o», pisania săpată în piatră pusă la intrarea lăcașului refăcut la 1711 arată că «de-nceputul ei această biserică cine o au fost dăruite de bunicul lui Radu cel Mare, mănătoare se întîlnește în însemnarea slavonă care precizează că Radu cel Mare «a înoit-o și a înfrumusețat-o și a întărit-o», însemnare datînd foarte probabil chiar din timpul acestui voievod și care a fost transcrisă în pomelnicul mănăstirii copiat la 1777[2]. Din chiar aceste formulări deducem că mănăstirea trebuie să fi avut o vechime mult mai mare, amintirea începuturilor ei fiind, încă la sfîrșitul secolului XV, destul de ștearsă. Un clopot aflat în mănăstire poartă o inscripție cu data 6965 (1456—1457)[3]. Diferite documente în care Radu cel Mare menționează că a găsit mănăstirea «părăsită de binecinstitorii domni și preafericiții ctitori, bunicii și străbunicii noștri»[4] îndreptățesc la rîndul lor căutarea începuturilor ei într-o perioadă sensibil anterioară. În această privință au putut fi formulate ipoteze pe baza analizei documentelor, îndeosebi a celor relative la primele danii acordate mănăstirii.

Cel mai vechi dintre documentele păstrate care atestă mănăstirea Govora este cel din 26 septembrie 1485 privind cumpărarea unui loc de casă în Rîmnic de către egumenul Iosif Govoreanul[5]. În cazul celor următoare — hrisoavele date de Vlad Călugărul și de Radu cel Mare în anii 1488, 1489, 1490, 1492, 1494, 1495, 1496, 1497, 1499, 1500, 1501, 1502[6] — sînt de mare interes referirile la vechile danii ale mănăstirii. Între acestea, moara de la Rîmnic și via de la Copăceni au fost dăruite de bunicul lui Radu ce Mare, Vlad Dracul[7]. Rețin atenția în special numeroasele referiri la vechile ocine și dedine ale mănăstirii, satele Glodul și Hința[8], situate în vecinătatea ei imediată[9], despre care două documente din secolul XVI arată că «sînt vechi și drepte ocine și dedine ale sfintei mănăstiri încă din zilele de demult, de cînd este Țara Românească și de cînd s-a zidit sfînta mănăstire»[10], sau «de la începutul Țării Românești»[11]. Hrisovul dat la 1 aprilie 1551 de Mircea Ciobanul cuprinde prețioase informații relatînd despre pustiirea mănăstirii

[1] N. Iorga, *Inscripții din bisericile României*, Vol. I — 1, București, 1905, p. 178; R. Florescu, *Mănăstirea Govora*, București, 1965, p. 21—22.

[2] A. Sacerdoțeanu, *Pomelnicul Mănăstirii Govora*, în «Mitropolia Olteniei», XVI, 1964, nr. 10—12, p. 791.

[3] R. Florescu, *op. cit.*, p. 8

[4] Documentul din (22 martie 1497 — *DRH*, B, I, nr. 273; vezi și documentele din 14 aprilie 1496 și 1 august 1496, *ibid.* nr, 266 și 268.

[5] *DRH*, B, I, nr. 196.

[6] *Ibid.*, nr. 210, 220, 225, 233, 248, 251, 252, 266, 268, 273, 280, 283, 288, 290, 293, 303; *DRH*, B, II nr. 4, 15.

[7] Vezi documentele din 1 august 1496 (*DRH*, B, I, nr. 196), 3 mai 1502 (*DRH*, B, II, nr. 15), cu mențiunea dăruirii de «bunicul domniei mele, marele Vlad Voievod», și 30 octombrie 1517 (*ibid.*, nr. 163), care se referă la «bătrînul Vlad Voievod Drăculea».

[8] *DRH*, B.I. nr. 290 (25 ian. 1499); *DRH*, B, II, nr. 54 (6 iunie 1508)

[9] A. Sacerdoțeanu, *Glodul și Hința, două sate dispărute ale mănăstirii Govora*, în «Analele Universității București», Istorie, XVII, 1968, p. 61—74.

[10] Documentul din 3 noiembrie 1533 (*DRH*, B, III, nr. 170)

[11] Hrisovul din 1 aprilie 1551 — *DIR*, B, veac. XVI, III, nr. 3

http://patrimoniu.gov.ro

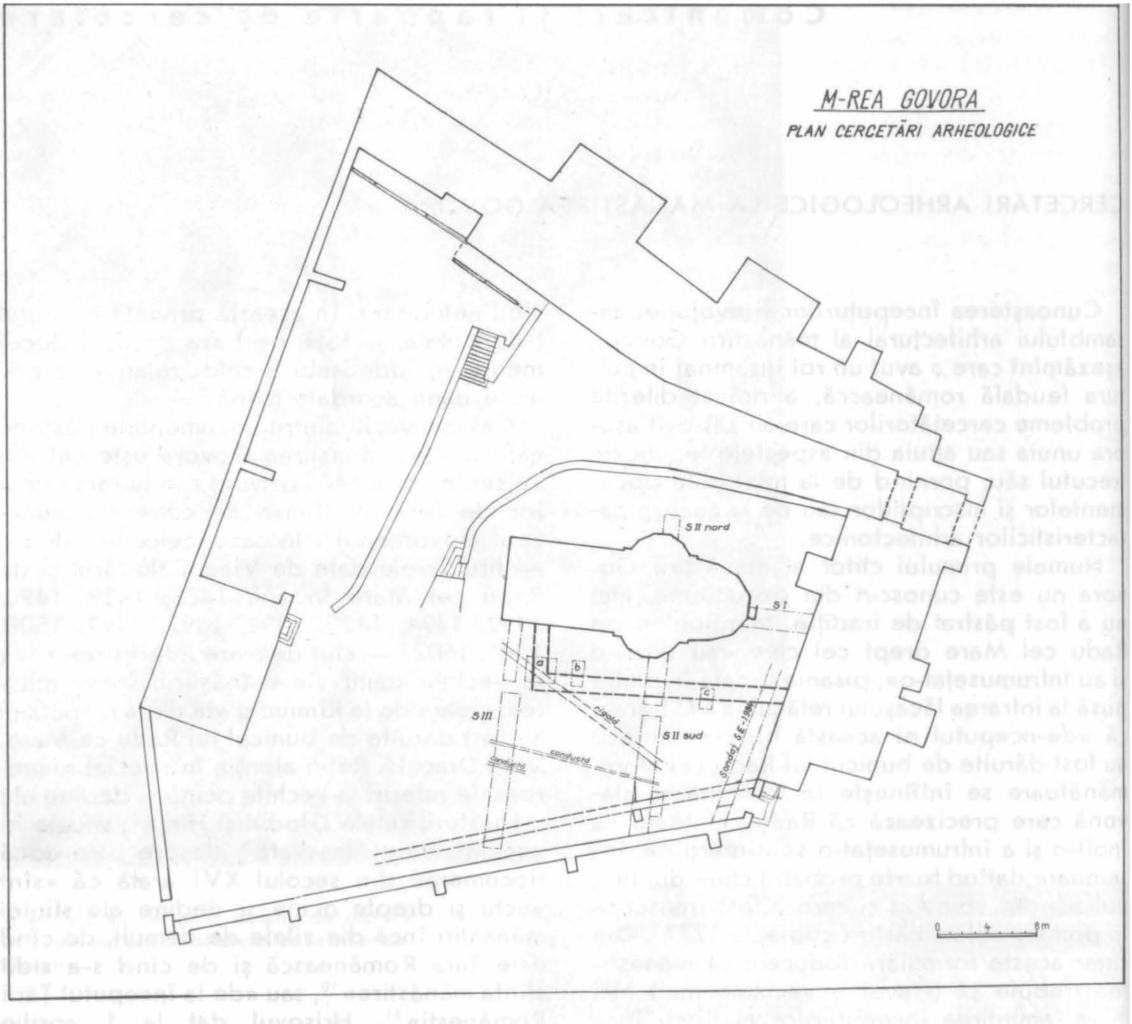

Fig. 1. Mănăstirea Govora. Planul cercetărilor arheologice 1984—1985.

de boierul Albu Marele, care a încercat să se ridice domn peste capul lui Vlad Țepeș luînd cu sila cele două sate pe care, după pedepsirea boierului hiclean, domnul le-a dăruit unor slugi ale sale. Ele au fost cumpărate de Radu cel Mare și dăruite mănăstirii Govora «pentru ca să fie cu pace, fără nici o pîră, în veci»[12]. Ținînd seama de toate mărturiile enumerate mai sus, este evident că mănăstirea Govora exista în timpul lui Vlad Dracul[13], iar dacă avem în vedere referirile lui Radu cel Mare la bunicii și străbunicii săi, sau cele ale hrisoavelor din 1533 și 1551 la vechimea ocinelor și dedinelor mănăstirii, există temeiuri pentru a o considera și mai veche. Asupra veridicității acestor afirmații s-au exprimat îndoieli, după cum s-a argumentat și temeinicia lor[14]. Char dacă formulările discutate au o nuanță de imprecizie,

---

[12] *Ibidem*, p. 4

[13] P. Chihaia (*Date noi despre începuturile mănăstirii Govora*, în SCIA, Seria Artă plastică, tom. 13, nr. 2, 1966, p. 247—253) consideră că mănăstirea Govora și-ar avea începutul în al doilea sfert al sec. XV, în timpul lui Dan II sau mai degrabă al lui Vlad Dracul, îndoindu-se de veridicitatea mențiunilor care legau aceste începuturi de strămoșii lui Radu cel Mare sau de începuturile Țării Românești, mențiuni pe care le considera formulări stereotipe de cancelarie.

[14] Gh. T. Ionescu, *Contribuții la cunoașterea așezămîntului cultural medieval mănăstirea Govora din județul Vîlcea*, în «Buridava», 1972, p. 97—100

http://patrimoniu.gov.ro

iar mențiunile care pun în legătură începutul mănăstirii cu începuturile Țării Românești există numai în documente mai tîrzii, lipsind în cele de la sfîrșitul sec. XV referitoare la aceleași sate, cuprinsul lor nu poate fi trecut cu vederea. Un argument în plus în acest sens este și enumerarea domnilor din pomelnicul mănăstirii. Partea în care «se pomenesc domnii cei bătrîni de demultu ai țării» începe cu următoarele nume: Io Radul Vvd., gspdja ego Catalina i snovi ihu Radul Vvd. Călugărul. Io Mircea Vvd. Io Vladu Vvd. Io Vladislav Vvd. Io Băsărabu Vvd. Io Pahomie monahul, gspdja ego Mariia, sni ego Vladul Vvd. Io Vlad Vvd. Io Neagoe Vvd., gspdja Despina, Io Teodosie Vvd., Stana, Petru, Roxanda, Ioan, Anghelina...»[15]. Dacă admitem identificarea acestor nume propusă pe baza unei analize temeinice[16], se poate considera că primul este numele lui Radu cel Mare, înnoitorul mănăstirii sub care a fost înnoit și pomelnicul, urmînd numele lui Mircea cel Bătrîn, Vlad Dracul, Vladislav II sau Vlad Țepeș, Laiotă Basarab, Basarab cel Tînăr, Vlad Călugărul, apoi — lăsînd la o parte numele trecut la început al lui Radu cel Mare — Vlăduță și Neagoe Basarab, continuînd cu ceilalți domni. Faptul că Mircea cel Bătrîn — străbunicul lui Radu cel Mare — este trecut la începutul pomelnicului, îndreptățește presupunerea că în timpul său își va fi putut avea începutul mănăstirea Govora[17], considerată de unii cercetători ca fiind chiar mai veche.[18]

În decursul îndelungatei sale existențe ansamblul mănăstirii Govora a fost de mai multe ori afectat de violența unor pustiiri și prădăciuni sau de acțiunea unor calamități naturale. Toate aceste distrugeri au făcut necesare refaceri, care i-au modificat de repetate ori înfățișarea. Pustiirea care a lovit-o în timpul lui Vlad Țepeș a fost urmată, după daniile din timpul lui Vlad Călugărul, de lucrările inițiate de Radu cel Mare.[19] În vremea

[15] A.Sacerdoțeanu, *Pomelnicul*..., p. 800; primele nume erau identificate cu ale lui Radu I și Doamna Calinichia, semne de întrebare ridicînd «Radul Vvd. Călugărul și cei doi Basarab (p. 789—790)

[16] Gh. T. Ionescu, *op. cit.*, p. 79—80, nota 88

[17] Ipoteza că mănăstirea Govora ar fi din timpul lui Mircea cel Bătrîn a fost formulată de C. C. Giurescu, *Istoria Românilor*, I, ed. II, București, 1935, p. 474.

[18] Ipoteza unei vechimi urcînd pînă în perioada anterioară constituirii domniei sau a primilor domni ai Țării Românești, pusă în legătură și cu presupusa așezare a unor bogomili în Vîlcea, a fost formulată de A. Sacerdoțeanu (*«Catarii» la Rîmnicul Vîlcii*, în «Mitropolia Olteniei», XIII, 1961, nr. 1—6, p. 322; idem, *Pomelnicul*..., p. 790 și de Gh. T. Ionescu, op. cit., p. 104—105.

[19] În hrisoavele date de acesta se arată că: «au ridicat-o după puteri și au înoit-o» (document din 1 aug. 1496 — *DRH*, B. I. nr. 268); «această sfîntă mănăstire noi am dorit să nu o lăsăm și s-o îngrijim, s-o miluim și să o înfrumusețăm și să ne numim ultimii ei ctitori» (document din 22 martie 1497 — DRH,

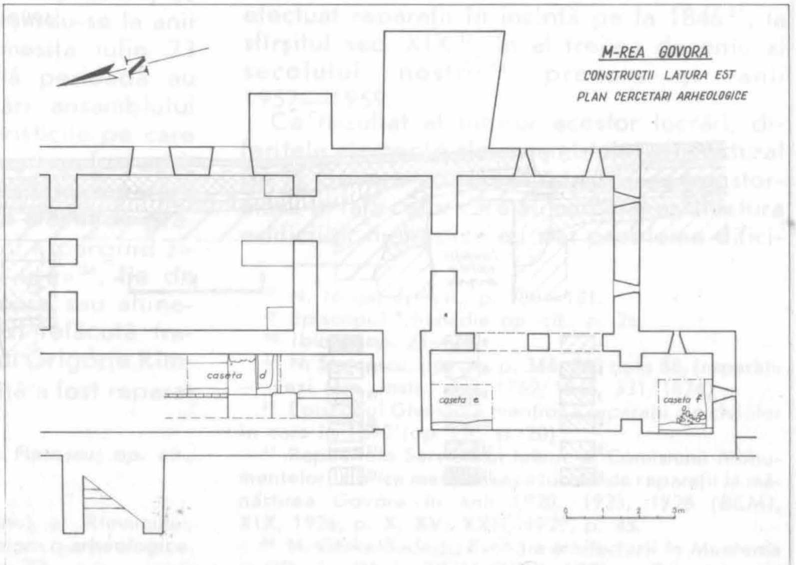

Fig. 2. Mănăstirea Govora. Planul cercetărilor arheologice din clădirea de pe latura estică a incintei.

http://patrimoniu.gov.ro

lui Radu Şerban, mănăstirea Govora a căzut pradă oştilor leşeşti şi ungureşti, încît «a rămas pustie» şi «toate satele i s-au spart şi s-au risipit.[20] Întărind vechile danii ale mănăstirii, Matei Basarab a pus pe Meletie Machedoneanul tipograful «ca să fie nastavnic, păzitoriu şi ocîrmuitoriu»[21]. De această perioadă de înflorire a mănăstirii, în care — începînd din anul 1637 funcţionează aici tipografia,[22] sînt legate şi lucrări de reparaţii şi construcţie în incintă. Cîteva decenii mai tîrziu, starea mănăstirii Govora, «mănăstire domnească şi mai bătrînă decît toate mănăstirile» ajunsese din nou precară: «de la o seamă de vreme» — se arată într-un document din 5 aprilie 1675 — «i-au pierit dobitocul şi bucatele şi au sărăcit de tot, acum n-are nimic ci să surupă şi zidurile descoperite»[23], pentru care motiv era «iertată de toate rînduielile ce vor ieşi la alte sfinte mănăstiri»[23]. După cîţiva ani au fost refăcute învelitorile unora din construcţiile din incintă — trapeza şi casele egumeneşti.[24]

Importante lucrări au fost făcute la începutul sec. XVIII. Pisania aflată deasupra intrării în pronaos precizează că «au stătut această biserică pînă în zilele luminatului domnu Io Constantin Băsărab Voivoda şi fiind prea învechită şi crăpată, cît îi venise vremea a cădea; deci într-acea vreme fiindu năstavnic aceşti sfinte mănăstiri cuviosul chir Paisie iermonah şi văzîndu slăbiciunea bisericii, în-

B, I, nr. 273, vezi şi documentul din 14 apr. 1496 — ibid. nr. 266). Hrisovul din 1 aprilie 1551 menţionează că Radu cel Mare «a înălţat-o, a înoit-o şi a zugrăvit-o cu agonisita domniei lui» (*DIR*, B, veac. XVI, III, p. 4)

[20] Documentele din 6 ian. 1634 (*DRH*, B, XXIV, nr. 183) şi din 23 oct. 1634 (*ibid.* nr. 398; vezi şi documentele din 2 noiembrie 1635 şi 13 ianuarie 1637 (*Arh. St. Bucureşti, M-rea Govora, VII/13 şi XIII/10, apud N. Stoicescu, Bibliografia localităţilor şi monumentelor feudale din România. I. Ţara Românească*, (Craiova), 1970, p. 363, nota 87)

[21] *DRH*, B. XXIV, nr. 183 — document din 6 ian. 1634; vezi şi Gh. T. Ionescu, *op. cit.*, p. 110—118.

[22] Gh. T. Ionescu, *op. cit.*, p. 110

[23] Arh. St. Buc., M-rea Govora, XXV/29, apud A. Sacerdoţeanu, *Moara din Rîmnic a mănăstirii Govora*, în «Mitropolia Olteniei», XV, 1963, nr. 5—6, p. 384.

[24] Pomelnicul din 1777 menţionează în dreptul numelui lui Şerban Cantacuzino «acesta a acoperit trapezarea cu casele egumeneşti» (A. Sacerdoţeanu, *Pomelnicul*, p. 800)

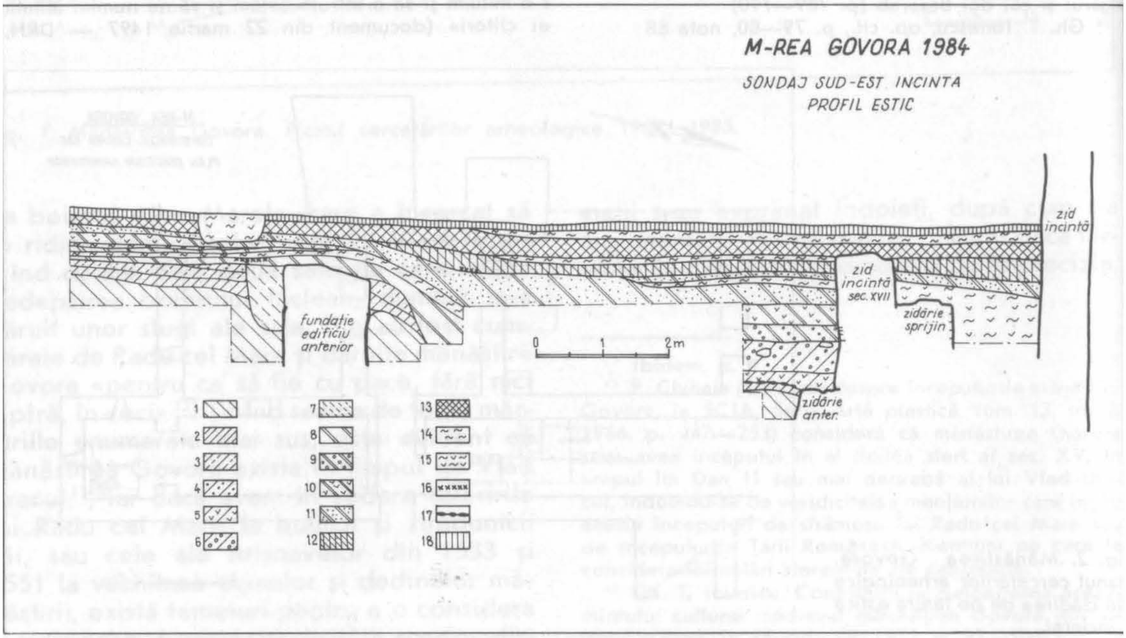

Fig. 3. Mănăstirea Govora. Sondajul din partea de SE a incintei (1984). Profilul estic.
LEGENDA: 1 — *rocă, loess;* 2 — *humus cenuşiu gălbui;* 3 — *pămînt cenuşiu, pigmenţi cărămidă, spărtură rocă;* 4, 5, 6 — *straturi de pămînt cenuşii, pigmentat cu urme moloz şi cărămidă;* 7 — *pămînt umplutură groapă;* 8, 9, 10, 11 — *straturi de pămînt cenuşiu sau castaniu-cenuşiu cu urme de moloz şi cărămidă;* 12 — *pămînt cenuşiu-castaniu, urme moloz;* 13 — *pămînt cenuşiu deschis granulos, urme moloz;* 14 — *moloz;* 15 — *moloz, cărămidă spartă;* 16 — *cărbune;* 17 — *mortar;* 18 — *pămînt vegetal*

http://patrimoniu.gov.ro

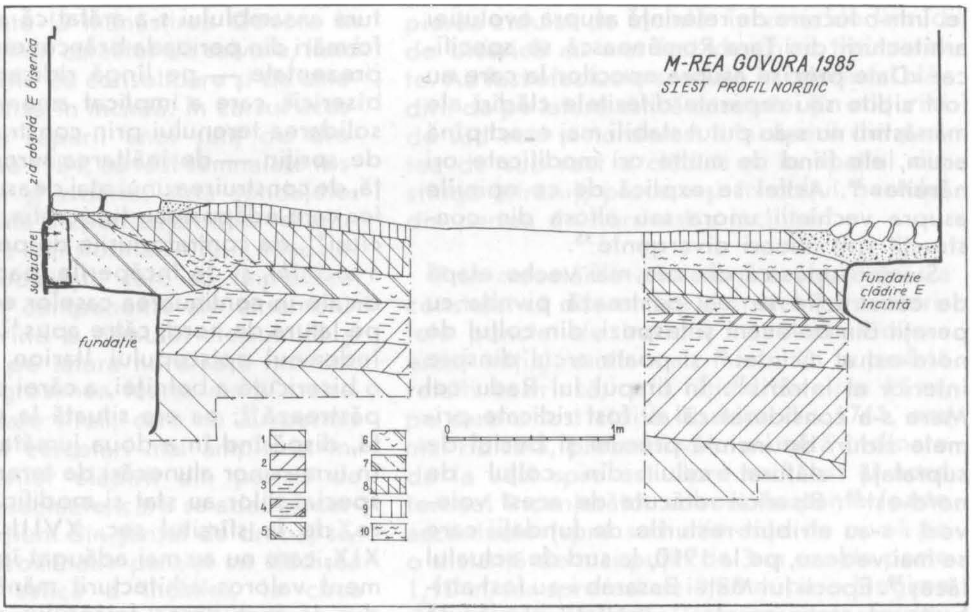

Fig. 4. *Mănăstirea Govora. SI est, 1985. Profilul nordic.*
LEGENDA: *1 — rocă, loess; 2 — humus cenuşiu gălbui; 3 — pămînt cenuşiu, pigmenţi moloz, cărămidă; 4 — pămînt gălbui purtat, urme moloz, cărămidă; 5 — pămînt gălbui purtat; 6 — pămînt cenuşiu închis, urme moloz, cărămidă, cărbune; 7 — pămînt cenuşiu, urme moloz; 8 — pămînt cenuşiu deschis granulos, urme moloz, cărămidă; 9 — pămînt vegetal; 10 — moloz.*

demnatu-s-au dentru al său gîndu bun şi au prefăcut-o din temelie, înfrumuseţînd-o cu zugrăveală şi cu toată podoaba ei, cu cheltuială de el şi cu ajutoriu den mănăstire, ca în veci să aibă pomenire, sfîrşindu-se la anii de la zidire 7219 (1711) mesiţa iulie 23 dni»[25]. Lucrările din această perioadă au adus modificări şi completări ansamblului monastic, definindu-i caracteristicile pe care le-a păstrat. Transformările care i-au fost aduse ulterior s-au datorat necesităţii reparării stricăciunilor provocate fie de atacul de pradă din 1770, cînd Florea hoţul «spărgînd zidul... au tăiat fierul şi stîlpii uşii»[26], fie de calamităţi naturale — cutremure sau alunecări de teren. La 1775 a fost refăcută trapezarea, prin grija episcopului Grigorie Rîmniceanul[27], iar turnul clopotniţă a fost reparat de egumenul Anatolie, în timpul episcopului Filaret, la 1783[28]. Catagrafia din 1834 cuprinde şi menţiunea stricăciunilor provocate de cutremurul din 1829, între care numeroase crăpături ale zidurilor bisericii. Despre bolniţa care se afla lîngă mănăstire spre apus, se arată: «cu toate că este zidită de curînd, precum se vede, dar fiind pusă subt un mal şi neaşezată pe temeiuri zdravene, au crăpat pă cele mai multe locuri, încît se sprevede afară şi nu-i va fi căderea zăbravnică»[29]: la 1890 ea nu mai exista[30]. S-au mai efectuat reparaţii în incintă pe la 1846[31], la sfîrşitul sec. XIX[32], în al treilea deceniu al secolului nostru[33] precum şi anii 1957—1959.

Ca rezultat al tuturor acestor lucrări, diferitele elemente ale ansamblului arhitectural de la Govora au suferit numeroase transformări. În faţa celor care au cercetat arhitectura edificiilor monastice au stat probleme difici-

[25] N. Iorga, *op. cit.*, p. 178; R. Florescu, *op. cit.*, p. 21—22
[26] N. Iorga, *op. cit.*, p. 181.
[27] Episcopul Ghenadie (Enăceanu) al Rîmnicului, *Vizite canonice însoţite de note istorico-arheologice. Anii 1890—1891*, Bucureşti, 1892, p. 22.

[28] N. Iorga, *op. cit.*, p. 180—181.
[29] Episcopul Ghenadie *op. cit.*, p. 26
[30] *Ibidem*, p. 25—26.
[31] N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 346, 363 nota 88, (reparaţii — vezi Min. Instr., dos. 1762/1845, 331/1876)
[32] Episcopul Ghenadie menţiona reparaţii ale chiliilor în curs în 1890 (*op. cit.*, p. 20)
[33] Rapoartele Serviciului tehnic al Comisiunii Monumentelor Istorice menţionează lucrări de reparaţii la mănăstirea Govora în anii 1920, 1923, 1928 (*BCMI*, XIX, 1926, p. X, XV; XXII, 1929, p. 43.
[34] N. Ghika-Budeşti, *Evoluţia arhitecturii în Muntenia şi Oltenia*, IV, în *BCMI*, XXIX, 1936, p. 71.

http://patrimoniu.gov.ro

le. Într-o lucrare de referință asupra evoluției arhitecturii din Țara Românească se specifica: «Date precise asupra epocilor la care au fost zidite sau reparate diferitele clădiri ale mănăstirii nu s-au putut stabili mai exact pînă acum, ele fiind de multe ori modificate ori năruite» [34]. Astfel se explică de ce opiniile asupra vechimii unora sau altora din construcții sînt uneori divergente [35].

S-a presupus că din cea mai veche etapă de construcție se mai păstrează pivnița cu pereții din bolovani și lespezi, din colțul de nord-est al incintei [36] și poate arcul dinspre interior al intrării [37]. În timpul lui Radu cel Mare s-a considerat că au fost ridicate primele ziduri de incintă precum și beciul de suprafață alăturat celui din colțul de nord-est [38]. Bisericii refăcute de acest voievod i s-au atribuit resturile de fundații care se mai vedeau, pe la 1910, la sud de actualul lăcaș [39]. Epocii lui Matei Basarab i-au fost atribuite refacerea incintei — înălțată, prevăzută cu trei turnuri [40] — beciurile, inițial parter, din partea de est a incintei, în care tradiția arată că a funcționat tipografia [41], modificări ale caselor egumenești de la latura de nord, într-un corp care a inclus vechile beciuri, acum boltite, cu încăperi la etaj și un foișor [42], precum și corpul de chilii de pe latura vestică, din care se mai păstrează încăperile din extremitatea de sud, chilii comunicînd cu o săliță [43]. Analizîndu-se arhitectura ansamblului s-a arătat că amplele transformări din perioada brîncovenească sînt reprezentate — pe lîngă ridicarea în 1711 a bisericii, care a implicat amenajarea și consolidarea terenului prin construirea unui zid de sprijin — de înălțarea turnului clopotniță, de construirea unui etaj deasupra încăperilor care adăposteau tipografia, devenite beciuri [44], de contraforturile de pe latura de est a incintei, și de încăperile, parter și etaj, ridicate în continuarea caselor egumenești de pe latura de nord, către apus [45]. La 1729, din îndemnul episcopului Ilarion, a fost zidită o bisericuță a bolniței, a cărei pisanie se mai păstrează [46]; ea era situată la vest de incintă, dispărînd în a doua jumătate a sec. XIX în urma unor alunecări de teren [47]. În atenția specialiștilor au stat și modificările ulterioare, de la sfîrșitul sec. XVIII sau din sec. XIX, care nu au mai adăugat însă vreun element valoros arhitecturii mănăstirii; ele au dus la închiderea foișorului din colțul de nord-est și la diferite modificări ale turnului și ale corpurilor de clădiri de pe laturile de est, nord și vest [48], la dărîmarea parțială a aripii de construcții de pe latura de vest și reamenajarea părții de nord-vest a incintei. Latura de sud a zidului de incintă a fost integral refăcută pe un nou amplasament, puțin mai spre exterior [49]. Ansamblul a fost adus la înfățișarea actuală de lucrările de restaurare din anii 1920 și de cele din 1957—1959, care au pus în valoare calitățile sale arhitecturale.

Unora dintre problemele neelucidate privind începuturile și evoluția acestui ansamblu arhitectonic de real interes au căutat să le dea răspuns sondajele arheologice. Să-

[35] Pentru analiza arhitecturii elementelor ansamblului, vezi: I. Traianescu, *Mănăstirea Dintr-un lemn și mănăstirea Govora*, în *BCMI*, III, 1910, 1, p. 38—41; V. Drăghiceanu, *Monumentele Olteniei. Raportul al II-lea*, în *BCMI*, XXVI, f. 76, apr.-iun. 1933, p. 50—52; H. Stănescu, *Clădirile mănăstirești de la Govora*, în SCIA, IV, 1—2, 1957, p. 332—342; R. Florescu, **Mănăstirea Govora** București, 1965 (bazat și pe cercetările prilejuite de restaurarea din 1957—1959).

[36] R. Florescu, *op. cit.*, p. 8—10; H. Stănescu, *op. cit.*, p. 335.

[37] H. Stănescu, *op. cit.*, p. 335.

[38] *Ibid.*, p. 333; R. Florescu, *op. cit.*, p. 14

[39] I. Traianescu, *op. cit.*, p. 40; R. Florescu, *op. cit.*, p. 12.

[40] R. Florescu, *op. cit.*, p. 15.

[41] I. Traianescu, *op. cit.*, p. 40; R. Florescu, *op. cit.*, p. 18; H. Stănescu considera că tipografia ar fi funcționat în beciurile din partea de nord a incintei (*op. cit.*, p. 337)

[42] H. Stănescu, *op. cit.*, p. 335, fig. 7; R. Florescu, *op. cit.*, p. 15—16.

[43] I. Traianescu, *op. cit.*, p. 40; V. Drăghiceanu, *op. cit.*, p. 31; R. Florescu, *op. cit.*, p. 19; H. Stănescu (*op. cit.*, p. 333 fig. 6) considera această costrucție ca datînd din sec. XV, presupunînd existența unor beciuri. Același autor presupunea că în sec. XVII a fost ridicată partea inferioară a turnului clopotniță.

[44] I. Traianescu, *op. cit.*, p. 40—41; R. Florescu, *op. cit.*, p. 22—28; H. Stănescu presupunea pentru clădirea de pe latura estică o datare la sfîrșitul sec. XVIII (*op. cit.*, p. 337)

[45] H. Stănescu, *op. cit.*, p. 338; R. Florescu, *op. cit.*, p. 26.

[46] R. Florescu, *op. cit.*, p. 32.

[47] Ghenadie (Enăceanu), *op. cit.*, p. 26.

[48] În legătură cu acestea, păreri în anumită măsură diferite la I. Traianescu *op. cit.*, p. 41; H. Stănescu, *op. cit.*, p. 341—342; R. Florescu, *op. cit.*, p. 341—342; R. Florescu, *op. cit.*, p. 32—34.

[49] La 1890 zidul vechi era «stricat în mai multe locuri» (Episcopul Ghenadie, *op. cit.*, p. 20); Radu Florescu (op. cit., p. 32) menționează ridicarea noului zid în 1920. Rapoartele anuale ale Serviciului tehnic al Comisiunii Monumentelor Istorice din 1920 sau din anii următori (vezi nota 33) nu amintesc însă de această lucrare între cele efectuate la m-rea Govora.

http://patrimoniu.gov.ro

păturile efectuate la mănăstirea Govora în mai 1985 au avut un caracter de salvare, fiind legate de lucrările de consolidare și de amenajările întreprinse în incintă. În cursul acestora, cu ocazia săpării unui șanț de drenaj, în noiembrie 1984, au fost semnalate resturi de fundații și zidărie. Aria sondajelor a fost mult limitată de particularitățile terenului, de diferitele transformări tîrzii, adaosuri și anexe gospodărești, care au împiedicat cercetarea unor componente ale ansamblului, în primul rînd a turnului clopotniță și a clădirilor de pe latura nordică a incintei, precum și de grosimea foarte mare a straturilor de nivelare tîrzii, care nu au permis efectuarea unor cercetări mai ample în interiorul încăperilor clădirii din partea de est. Sondajele efectuate, care se adaugă cercetării unei porțiuni din șanțul de drenaj săpat în 1984, aproximativ paralel cu clădirea de pe latura estică a incintei, la circa 1,50 m de aceasta, pe o lungime de circa 15 m — au urmărit cu precădere căutarea urmelor vechiului lăcaș. Au fost trasate în acest scop; S.I. în axul absidei estice; S.II. în axul absidelor laterale, spre nord pînă la săpătura pentru drenaj, spre sud pînă la zidul actual de incintă; S.III, perpendicular pe latura sudică a pridvorului, pînă în apropierea zidului de incintă. În zona de la sud de biserică au mai fost deschise trei casete. Au fost efectuate sondaje în interiorul clădirii de pe latura estică a incintei (în colțurile de sud-vest și nord-vest a încăperii din partea de sud-vest a clădirii și în spațiul din stînga intrării), precum și în colțul beciului din partea de nord-est a incintei.

Prin cercetările arheologice efectuate s-a constatat că diferențele de nivel între diferitele puncte ale incintei mănăstirii Govora erau inițial mult mai mari. O suprafață relativ restrînsă, cu o lățime de circa 15 m, pe care a fost zidită biserica din 1711, era mai ridicată, prezentînd o anumită înclinare de la vest spre est. Spre sud, est și nord terenul înconjurător cobora în pante foarte accentuate:(spre sud diferența de nivel pe o distanță de mai puțin de 3 m era de peste 1,10 m, iar spre est de 0,80 m pe o lungime de circa 4 m; denivelări pronunțate existau și în părțile de sud și de vest ale incintei. În zona centrală, la o adîncime destul de mică, se află solul viu, loess gălbui pe un strat de rocă friabilă — marne calcaroase. I se suprapune un strat subțire de pămînt cenușiu-gălbui, lipsit de materiale arheologice, cuprinzînd numai rare urme de cărbune. Partea superioară a acestui strat corespunde nivelului de construcție al unor temelii descoperite la sud de biserică. Urmează straturi de pămînt cenușiu cu urme de cărbune, moloz, cărămidă, corespunzătoare diferitelor etape de construcție succedate în incintă. În zona din jurul bisericii s-a procedat de repetate ori la răzuiri ale terenului, astfel încît grosimea depunerilor este foarte redu-

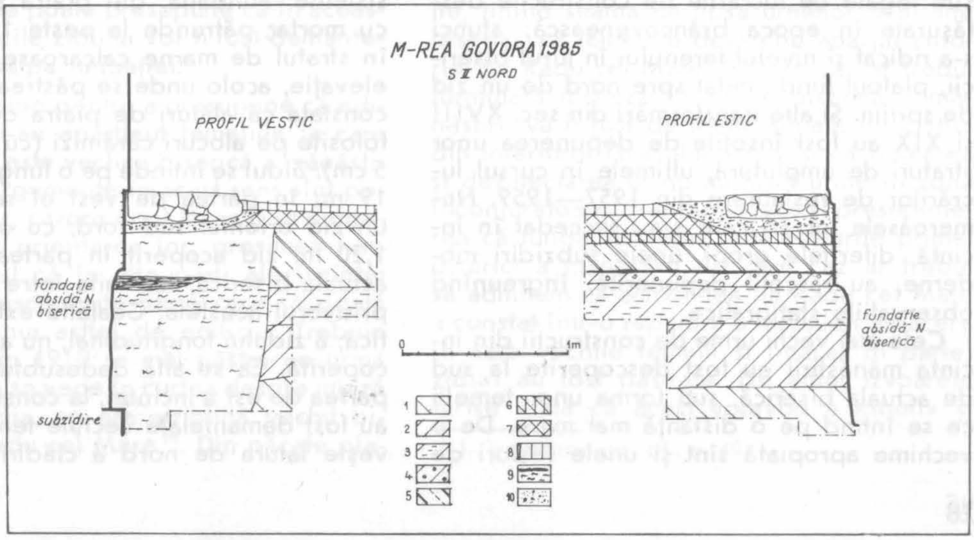

Fig. 5. Mănăstirea Govora. S. II nord 1985. Profilul estic și profilul vestic.
LEGENDA: *1 — rocă, loess; 2 — humus cenușiu-gălbui; 3 — pămînt cenușiu gălbui, rari pigmenți moloz, cărămidă; 4 — pămînt castaniu-cenușiu purtat, pigmenți moloz; 5 — pămînt cenușiu granulos, urme moloz; 6 — pămînt cenușiu compact, urme moloz; 7 — pămînt cenușiu, pigmenți moloz; 8 — pămînt vegetal; 9 — mortar; moloz; 10 — nisip, pietriș.*

http://patrimoniu.gov.ro

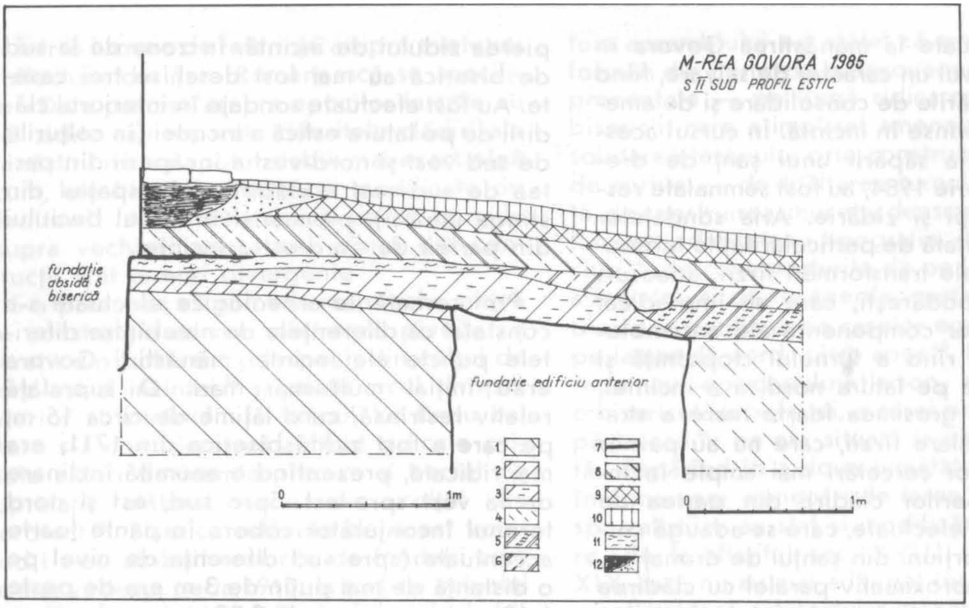

Fig. 6. Mănăstirea Govora. S. II sud, 1985. Profilul estic.
LEGENDA: 1 — *rocă, loess;* 2 — *humus cenușiu-gălbui;* 3 — *pămînt cenușiu-castaniu, pigmenți moloz, spărtură rocă;* 4 — *pămînt cenușiu granulos, urme moloz (umplutură groapă);* 5 — *pămînt granulos cu mult moloz și cărămidă spartă;* 6 — *pămînt cenușiu, pigmenți moloz;* 7 — *pămînt cenușiu, urme moloz, cărămidă;* 8 — *pămînt cenușiu deschis, urme moloz, spărtură rocă;* 9 — *pămînt vegetal;* 10 — *mortar;* 11 — *moloz;* 12 — *suport trotuar modern.*

să, solul viu aflîndu-se pe alocuri la mai puțin de 0,50—0,60 m sub actuala suprafață. În schimb în partea de sud a incintei straturile de nivelare sînt deosebit de groase, de peste 2 m, o grosime mare avînd și depunerile din partea de est. După cum o arată și materialele arheologice descoperite, primele nivelări sînt legate de lucrările de construcție desfășurate în epoca brâncovenească; atunci s-a ridicat și nivelul terenului în jurul bisericii, platoul fiind limitat spre nord de un zid de sprijin. Și alte transformări din sec. XVIII și XIX au fost însoțite de depunerea unor straturi de umplutură, ultimele în cursul lucrărilor de restaurare din 1957—1959. Numeroasele lucrări care s-au succedat în incintă, diferitele gropi, unele subzidiri moderne, au răscolit depunerile, îngreunînd observațiile statigrafice.

Cele mai vechi urme de construcții din incinta mănăstirii au fost descoperite la sud de actuala biserică, sub forma unor temelii ce se întind pe o distanță mai mare. De o vechime apropiată sînt și unele resturi de zidărie descoperite în colțul de sud-est al incintei, cu circa 7 m mai la sud.

Resturi ale primului zid la care ne-am referit, orientat aproximativ est-vest, au fost scoase mai întîi la iveală în 1984, fiind apoi urmărite prin sondajele din 1985. Nivelul lor de construcție se află la partea superioară a unui strat foarte subțire de humus cenușiu-gălbui suprapus solului viu (stratul de marne și loess). Poziția stratigrafică dovedește vechimea acestor vestigii, primele zidiri ridicate în spațiul respectiv. Grosimea zidului atingea 1,30 m. El a fost demolat în mare parte pînă la nivelul fundației, din elevație păstrîndu-se o mică porțiune în extremitatea estică, unde panta terenului — mai mare în trecut — a presupus nivelări mai consistente. Fundația, din piatră spartă legată cu mortar, pătrunde la peste 1 m adîncime în stratul de marne calcaroase cu loess. În elevație, acolo unde se păstrează, s-a putut constata că alături de piatra de rîu au fost folosite pe alocuri cărămizi (cu grosimea de 5 cm). Zidul se întinde pe o lungime de peste 19 m; în partea de vest el se încheie cu un zid orientat sud-nord, cu o grosime de 1,20 m, zid acoperit în partea nordică de actuala biserică, la limita între pronaosul și pridvorul acesteia. Cealaltă extremitate, estică, a zidului longitudinal, nu a putut fi descoperită. Ea se află dedesubtul clădirii din partea de est a incintei, la construirea căreia au fost demantelate vechile temelii. Cît privește latura de nord a clădirii limitată de

http://patrimoniu.gov.ro

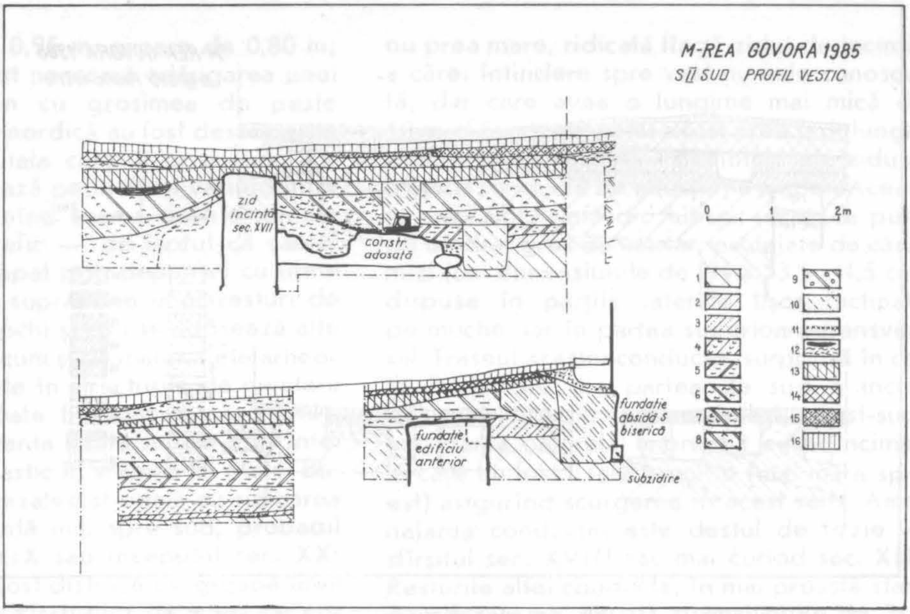

Fig. 7. Mănăstirea Govora. S. II sud, 1985. Profilul vestic.
LEGENDA: 1 — *rocă loess;* 2 — *humus cenuşiu-gălbui;* 3 — *pămînt cenuşiu, pigmenţi cărămidă, spărtură rocă;* 4 — *pămînt cenuşiu castaniu, pigmenţi moloz;* 5 — *pămînt cenuşiu deschis, pigmenţi cărbune, moloz;* 6 — *pămînt cenuşiu, urme moloz;* 7 — *pămînt cenuşiu, urme moloz, piatră şi cărămidă spartă;* 8 — *pămînt cenuşiu, pigmenţi moloz;* 9 — *pămînt cu spărtură rocă;* 10 — *pămînt cenuşiu granulos, urme moloz (umplutură gropi);* 11 — *cărbune;* 12 — *mortar, moloz, cărămidă spartă;* 13 — *pămînt cenuşiu-castaniu, urme moloz;* 14 — *pămînt cenuşiu deschis, pigmenţi moloz;* 15 — *pămînt cenuşiu cu moloz;* 16 — *pămînt vegetal*

zidurile care ne preocupă, traseul ei nu a putut fi determinat, aflîndu-se dedesubtul actualei biserici. Nu au fost însă observate urme ale vreunui zid orientat est-vest în şanţul de drenaj săpat în 1984 la nord sau nord-est de biserică. Se poate presupune că în această parte resturile zidului vor fi fost demantelate pînă la talpa fundaţiei.

Există temeiuri pentru a presupune că edificiul căruia i-au aparţinut temeliile la care ne-am referit este vechea biserică a mănăstirii Govora. Argumente în acest sens sînt poziţia zidăriilor, cărora noul lăcaş li se suprapune parţial, orientarea lor, grosimea fundaţiilor, faptul că în alte părţi ale incintei nu au fost descoperite urme care să poată fi atribuite unui astfel de edificiu. Trebuie remarcat că în 1910 se mai păstra «o urmă de temelie ce se vede în curtea despre miazăzi a mănăstirii», ce era atribuită vechii biserici a lui Radu cel Mare[50]. Din păcate planul vechiului lăcaş nu poate fi cunoscut. El se încadra probabil în tipul de plan dreptunghiular, intervalul existent între secţiunile şi casetele în care a fost descoperit zidul longitudinal fiind destul de redus — sub 3 m — pentru a lăsa loc presupunerii existenţei unor abside laterale, chiar mici, de tipul celor de la Cotmeana. Dimensiunile construcţiei erau considerabile — o lungime de peste 20 m — depăşind-o pe cea a bisericii din 1711, care măsoară circa 19,50 m.

Pentru datarea acestui edificiu, dovezile arheologice de care dispunem — poziţia din punct de vedere stratigrafic a nivelului de construcţie — oferă repere de cronologie relativă, arătîndu-l ca fiind primul zidit pe acest loc. Coroborînd datele arheologice cu informaţiile documentare s-ar putea presupune, ţinînd seama de lipsa urmelor unei alte biserici, că temeliile dezvelite aparţin ctitoriei lui Radu cel Mare, în care caz ar trebui formulată ipoteza că prima biserică a mănăstirii va fi fost de lemn, situată în spaţiul din interiorul lăcaşului actual şi că ridicarea şi dezafectarea ei nu au lăsat urme în zona înconjurătoare. S-ar putea face şi presupunerea că fundaţiile reprezintă resturile primei biserici a mănăstirii, în care caz ar trebui să admitem că activitatea lui Radu cel Mare a constat într-o reparare a lăcaşului, refacere în care vechile temelii şi (măcar în parte) ziduri au fost păstrate. De altfel izvoarele scrise arată că acest voievod a «înoit» şi

50 I. Traianescu, *op. cit.*, p. 40.

http://patrimoniu.gov.ro

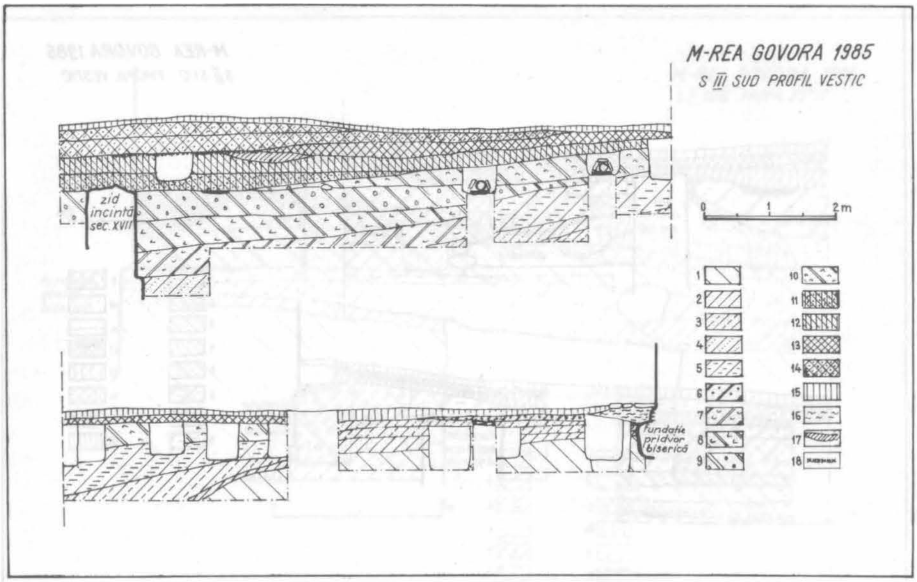

Fig. 8. Mănăstirea Govora. S. III sud, 1985. Profil vestic.
LEGENDA: *1 — rocă loess; 2 — humus cenușiu gălbui; 3 — pămînt cenușiu-gălbui, urme cărbune, arsură; 4 — pămînt gălbui purtat, spărtură rocă; 5 — pămînt cenușiu deschis, granule cărămidă; 6 — pămînt cenușiu deschis, urme moloz; 7 — pămînt gălbui-cenușiu, urme moloz; 8 — pămînt cenușiu-castaniu, urme cărbune, moloz, cărămidă, spărtură rocă; 9 — pămînt cenușiu granulos, moloz, bucăți cărămidă, pietre; 10 — pămînt cenușiu, pigmenți moloz, cărămidă; 11 — pămînt cenușiu închis, pigmenți moloz; 12 — pămînt cenușiu, spărtură rocă, moloz, cărămidă; 13 — pămînt cenușiu granulos, pietriș, moloz; 14 — pămînt cenușiu deschis granulos, pigmenți moloz; 15 — pămînt vegetal; 16 — moloz; 17 — arsură; 18 — cărbune.*

«înfrumusețat» sau a «dres» și «înfrumusețat» biserica[51]. Elevația păstrată în partea dinspre est a zidului nu poartă urme ale unei refaceri, care nu se observă nici în depunerile alăturate. Concluziile în această privință sînt îngreunate de dificultățile ridicate în fața observațiilor arheologice de gradul de demantelare a fundațiilor precum și de numeroasele gropi și urme ale unor intervenții tîrzii.

În colțul de sud-est al incintei au fost descoperite, în săpătura din 1984, resturi de zidărie din piatră legată cu mortar, avînd intercalate și cărămizi (cu dimensiunile de 26 x 14 x 4.5 cm), dezvelite pe o lungime de circa 1,20 m. Ele sînt situate la circa 7 m sud de fundațiile ce pot fi atribuite vechii biserici, la o diferență de nivel de circa 1,20 m — datorită pantei accentuate — și au o orientare diferită, de la nord-est spre sud-vest. Este posibil ca în legătură cu aceastã zidărie să fie și pietrele avînd între ele mortar, distruse parțial de zidurile ulterioare, descoperite în sondajul din colțul de sud-vest al clădirii din partea de est a incintei[52]. În problema datării acestei zidării, lipsa materialelor arheologice ne constrînge să ne rezumăm la argumentele de ordin stratigrafic. Poziția nivelului de construcție — la partea superioară a unui strat subțire de pămînt cenușiu cu urme rare de cărbune suprapus solului viu — și faptul că deasupra sa a fost ridicat un alt zid, permit presupunerea unei datări în sec. XV, între construcțiile vechi ale mănăstirii. Este posibil — ținînd seama de poziția în teren a acestor urme — ca ele să fi făcut parte din vechiul zid de incintă care înconjura mănăstirea în timpul lui Radu cel Mare.

Suprapunîndu-se, în colțul de sud-est al incintei, resturilor de zidărie mai sus menționate a fost descoperit, precizîndu-se traseul pe o lungime de peste 21 m, un zid orientat aproximativ est-nord-est — vest-sud-vest. El este construit din bolovani, piatră spartă și cărămizi (dimensiuni 28 x 13 x 4,5 cm) legate cu mortar, dispuse în mod neregulat în casete, cu fundații de piatră și mortar, avînd grosimea de circa 0,75 m. La exterior era sprijinit de contrafor-

51 Vezi notele 1, 2, 19.

52 În alte puncte zidăria nu a fost descoperită, dar trebuie precizat că în S.II-sud și S. III condițiile obiective nu au permis adîncirea săpăturii în extremitatea sudică a secțiunilor pînă sub nivelul fundației din sec. XVII.

http://patrimoniu.gov.ro

turi late de circa 0,95 m, groase de 0,80 m; spre sud-est a fost necesară adăugarea unei zidării de sprijin cu grosimea de peste 0,90 m. Pe fața sa nordică au fost descoperite resturi din tencuiala care îl acoperea. Zidul se mai păstrează pe înălțimi variind între 1,50—2,20 m. Ținînd seama de elementele de ordin stratigrafic — de faptul că șanțul fundației a fost săpat prin depuneri cu urme de moloz, că se suprapune unor resturi de construcție mai vechi și că i se adosează alte construcții — precum și de materialele arheologice descoperite în structurile de nivelare ulterioare, el poate fi datat în sec. XVII. Acest zid reprezenta limita sudică a incintei ansamblului monastic în vremea lui Matei Basarab. El a fost dezafectat odată cu ridicarea unui zid de incintă mai spre sud, probabil la sfîrșitul sec. XIX sau începutul sec. XX: resturile sale au fost distruse de groapa unui mormînt anterior straturilor de nivelare corespunzătoare ultimelor restaurări[53].

Zidului de incintă de pe latura sudică i-a fost alipită — probabil în prima parte a sec. XVIII — o construcție din care s-a descoperit un zid gros de peste 0,80 m, dezvelit pe o lungime de aproape 3 m (lîngă profilul vestic al S. II-sud). Zidul este construit din bolovani și cărămizi (de 25 x 15,5 x 4 cm) în casete — la bază se află bolovani despărțiți de cîte 2—3 cărămizi dispuse vertical, iar deasupra lor 2—3 asize de cărămizi — și era tencuit. Odată cu ridicarea sa a fost amenajată lîngă zidul de incintă, cu aproape 0,90 m mai sus decît nivelul de construcție al acestuia, o bordură din cărămizi suprapuse dispuse transversal: în legătură cu această bordură este și o amenajare din cărămizi legate cu lut, mărginind un mic spațiu pătrat. Zidul la care ne-am referit mai sus delimita spre est o construcție nu prea mare, ridicată lîngă zidul de incintă, a cărei întindere spre vest nu este cunoscută, dar care avea o lungime mai mică de 10 m.[54] Existența ei nu a fost prea îndelungată. Deasupra resturilor demolate ale zidului trece o conductă de aducțiune a apei. Aceasta este amenajată din tuburi ceramice puse pe un strat gros de mortar, protejate de cărămizi (cu dimensiunile de 24 x 13,5 x 4,5 cm) dispuse în părțile laterale ușor înclinate pe muche, iar în partea superioară-transversal. Traseul acestei conducte (surprinsă în cele 2 secțiuni din partea de sud a incintei) avea direcția vest-nord-vest — est-sud-est, panta naturală împreună cu adîncimea la care au fost fixate tuburile (mai mare spre est) asigurînd scurgerea în acest sens. Amenajarea conductei este destul de tîrzie — sfîrșitul sec. XVIII sau mai curînd sec. XIX. Resturile altei conducte, în mai proastă stare de conservare, situată cu mai puțin de 2 m mai spre sud, au fost descoperite în S. III. Ea este anterioară celeilalte conducte care urma un traseu aproximativ paralel. Partea de sud a incintei era străbătută și de o rigolă amenajată din lespezi de piatră, avînd un traseu de la nord-vest spre sud-est și datînd probabil de la începutul sec. XX.

După cum s-a putut constata în cele patru secțiuni trasate perpendicular pe zidurile actualei biserici, în zona înconjurătoare acesteia, datorită unor repetate lucrări de răzuire și curățire, grosimea depunerilor suprapuse humusului de peste solul viu, deasupra cărora se află nivelul de construcție în dreptul

[53] Vezi nota 49.

[54] Nu au fost descoperite resturi de zidărie care să poată fi atribuite acestei construcții în S. III — cu circa 10 m mai spre vest. La 1890 nu mai exista nici o clădire pe latura sudică a incintei (Episcopul Ghenadie, op. cit., p. 20).

Fig. 9. Mănăstirea Govora. Se observă șanțul de canalizare săpat anterior cercetărilor din 1985 la nord și est de biserică.

absidelor, este foarte mică, de numai 0,15—0,20 m. Fundațiile, din piatră spartă și bucăți de cărămidă cu mortar, umplu șanțurile săpate în stratul de marne calcaroase și loess pînă la o adîncime de 0,75—0,85 m. Elevația este, în dreptul absidelor laterale, puțin ieșită în raport cu fundația. În dreptul pridvorului în schimb fundația depășește în lățime elevația cu circa 0,30 m, adîncimea ei fiind mai mică, de circa 0,50 m. Deasupra fundațiilor se ridică soclul de cărămidă, tencuit și acoperit cu zugrăveală.

În dreptul absidei estice, spre exterior, pe o anumită porțiune, pînă la circa 1 m sud de axul longitudinal, a fost descoperită o altă fundație[55], avînd lățimea de circa 0,65 m și adîncimea de circa 0,85 m. Deranjarea depunerilor situate deasupra acesteia îngreunează datarea exactă. Se poate presupune că zidăria în cauză reprezintă o consolidare, efectuată probabil în a doua jumătate a sec. XVIII, necesară desigur datorită pericolului alunecării terenului în pantă. Tot pentru consolidare au fost executate subziduri moderne, cu beton turnat în cofraj de scînduri, în zona părților de vest ale absidelor laterale, pe o adîncime de 0,30 m, iar în cazul absidei estice deasupra porțiunii de fundație adăugate.

Cîteva sondaje au urmărit rezolvarea unor probleme legate de construcțiile din incintă. Sondajul efectuat în colțul de sud-est al beciului din partea nord-estică a incintei, în vecinătatea turnului clopotniță, nu a dus la descoperirea de materiale arheologice care să poată elucida problemele de cronologie absolută. Faptul că nu au fost descoperite urme ale vreunei construcții anterioare dovedește — după cum o arată și caracteristicile sale constructive — că partea inferioară a beciului respectiv se numără printre elementele vechi ale ansamblului.

Construcțiile ulterioare — contraforturile adosate precum și lucrările moderne de subzidire și consolidare — au împiedicat cercetarea arheologică a turnului clopotniță. Analiza probelor de mortar prelevate din partea de sud-est a turnului[56] dovedește existența unei nete deosebiri față de mortarul folosit la construcția fundațiilor atribuite vechii biserici.

O serie de elemente de cronologie relativă au putut fi elucidate prin sondajele din interiorul clădirii situate în partea de est a incintei. Sondajul săpat în compartimentul din partea de sud-vest al beciurilor a dus la constatarea succesiunii a trei etape principale de construcție la care se adaugă transformările moderne. Primei etape îi corespunde o fundație lățită cu circa 35 cm, aflată dedesuptul zidului vestic al beciului, care este posibil să reprezinte temelia zidului care limita incinta pe această latură. Îi urmează adăugarea zidului sudic — împreună probabil cu construcția din care acesta făcea parte — și mai tîrziu refacerea zidului dinspre vest al beciului.

Succesiunea mai multor etape de construcție a fost constatată prin sondajul din spațiul îngust situat la vest de încăperile care conform tradiției au adăpostit tipografia. Ulterior zidului dinspre vest al acestor încăperi (al căror nivel de călcare se afla inițial deasupra nivelului solului) au fost construite alte ziduri, transversale sau paralele, în spațiul situat către interiorul incintei. Cea de a doua etapă de construcție este reprezentată de un zid dispus perpendicular pe cel al încăperilor inițiale, lat de 0,76 m, cu fundația din piatră și cărămidă spartă legate cu mortar, din care după demolare s-a mai păstrat o mică porțiune cu înălțimea de circa 0,15 m. Paralel cu acest zid, după dezafectarea sa, a fost ridicat — în cea de a treia etapă — în imediata apropiere (0,38—0,50 m) spre sud, un altul, avînd fundația din bolovani cu 15—20 cm mai lată față de elevația din cărămidă. La rîndul său el a fost parțial demolat (în spațiul de lîngă zidul inițial), fiind păstrat numai în partea de vest; are lățimea de 0,68 m fiind tencuit pe ambele fețe. Contemporană cu acest zid este fundația și zidăria de sprijin a unor trepte, paralele cu zidul primelor încăperi, la 1,10 m de acesta, care asigură accesul spre încăperile ridicate la nivelul superior. Într-o a patra etapă a fost construit peretele suprapus zidăriei de sprijin a treptelor, iar la o distanță de aproape 1,90 m spre sud, un zid longitudinal, perpendicular pe resturile păstrate ale zidului din etapa an-

55 Analiza probelor de mortar prelevate din această parte a indicat o netă deosebire față de mortarul din fundațiile absidelor laterale. Analizele au fost efectuate de ing. I. Istudor în laboratorul de chimie al Academiei de Arte Frumoase — Catedra de artă monumentală — restaurare. Pentru solicitudinea dovedită aducem ing. I. Istudor călduroase mulțumiri.

56 Analizele efectuate de ing. I. Istudor arată deosebirea între mortarul prelevat de la baza turnului și probele — asemănătoare între ele — provenind din 4 puncte diferite ale fundațiilor atribuite vechii biserici.

http://patrimoniu.gov.ro

terioară. Celei de a cincea faze îi corespunde o zidărie din bolovani și cărămidă care a închis spațiul dintre elementele anterioare, constituind împreună cu acestea un perete paralel cu zidul sudic al încăperilor inițiale.

Toate acestea aveau să-și piardă funcționalitatea într-o a șasea etapă, odată cu ridicarea la o distanță de numai 0,60 m a zidului care mărginește spre vest clădirea din această parte a incintei, adusă astfel la înfățișarea actuală. Fundația acestui zid, din bolovani, cărămidă și mortar, este puțin adîncă — circa 0,40 m — și lățită cu circa 0,60 m în raport cu elevația, nivelul de construcție aflîndu-se la partea superioară a diferitelor straturi de nivelare. Datorită condițiilor obiective săpătura nu s-a putut extinde și adînci mai mult în interiorul clădirii pentru a putea obține date complete privind cronologia absolută a primelor ziduri. Numeroasele adaosuri și transformări, ridicarea nivelului superior și modificările aduse accesului la acesta, îndreptățesc presupunerile datării nucleului inițial al clădirii în sec. XVII, ceea ce poate constitui o confirmare a tradiției privind localizarea aici a tipografiei egumenului Meletie din timpul lui Matei Basarab.

Materialele arheologice descoperite prin sondajele de la mănăstirea Govora nu sînt numeroase. În zona din jurul bisericii a fost găsit un număr foarte redus de fragmente ceramice, în general atipice. Un singur fragment dintr-o oală cu pereți subțiri, din pastă roșie, cu buza profilată, ușor îngroșată, descoperit în depunerile ulterioare momentului construcției primului zid, ar putea fi datat în sec. XV sau mai curînd în sec. XVI. Materialul ceramic aflat în straturile groase din partea de sud a incintei este caracteristic perioadei ulterioare secolului XVII și în special perioadei mai tîrzii. Cele mai numeroase sînt fragmentele de vase nesmălțuite — oale cu buza dreaptă, înaltă, oale-cahlă cu profil evazat, ulcioare, căni cu buza îngustă — în general arse oxidant, unele decorate cu dungi albe, inclusiv pe toartă, sau roșii. Ceramica smălțuită este reprezentată de fragmente de străchini, ulcioare, oale — un fragment cu decor în relief. S-au găsit și fragmente din porțelan de import (sec. XVIII—XIX). Mai trebuie semnalate un fragment de placă decorativă nesmălțuită, fragmente de oale smălțuite precum și de tuburi ceramice pentru conducte de aducțiune a apei, păstrînd urme de mortar. Au mai fost descoperite o lamă de cuțit de dimensiuni mici, cîteva cuie și piroane de fier, precum și un fragment de cute de gresie. Materialul numismatic se reduce la trei monede din metal comun, din anii 1924, 1943 și 1947, aflate în straturile tîrzii de nivelare din partea de sud a incintei.

Trebuie să fie menționate cîteva fragmente de tencuială cu urme de frescă cu culorile ocru roșu, alb de var, negru de cărbune, care, conform analizei din laborator[57] sînt complet diferite de tencuiala zidului de incintă din sec. XVII lîngă care au fost descoperite, în partea de sud-est. Ele provin așadar de la un edificiu aflat în altă parte, fiind antrenate în straturile de nivelare. Poate fi vorba de resturi ale picturii vechii biserici, demolată la începutul sec. XVIII.

În săpăturile efectuate au fost descoperite cîteva morminte, în special în zona din apropierea bisericii. La o distanță mai mare se afla un singur mormînt a cărui groapă distruge parțial zidul de incintă din sec. XVII, dezafectat. Nu a fost descoperit inventar funerar.

Examinînd materialele provenite din sondajele arheologice de la Govora iese în evidență lipsa unor elemente concludente care să poată fi datate în sec. XIV—XV, perioada inițială de existență a mănăstirii conform izvoarelor documentare. Faptul își poate găsi explicații în repetatele acțiuni de curățire și răzuire în spațiul din jurul bisericii și în particularitățile terenului — pantele care au favorizat alunecarea sau antrenarea unor materiale. O situație asemănătoare a fost întîlnită la mănăstirea Tismana, ale cărei începuturi datează din a doua jumătate a sec. XIV, dar unde materiale tipice acestei perioade nu au fost descoperite. În același timp este demnă de interes descoperirea în jurul bisericii de la Bîrsești, sat care se numără între vechile ocine și dedine de la începuturi ale mănăsti-

[57] Analizele efectuate de ing. I. Istudor au arătat că fragmentele descoperite în 1984 în colțul de sud-est al incintei au compoziția caracteristică suportului de frescă, fiind total deosebite atît față de mortarul de tencuială obișnuit, văruit la suprafață, care acoperea zidul de incintă din sec. XVII în apropierea căruia s-au aflat fragmentele menționate, cît și față de fragmentele de tencuială cu zugrăveală comună, descoperite în sondajul de la nord de absida nordică, de la al cărei soclu provin.

http://patrimoniu.gov.ro

rii Govora[58], unde cu ocazia unor lucrări de consolidare s-au găsit acolo temelii ale unui lăcaș mai vechi,[59], a unor fragmente ceramice caracteristice sfîrșitului sec. XIV — începutul sec. XV.

Recapitulînd datele obținute prin sondajele arheologice — limitate din motive obiective — efectuate la mănăstirea Govora, putem considera că au fost obținute o serie de date privind evoluția ansamblului arhitectonic.

Chiar dacă materiale arheologice concludente ca elemente de cronologie absolută ne lipsesc, poate fi considerată îndreptățită, pe baza informațiilor izvoarelor scrise, datarea începuturilor așezămîntului monastic cel puțin la începutul sec. XV, dacă nu chiar în ultima parte a sec. XIV. Asupra temeliilor descoperite la sud de actuala biserică observațiile de ordin statigrafic, poziția, dimensiunile și aspectul lor sînt temeiuri pentru a le atribui vechiului lăcaș. Putem presupune fie că este vorba de cel refăcut de Radu cel Mare — în care caz prima biserică va fi fost de lemn, situată în spațiul acoperit de ctitoria din 1711 — fie că ar putea fi aparținut chiar primului edificiu, care să fi fost refăcut, fără modificări ale planului, la sfîrșitul sec. XV. Planul vechii biserici nu poate fi precizat datorită construcțiilor ulterioare care i s-au suprapus. După urmele descoperite pare să fi fost un monument de plan dreptunghiular, a cărui lungime trecea de 20 m; eventualitatea unor mici abside laterale este puțin probabilă. Etapei de la sfîrșitul sec. XV i se pot atribui și cele mai vechi urme de zidărie descoperite în apropierea colțului de sud-est al ansamblului, poate resturi ale unui zid de incintă. Sondajele confirmă totodată vechimea părții inferioare a beciului din partea de nord-est.

Între construcțiile din vremea lui Matei Basarab cercetările arheologice permit să fie încadrate resturile zidului de incintă dinspre sud, în apropierea căreia, spre sud, a fost ridicat cel modern, și prima etapă a construcțiilor de pe latura estică, în care conform tradiției ar fi funcționat tipografia. Acestora li se adaugă — după cum o indică particularitățile arhitectonice — zidul de incintă de pe celelalte laturi, unele construcții de pe latura de nord și cele de pe latura dinspre vest. Perioadei brâncovenești — în afara refacerii pe un alt amplasament a bisericii, precum și a construcțiilor care pot fi datate pe baza analizei caracteristicilor arhitectonice: turnul clopotniță, transformarea clădirilor din partea de nord — i se datorează foarte probabil construcția adosată laturii sudice a zidului de incintă precum și transformările care au dus la supraetajarea clădirii din partea de est a ansamblului, inclusiv amenajarea primului acces la catul superior. Celei de a doua jumătăți a sec. XVIII îi corespund transformările clădirii de pe latura de est precum și lucrări de consolidare a bisericii și a zidului de incintă.

Rezultat al acestor numeroase transformări care se conturează mai bine în urma cercetărilor arheologice, pus în valoare prin ultimele restaurări, ansamblul arhitectonic al mănăstirii Govora a căpătat o individualitate bine conturată între vechile monumente românești.

GH. I. CANTACUZINO

Résumé

Le monastère de Govora (département de Vîlcea) existait déjà, selon les documents, vers la moitié du XVe siècle et, suivant certains opinions, son début peut dater de la fin du XIVe siècle. L'ensemble monastique est le résultat des nombreuses étapes de construction, durant le regne des princes de Valachie Radu le Grand (1495—1505), Matei Basarab (1632—1654) et Constantin Brancovan (1688—1714), à la fin du XVIIIe siècle et aux XIXe et XXe siècle.

Des fouilles de sauvetage, limitées par des raisons objectives, ont été entreprises en 1984 et 1985. Au sud de l'église entièrement rebatie en 1711 ont été découvertes les fondations d'un mur, épais de 1,30 m, dont la longueur dépasse 19 m. Il peut être attribué à l'ancienne église, la première construction errigée sur ce lieu. Les constructions superposées empêchent la réconstitution de son plan.

Dans la zône sud-est de l'enceinte on a découvert les restes d'un mur qui peut dater du XVe siècle, probablement le mur d'enceinte existant à la fin du XVe — début du XVIe siècle.

On a mis à jour les restes du mur d'enceinte du XVIIe siècle du coté sud, en pierre et briques, aussi comme d'une construction addossée et les restes de deux conductes d'adduction de l'eau, en tuyaux céramiques protegés par des briques, une datant de la fin du XVIIIe siècle, l'autre plus ancienne. Un sondage dans le coin sud-est de la cave située dans la zône nord-est de l'ensemble permet de supposer que sa partie inférieure se range parmi les plus anciennes constructions du monastère. On a pu déterminer la succession de plusieures étapes de construction du bâtiment du coté est. Les fouilles ont permis de connaître aussi d'autres transformations effectuées dans l'enceinte monastique.

---

[58] Hrisovul dat de Radu cel Mare în 1500, dec. 13, arată că Bîrseștii «sînt veche și dreaptă ocină, dedină a mănăstirii» (*DRH*, B, I, nr. 303)

[59] Pentru această informație și pentru bunăvoința cu care ne-a arătat materialele descoperite datorăm calde mulțumiri pasionatului cercetător al vestigiilor arheologice vîlcene, preotul Gheorghe Petre — Govora.

http://patrimoniu.gov.ro

VALORI URBANISTICE ȘI ARHITECTURALE ALE ORAȘULUI CONSTANȚA
văzute de arhitectul DAN CORNELIU

Născut la 13 iunie 1923, în localitatea Vidra, din ținutul Vrancei, Dan Corneliu și-a făcut studiile liceale în Focșani, înscriindu-se apoi la Facultatea de Geografie a Universității din București, pe care a absolvit-o în 1948. Începînd din anul 1944, a urmat în paralel și cursurile Facultății de Arhitectură din București, obținînd diploma de arhitect în 1950.

Pînă în 1958, a fost unul dintre cei mai activi membri ai atelierului de proiectare pentru restaurarea monumentelor istorice, organizat de CSCAS în cadrul Institutului central pentru sistematizarea orașelor și regiunilor, atelier condus pînă în 1959 de arhitecții Ștefan Balș și Radu Udroiu. În calitate de șef de proiect, a efectuat numeroase studii de restaurare în diferite faze de proiectare, printre lucrările sale realizate remarcîndu-se clisiarnița mănăstirii Moldovița și mănăstirea Cocoș din jud. Tulcea.

Obligat să părăsească atelierul de restaurare în urma unei acțiuni de trimitere în provincie a tinerilor arhitecți necăsătoriți (finalizată doar prin trimiterea celor fără carnet de partid și fără «protecții», Dan Corneliu s-a stabilit la Constanța, lucrînd între 1958—1984 în domeniul sistematizării, în cadrul Institutului Județean de Proiectare din acest oraș. Ca grafician, colegii de la atelierul Balș — Udroiu (printre care mă număr) îi cunoșteau doar excepționalul talent de caricaturist, dar abia după mai bine de 25 de ani au constatat — prin expozițiile «Imagini din Franța» (1986) și «America văzută de un arhitect român» (1991), organizate de Uniunea arhitecților —, că Dan Corneliu este un mare grafician al creației arhitecturale și urbanistice, maniera sa reușind performanța de a reda atît atmosfera și spiritul obiectivului contemplat, cît și elementele determinante ale compoziției arhitecturale.

L-am rugat pe prietenul și colegul meu să fie de acord cu publicarea în BCMI a unor aspecte din Constanța anterioară «reconstruirii socialiste», care au supraviețuit concepției distructive a «sistematizării», sau care au dispărut. Desenele de față demonstrează că orașul vechi, prezent în lista monumentelor istorice din 1955 (HCM 1160) doar prin patru edificii de cult și două construcții civile (farul genovez și fostul hotel Carol), merita o atentă examinare a arhitecturii civile și o conservare inteligentă a structurilor urbane moștenite.

Comentariile desenelor aparțin autorului, care dorește să mulțumească profesorului Gheorghe Vecerdea pentru participarea la completarea datelor istorice.

EUGENIA GRECEANU

Strada Revoluției, văzută din intersecția cu str. Remus Opreanu. În prim plan, clădirea fostei Bănci Românești, construită în preajma primului război mondial (în prezent, Direcția agricolă a județului Constanța)

http://patrimoniu.gov.ro

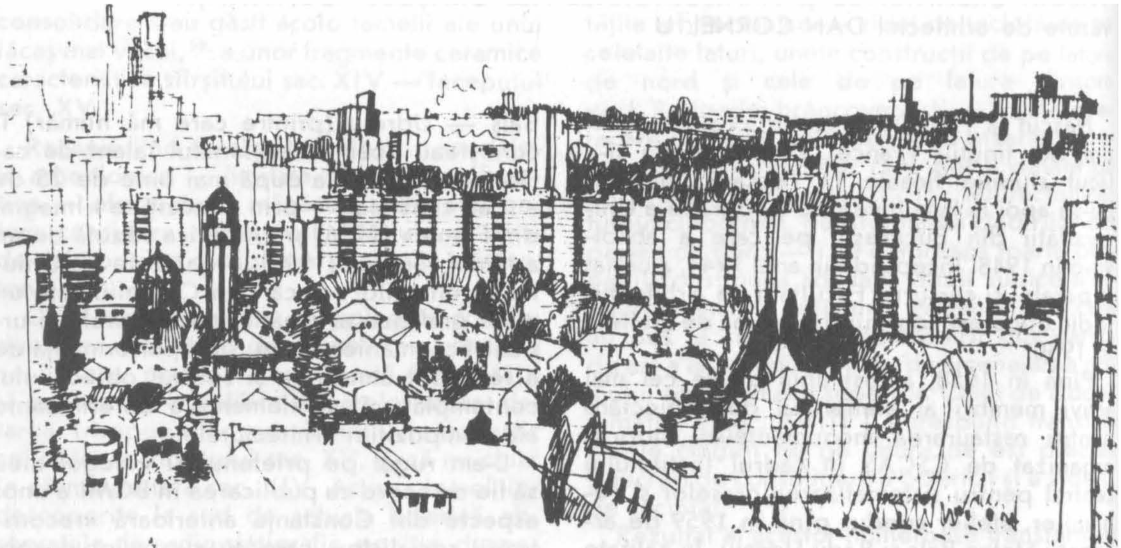

Biserica Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena, realizată în anul 1936 de arh. Busuioc, domină prin rafinamentul stilului neoromânesc masivitatea şi monotonia noului ansamblu de blocuri de pe bd. Lăpuşneanu, ridicat între 1970—1980

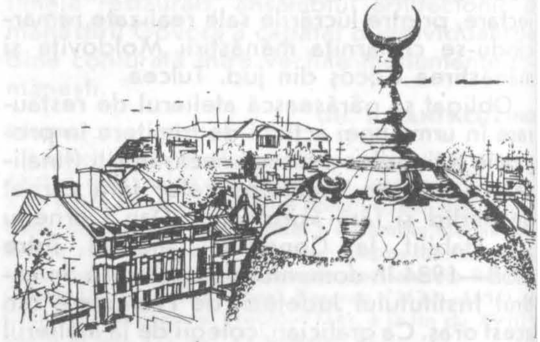

Vedere din minaretul moscheiei «Carol I» către partea de est a Peninsulei. În prim plan, cupola moscheiei construită în anul 1910, după proiectul arhitectului V. Ştefănescu şi al inginerului Gogu Constantinescu. În plan secund, faţada laterală a Direcţiei agricole; în ultimul plan, silueta fostului hotel «Carol I»

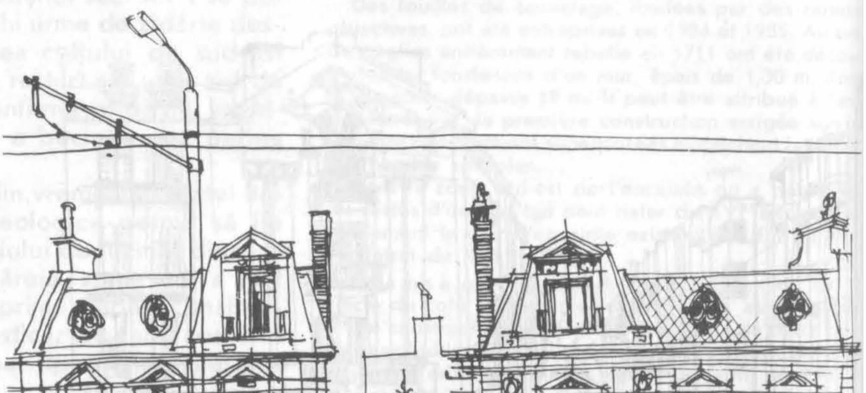

Două locuinţe în compoziţiei simetrică, cu intrare principală comună, ridicate după primul război mondial pe str. Mircea cel Bătrân nr. 74 şi care au aparţinut familiei Peiu. Casele au fost dărîmate în 1980

http://patrimoniu.gov.ro

Casă de pe str. Ecaterina Varga, construită la începutul secolului nostru, marcată de îmbinarea neoclasicismului cu eclectismul de școală franceză. A fost folosită drept «casă a căsătoriilor» între 1960—1985

Str. Vasile Țurcanu, între Bd. Tomis și str. Poștei, cu construcții realizate la sfîrșitul secolului al XIX-lea și în primii ani ai secolului nostru. În plan secund, fațada posterioară a clădirii cunoscută ca «Poșta veche», construită în 1895 după proiectul arhitectului I. Socolescu, cu funcția de primărie a orașului Constanța

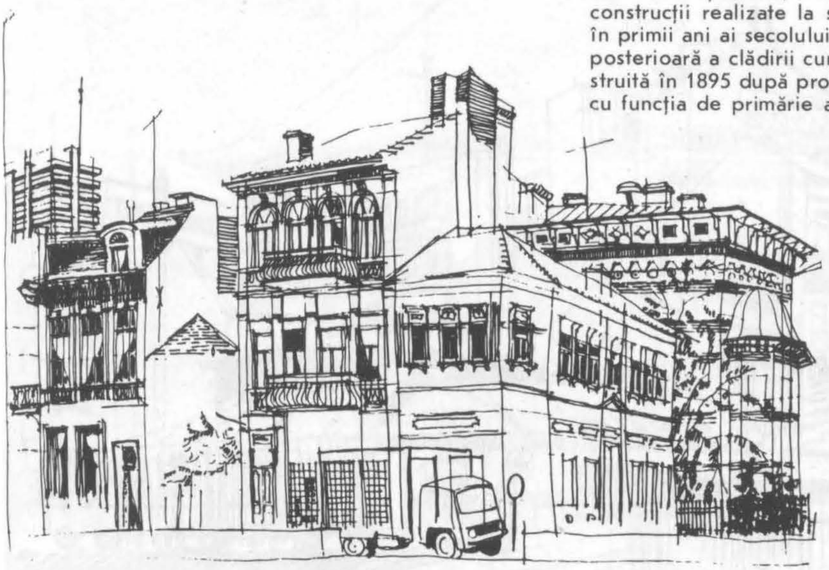

Casele de pe str. Petru Rareș nr. 3—5 (în prim plan), situate la intersecția cu str. Traian; realizate la confluența secolelor XIX—XX, prezintă caracteristicile programului comercial și meșteșugăresc specific zonei.

http://patrimoniu.gov.ro

Strada Mircea cel Mare, cu faleza de sud a plajei «Modern», văzute la sud de intersecția cu str. Dragoș Vodă. În extrema stîngă, «Vila Suțu», construită în 1899 de arh. Gr. Cerchez. În centru, biserica grecească «Metamorfosis». ridicată în 1864. În dreapta, un front eterogen, dominat de elemente arhitecturale mai moderne.

Ansamblu dens de construcții vechi de pe străzile Sulmona (în prim plan) și Callatis (în plan secund), dominat în stînga de silueta imobilului P + 3 din str. Callatis nr. 6, realizat probabil după un proiect al lui Gr. Cerchez, în jurul anului 1900. În centrul imaginii, fațada cu elemente neoromânești a imobilului de pe str. Sulmona nr. 10. În dreapta, imobilul de pe str. Sulmona nr. 3.

Intersecția străzilor Mircea cel Mare și Sulmona. În prim plan restaurantul «Dobrogea», mărturie a vechiului regim de construcție, care apare ca un accident arhitectural într-un ansamblu de construcții mai noi, cu regim mediu de înălțime P + 3, P + 4, dominat în centru de hotelul «Tineretului», ridicat în 1985.

http://patrimoniu.gov.ro

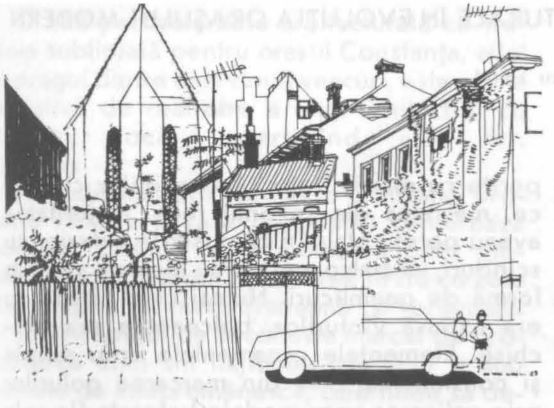

Vedere de pe str. Marc Aureliu către fațada posterioară a «templului spaniol», construit la începutul secolului al XX-lea după proiectul lui Adolf Linz (absolvent al școlii de desenatori de pe lîngă Academia de Arhitectură din Viena). Sinagoga, realizată într-un stil neogotic de foarte bună calitate, a fost dărîmată în 1985 din cauza gradului avansat de uzură.

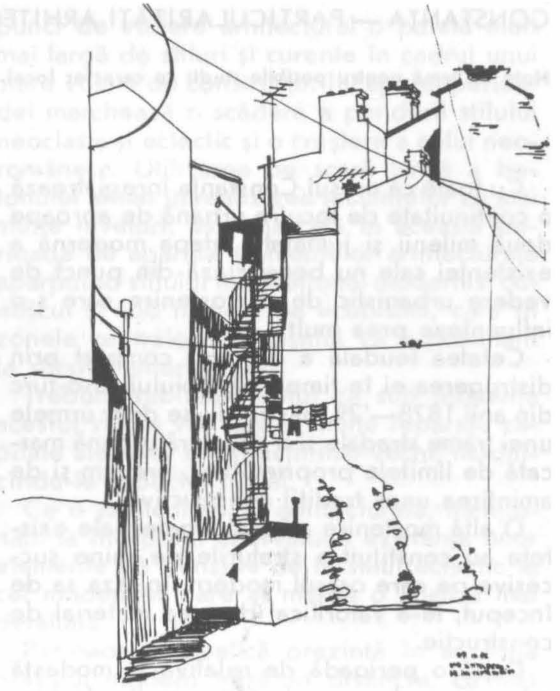

Aspect urban inedit la intersecția străzilor Titulescu și dr. I. Cantacuzino, marcînd densitatea mare a construcțiilor realizate în această zonă în perioada interbelică.

Casa muzeului «Ion Jalea» de la intersecția Bd-ului Carpați cu str. Titulescu, realizată în stil neoromânesc la începutul perioadei interbelice și în care a funcționat mulți ani Consulatul Britanic.

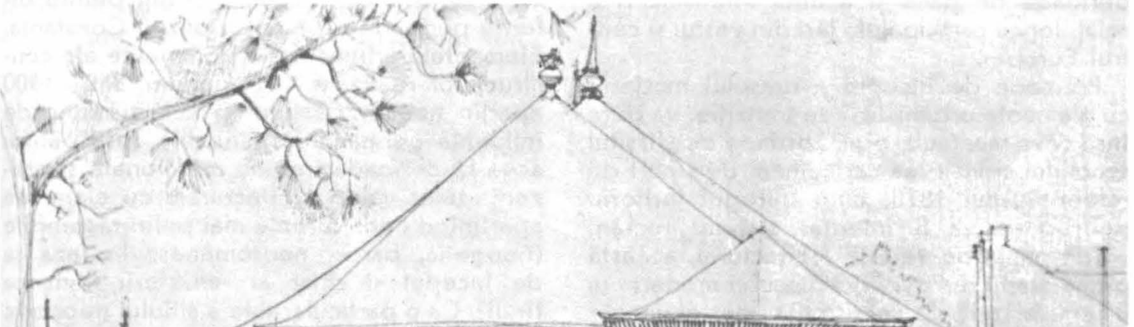

CONSTANȚA — PARTICULARITĂȚI ARHITECTURALE ÎN EVOLUȚIA ORAȘULUI MODERN

Note de temă pentru posibile studii cu caracter local sau zonal

Cu toate că orașul Constanța înregistrează o continuitate de locuire urbană de aproape două milenii și jumătate, etapa modernă a existenței sale nu beneficiază din punct de vedere urbanistic de o moștenire care s-o influențeze prea mult.

Cetatea feudală a dispărut complet prin distrugerea ei în timpul războiului ruso-turc din anii 1828—'29, păstrîndu-se doar urmele unei trame stradale și o structură urbană marcată de limitele proprietăților, precum și de amintirea unor tradiții constructive.

O altă moștenire a îndelungatei sale existețe au constituit-o straturile de ruine succesive pe care orașul modern, în faza sa de început, le-a valorificat doar ca material de construcție.

După o perioadă de relativă și modestă refacere, pe baza analizei mai multor factori, putem considera sfîrșitul războiului Crimeei (1853—'56) ca moment de naștere a orașului modern, în condițiile instalării în zonă a unei perioade de pace și a unei intensificări a relațiilor cu principalele țări din vestul și centrul Europei.

Perioada de început a orașului modern, cu elemente urbanistice de tranziție, va dura însă ceva mai mult, pînă aproape de sfîrșitul secolului și va avea ca moment deosebit de referință anul 1878, cînd întregul teritoriu dobrogean va fi integrat statului român.

Din punct de vedere arhitectural, această primă etapă din evoluția orașului modern va fi caracterizată de persistența unor elemente tradiționale, probabil cu rădăcini mai adînci din perioada bizantină tîrzie, concomitent cu pătrunderea elementelor moderne propriu-zise, aparținînd unor stiluri și curente arhitecturale cu largă răspîndire în Europa.

Dintre construcțiile tradiționale, foarte răspîndite în a doua jumătate a secolului trecut, nu numai în orașul Constanța ci și în alte orașe de pe litoralul Mării Negre (Sulina, Mangalia) le menționăm pe cele care aveau două niveluri; parter, cu o funcție comercială sau meșteșugărească, iar la etaj locuință sau hotel. Zidăria era în general din piatră (parterul) și chirpici sau paiantă (etajul) și acoperite cu olană. Datorită condițiilor climatice, mai ales din sezonul rece, majoritatea aveau pereții etajului căptușiți la exterior cu scînduri, iar balcoanele erau închise, sau sub formă de geamlîcuri. Numai cînd fațada nu era expusă vînturilor, balcoanele era deschise. Elementele ornamentale erau simple și constau mai ales din marcarea golurilor prin aplicarea unor modele traforate (la cele căptușite cu scînduri).

Aceste construcții erau făcute de meșterii locali, fără proiecte prealabile. În perioada interbelică mai existau încă numeroase construcții de acest tip. Ultimele exemplare au fost demolate în anii 1970—'80.

Către sfîrșitul secolului trecut și mai ales în ultimele două decenii ale acestuia, se realizează un număr mai mare de construcții sub influența unor stiluri arhitecturale dominante la acea dată în majoritatea țărilor europene. Proiectele sînt semnate de arhitecți români formați în diferite școli europene sau chiar de arhitecți străini, stabiliți pentru diferite perioade de timp în orașul Constanța. Elementele arhitecturale dominante ale construcțiilor realizate în perioada 1880—1900 aparțin neoclasicismului și eclectismului de influență germană (Jugendstil). Însă pentru această perioadă trebuie menționată și prezența unor valori arhitecturale cu elemente aparținînd unor curente mai puțin răspîndite (neogotic, baroc, neoromânesc în faza sa de început și chiar al renașterii franceze tîrzii). Ca o particularitate a stilului neoclasic trebuie să menționăm, pentru această perioadă, folosirea în multe situații, pentru decorarea fațadelor, a unor elemente arhitectonice din perioada romană. În prezent se mai păstrează două imobile din această categorie.

Perioada 1900—1916, prin prezența unor arhitecți francezi, va fi dominată de eclectismul de influență franceză (art nouveau) și neoclasicism. Sub influența eclectismului francez vor intra și unii autori de proiecte formați în special la școală vieneză astfel că, în preajma primului război mondial, ca o particularitate, multe construcții vor prezenta detalii ornamentale aparținînd ambelor curente eclectice.

http://patrimoniu.gov.ro

O altă particularitate arhitecturală ce trebuie subliniată pentru orașul Constanța, aflat la pragul dintre cele două veacuri, este prima tentativă de realizare a unei arhitecturi cu specific local, aparținînd arh. Gr. Cerchez.

Puținele mărturii (proiecte realizate, proiecte rămase la faza de schițe) conturează această tendință prin îmbinarea unor elemente naționale din renașterea tîrzie cu cele din inspirație mediteraneană și orientală.

Tot începutul de secol este marcat de promovarea unui stil național, cunoscut și sub numele de «neoromânesc», care tinde să devină dominant în cel de-al doilea deceniu al secolului nostru. De fapt, această tendință este anunțată încă de la sfîrșitul secolului trecut prin realizarea unor edificii (arh. I. Socolescu) cu particularități arhitecturale distincte.

Pentru evoluția orașului modern putem considera anul 1915 ca punct de referință, ce marchează un apogeu al personalității sale urbanistice, materializat cu precădere în zona peninsulară și mai ales în actuala «Piața Ovidiu».

Perioada interbelică (1920—1941) care este decisivă pentru dezvoltarea complexă a orașului modern (economie, populație, echipare tehnico-edilitară) va consemna din punct de vedere arhitectural o paletă mult mai largă de stiluri și curente în cadrul unui mare volum de construcții. Începutul perioadei marchează o scădere a ponderii stilului neoclasic și eclectic și o creștere a celui neoromânesc. Utilizarea pe scară largă a betonului armat în realizarea locuințelor cu mai multe niveluri, este marcată în această perioadă de apariția elementelor arhitecturale aparținînd stilului internațional modernist cunoscut și sub numele de «cubism», care în zonele centrale ale orașului va fi dominant la sfîrșitul intervalului.

Trebuie subliniat faptul că sub influența acestui stil se vor face și multe reparații capitale ale unor construcții mai vechi, modificîndu-le aspectul inițial.

Ca o particularitate arhitecturală, menționăm la începutul intervalului existența unor elemente de tranziție de la stilul eclectic la cel modernist, care ar merita o analiză mai detaliată.

Perioada postbelică prezintă în evoluția orașului modern trăsături distincte, cu mai puține particularități arhitecturale, însă cu implicații urbanistice complexe, care nu pot fi analizate în comparație cu perioadele anterioare, ci numai în cadrul unei investigații separate.

GH. VECERDEA

http://patrimoniu.gov.ro

ASUPRA UNOR SISTEME DE INVENTARIERE A PATRIMONIULUI CULTURAL IMOBILIAR

Importanța unei documentări critice asupra sistemelor de inventariere a patrimoniului cultural imobiliar (clădiri, ansambluri și situri) rezidă în situația specifică a patrimoniului românesc și a activității de conservare a acestuia în momentul actual.

O analiză a sistemelor de inventariere practicate în diferite țări ale lumii capătă, dincolo de valoarea informativă și metodologică, și o componentă pragmatică de mare urgență pentru activitatea națională de valorificare a patrimoniului istoric.

Este probabil un loc comun faptul că existența într-o anumită formulă a sistemului de inventariere reflectă condițiile socio-culturale, economice și nevoile de conservare a bunurilor culturale proprii ale unei societăți la un moment dat. Acesta este motivul pentru care analiza de față nu s-a putut concentra asupra unui caz atotcuprinzător și prezintă atît sisteme de inventariere din țări cu un patrimoniu bine conservat și cu suficiente resurse economice (Marea Britanie, Franța, Italia), cît și din țări în care fie unul din termenii binomului patrimoniu resurse, fie amîndoi sînt deficitari (S.U.A., Canada, Mexic, Japonia, Polonia, Argentina, Maroc).

Inventarierea patrimoniului cultural se bazează pe două axiome:

1. Inventarierea este un instrument indispensabil și fundamental pentru protecția și conservarea patrimoniului cultural imobiliar.

2. Inventarierea presupune două paliere de existență și circulație a informației, materializate în *fișa analitică* și în *metologia* utilizată. Dacă primul palier, fișa analitică, reprezintă informația de intrare sub forma datelor brute, metodologia realizează transformarea informațiilor primului palier în produse relevante informațional pentru reliefarea valorii și stării bunului cultural inventariat.

Prezenta analiză abordează problematica inventarierii prin prisma materializării acestor două axiome în sisteme, în intenția de a servi construirii în România a unui sistem coerent care să contribuie atît la gestiunea cît și la reabilitarea patrimoniului.

METODOLOGIA SISTEMELOR DE INVENTARIERE A PATRIMONIULUI CULTURAL

În orice cercetare asupra patrimoniului cultural, trebuie să i se definească acesteia rațiunea de a fi, cu alte cuvinte un «principiu director».

Principiile directoare ale metodologiei sînt aserțiuni relativ intangibile și proprii fiecărui sistem, ele conturînd pentru acesta *scopurile* și *obiectivele* sistemului de inventariere (tabelul 1).

Tabelul 1

Tara	Principii directoare
Franța	Cercetarea și comunicarea informațiilor
Italia	Cercetarea și culegerea informațiilor
Polonia	Culegerea informațiilor; Clasarea și protecția bunurilor inventariate *
Canada	Clasarea și protecția legală a monumentelor
S.U.A.	Clasarea și protecția legală a monumentelor
Maroc	Clasarea și protecția legală a monumentelor

* Inventarierea nu presupune întodeauna, peste tot și automat, protejarea legală a obiectului recenzat.

http://patrimoniu.gov.ro

Criteriile metodologice.

În general, metodologiile studiate pun în practică trei tipuri de criterii: de delimitare a obiectivelor recenzării, de selecție și de încadrare juridică.

Delimitarea obiectivelor recenzării (construcții individuale, ansambluri, situri arheologice) este de obicei determinată de constrîngerile materiale la care sînt supuse instituțiile însărcinate cu inventarierea, determinînd lărgirea sau restrîngerea scopurilor și obiectivelor acesteia (Franța, Polonia, Italia inventariază și bunuri mobile, Japonia, valori naturale etc.).

În funcție de determinări socio-culturale specifice, criteriile de selecție prezintă atît o mare varietate în plan calitativ (istoricitatea clădirilor, gradul de reprezentativitate regională sau locală, grad de conservare), cît și o paletă relativ largă în plan temporal. Astfel, fișele de inventar cuprind valori patrimoniale pe criteriu de:

— dată limită (Canada — pînă la 1914, Franța — pînă la 1845, Polonia — pînă la 1939);
— fără dată limită (Argentina, India, Italia);
— prin eșantioane (Canada și Franța — pentru arhitectură modernă);
— în sisteme generale (Italia, India, Argentina, Franța) sau bazate pe comprehensiunea locală a noțiunii de monument istoric (Mexic, Canada și Franța — pentru perioada modernă);
— grad mare de reprezentativitate și conservare (Maroc).

Toate sistemele recenzează bunuri existente; Canada, Franța, Zambia, S.U.A. includ în inventariere și bunuri demolate, dacă acestea au fost inventariate în prealabil; Polonia recenzează chiar în absența unei inventarieri prealabile demolării.

În domeniul încadrării juridice toate sistemele vizează asigurarea unei protecții legale, pe care o formulează uneori ferm și explicit, alteori indirect. Unele sisteme se limitează la bunurile ce solicită o protecție legală (Japonia, India), unele determină implicit această protecție (Maroc, Mexic), iar altele (Franța) semnalează clădirile ce ar necesita protecție dar nu sînt abilitate să o acorde automat.

Utilizatori și produse ale sistemului de inventariere

Majoritatea sistemelor de inventariere sînt utilizate de organisme oficiale, fie la nivel național, fie descentralizat pe regiuni sau administrații municipale.

În privința arhivării și accesului public, practica contemporană consemnează arhivarea clasică, microfilmare sau baze de date informative, în depozitare centralizată (Italia, Polonia, Zambia etc;) sau ramificată în teritoriu (Franța, Canada).

Produsele directe ale sistemului de inventariere pot fi denumite «produse primare» și constă în: fișe analitice, anexe și informații extrase din fișe. «Produsele derivate» sînt constituite din cataloage, liste, indexuri, monografii și alte publicații.

Un produs imaterial derivat, căruia i se acordă o atenție crescută în ultimul timp, în virtutea capacității sale de influențare a proceselor, este captarea interesului public și al nespecialiștilor prin intermediul angrenării acestora în activitatea de inventariere a patrimoniului cultural imobiliar.

FIȘA ANALITICĂ DE INVENTAR

O fișă analitică de inventar ideală este aceea care, prezentîndu-se ca o foaie de întrebări, odată rezolvate, devine imediat lizibilă și utilizabilă pentru referințe, fiind în același timp indexată și codată pentru informatizare.

Aceasta presupune o structurare a tipurilor de întrebări și totodată o normare a vocabularului și procedurii. Practica internațională contemporană consemnează întrebări grupabile în trei paliere: primar, secundar și facultativ.

Normarea vocabularului se realizează de obicei printr-un lexic și fixarea unor ierarhii cuprinse uneori chiar în manuale (Italia: «Norme per la redazione delle schede di catalogo dei beni culturali, beni artistici e storici e beni immobili».)

Tipologia întrebărilor fișelor de inventar

1. Identificare și amplasament

Informație primară	Informație secundară	Informație facultativă
Denumire actuală	Denumire anterioară	
	Modificator	
Tip	Folosința actuală	

http://patrimoniu.gov.ro

	Folosința anterioară	
	Folosința viitoare	
Adresa geografică	Alte toponime	
Adresa precisă	Căi de acces	
	Coordonate cartografice	Numele proprietarului
	Referințe cadastrale	Locatar utilizator
	Tip de proprietate	Proprietar originar

2. Interes, clasare

Informație primară	*Informație secundară*	*Informație facultativă*
Nivel de importanță		
Grad de protecție		Reactualizări
	Criterii	
	Clasare propusă	Copia textului

3. Datare, istoric

Informație primară	Informație secundară	Informație facultativă
Perioadă an	Debutul desăvîrșirea construcției	
Demolări distrugeri	Campanii de construcție	*Reactualizări*
	Evenimente istorice	
	Legende și tradiții	
	Numele autorilor	

4. Descriere

Informație primară	*Informație secundară*	*Informație facultativă*
	Date cantitative	
	Cadru, amplasament	
	Dimensiuni	
	Descriere generală	
	Stil	
Tipul structural	Tehnici de construcție	
	Elemente de construcție	
	Elemente decorative	
	Elemente de mobilier	

5. Conservare, restaurare

Informație primară	*Informație secundară*	*Informație facultativă*
Starea generală	Starea părților	
	Lucrări efectuate	
	Măsuri specifice	
	Pericole	
	Posibilități de reconversiune	
	Finanțare	

6. Documentație, referințe

Informație primară	*Informație secundară*	*Informație facultativă*
Bibliografie		Bibliografie completă
	Bibliografie limitată	Microfișe
Dosare și rapoarte		Hărți și planuri
Fotografii recente		Fotografii vechi
Alte informații		

7. Sistematizare

Informație primară	*Informație secundară*	*Informație facultativă*
Data și compilatorul	Verificare revizie a fișei	Dosar de inspecție
Număr de identificare		Nume inspector

CONCLUZII

1. Din punct de vedere instituțional, în majoritatea cazurilor studiate (Canada, Franța, Italia, Japonia, Polonia) inventarul general al patrimoniului cultural imobiliar este realizat de către structuri separate de cele însărcinate cu protecția legală și conservarea patrimoniului. În unele cazuri, instituțiile de inventariere beneficiază și de structuri regionale sau locale subordonate (Franța, India, Italia, Polonia).

Spre deosebire de Franța, Polonia, instituțiile de profil din Argentina, Italia, Mexic, S.U.A. fac apel la un număr mare de voluntari pentru realizarea inventarului (lu-

http://patrimoniu.gov.ro

cru care duce, evident, la necesitatea instruirii prealabile a acestora). Un caz deosebit îl prezintă experienţa Canadei, care, datorită vastităţii teritoriului, apelează la personal neprofesionist dotat cu o grilă analitică ilustrată şi realizează înscrieri în inventar pe baza completării şi expedierii acestei grile inventarului general.

2. Activitatea de inventariere a depăşit de mult situaţia unei activităţi empirice şi capătă din ce în ce mai mult statutul unei cercetări ştiinţifice aplicative. Aceasta duce la alocarea unor categorii şi cantităţi specifice de resurse (umane, financiare, de know-how) în maniere diferite de instituţionalizare şi acţiune. Acţiunea resurselor în sistemul metodologic al cercetării se realizează prin costuri şi într-o oarecare secvenţă temporală. Aceşti doi factori, costurile şi termenele, variază în funcţie de amploarea obiectului, criteriilor, a produselor, personalului şi metodologiei utilizate. În evaluarea termenelor şi a costurilor trebuie luat în considerare şi aportul perioadei punerii în funcţiune a sistemului şi modificările necesar de adus sistemului în perioada experimentării acestuia.

Pentru conceperea unui anumit sistem de inventariere, prin prisma celor relevate mai sus şi ţinînd seama de caracteristicile sistemelor analizate, proiectantul de sistem ar trebui, în principiu, să parcurgă următorul «algoritm»:

OPŢIUNI DE POLITICĂ ŞI GESTIUNE CULTURALĂ

1. Definirea scopurilor
2. Definirea obiectivelor — pe termen
   scurt
   mediu
   lung

CARACTERISTICI ALE SPAŢIULUI SOCIO-CULTURAL

3. Definirea criteriilor sistemului
   — de întindere
   — de selecţie
   — juridice

4. Definirea utilizatorilor
   — instituţionali
   — potenţiali

VARIABILA ECONOMICĂ A SISTEMULUI

5. Evaluarea resurselor
   — personal angajat
   — personal benevol
   — cadru instituţional

6. Definirea produselor
   — cantitativ
   — calitativ: ierarhizare
   indexare
   informatizare
   interactivitate

7. Definirea metodologiei
   — normare
   — informatizare

FACTORII DE FEED-BACK AI SISTEMULUI

8. Evaluarea costurilor
9. Evaluarea termenelor

3. Oricare ar fi obiectul, criteriile, produsele, resursele, metoda şi costurile reale ale unui sistem, *metodologia ideală* ar trebui să permită începerea activităţii încă înainte de a cunoaşte toţi factorii implicaţi în cercetare, pornind de la ideea că nici un inventar, oricît de erudit sau didactic ar fi el, nu poate recrea realitatea valorii culturale, ci doar să evidenţieze spre utilizator «imaginea» acesteia prin intermediul informaţiei.

SERGIU NISTOR

BIBLIOGRAFIE

x x x *Contribution a l'inventaire-standard des monuments d'architecture*, — Simpozion U.N.E.S.C.O., Praga, 1969.

x x x *Protecţia şi animaţia culturală a monumentelor siturilor şi oraşelor istorice din Europa*, — Raport al Comisiei Naţionale Germane pentru U.N.E.S.C.O., 1980.

Meredith H. Sykes, *Manuel des systèmes d'inventaire du patrimoine culturel immobilier* — U.N.E.S.C.O., Musées et monuments XIX, 1986.

http://patrimoniu.gov.ro

MOŞII, SATE, TÎRGURI ŞI ORAŞE:

I RÎMNICU-VÎLCEA

Cîteva date despre oraşul Rîmnicu-Vîlcea în secolele XVIII—XIX

Încă de la începutul stăpînirii lor în Oltenia, austriecii s-au îngrijit de realizarea de dispozitive, de fortificarea teritoriului, constînd din incinte înstelate prevăzute cu pinteni de zidărie şi terase pentru piesele de artilerie, adăpostite de valuri înalte de pămînt, şanţuri de apărare şi parapete de protecţie.

În suita ilustraţiilor cuprinse în lucrarea inginerului Weiss pentru aceste fortificaţii figurează şi o imagine a oraşului Rîmnicu-Vîlcea văzut de la nord la sud, cu o privelişte către valea Oltului. Este vorba de un desen

O vedere a oraşului Rîmnicu Vîlcea după schiţele inginerului maior J. C. Weiss din anul 1731.

(o desfăşurată indicativă a oraşului, însemnîndu-se cu majuscule construcţiile specificate în legendă; această vedere trebuie pusă în legătură cu existenţa unui plan militar detaliat al aşezării, plan care nu ni s-a păstrat)

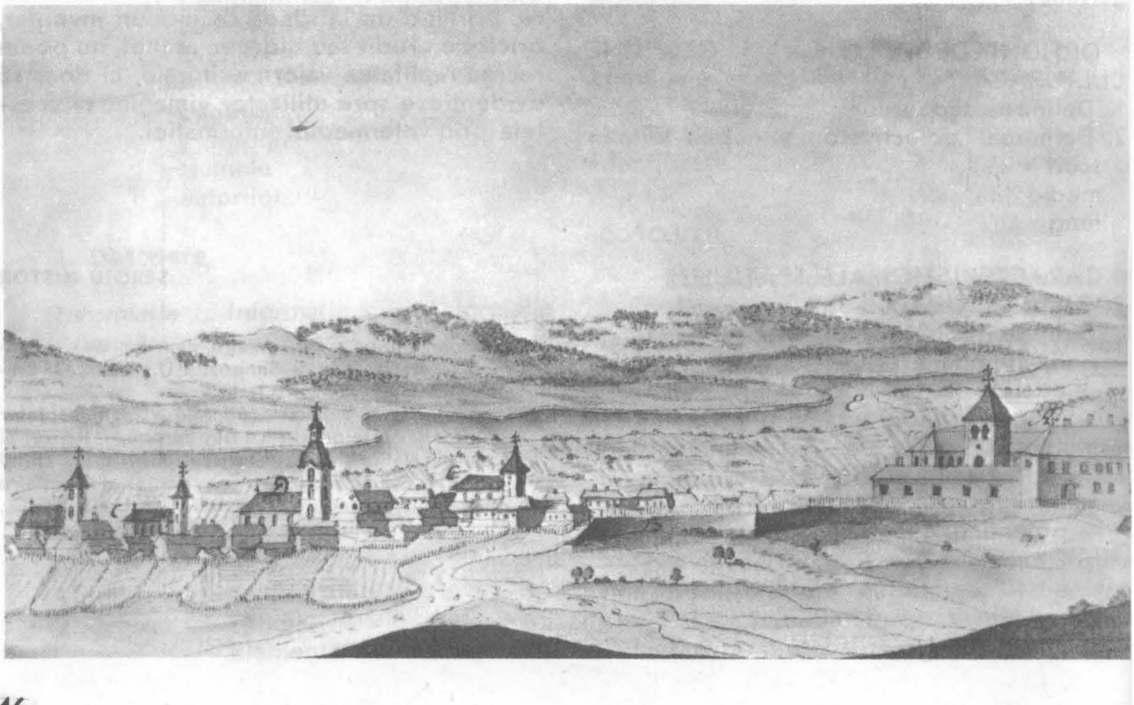

http://patrimoniu.gov.ro

în peniță și acuarelă, în care sînt redate incinta Episcopiei cu palatul de reședință și cele cinci biserici ale orașului, între care cea mai importantă este arătată Bărăția, biserica franciscană.[1]

Locuințele sînt puțin numeroase, mai toate cu un singur nivel, cu acoperișul în patru pante, dar și cîte una cu fronton.

Reținem din această imagine peisajul din jurul orașului, fără copaci înalți, fără arboret mărunt, cu ogrăzi de ogoare atît în partea de nord, cît și către luncă.[2].

În această vedere, un accent deosebit se pune pe înfățișarea ansamblului bisericii episcopale cu palatul său de reședință, totul înconjurat de valuri de pămînt taluzate, prevăzute cu palisadă.

Pentru ansamblul bisericii și palatului episcopal este prezentat și un plan de situație cu drumul de acces și fortificațiiile amintite, alcătuite din terase cu pinteni de colț înstelați. Incinta, sub forma unui patrulater, este alcătuită din construcții joase, cu excepția palatului episcopal și poate a pandantului său aflat de cealaltă parte a intrării în biserică, care este ridicat pe două niveluri. Nici bolnița și nici paraclisul de astăzi nu erau ridicate la acea dată.

Urma ca mai toate aceste lucrări de fortificații să fie mereu consolidate și definitivate potrivit concepției vremii, printr-o mantelare cu zidărie puternică de piatră. S-ar părea că tocmai această fază trebuia să fie generalizată după proiectele inginerului Weiss din anul 1731.

Sîntem siguri că lucrările de fortificare din jurul Episcopiei, ca și cele de la Cozia și

[1] Arhivele Statului, fond micro., Austria, r. 89, c. 209, *Prospect von Rîmnic*, Oesterreichische Nationalbibliotek, Wien; Biblioteca Academiei Române, Manuscrise, mss. german nr. 10.

[2] Dincolo de caracterul de fortificații consemnate, este sigur că această imagine trebuie să însoțească o hartă a așezării; ca atare, pentru o cuprindere de ansamblu a cadrului respectiv, se face abstracție de elementele specifice vegetației locale și de acoperirile păduroase atît de bogate la acea vreme pe toată aria din jurul orașului.

Vedere de detaliu din desfășurata orașului Rîmnicu-Vîlcea redată în manuscrisul inginerului Weiss, reprezentînd biserica episcopală și palatul rezidențial cu fortificațiile din valuri de pămînt taluzat din jur.

Planul orașului Rîmnicu-Vîlcea la 1792, detaliu din harta lui Specht.
(spre Olt orașul se arată protejat de lucrări de apărare, ale căror urme se pot recunoaște încă și astăzi în jurul parcului central; de remarcat zona vechiului centru al orașului — din partea superioară a imaginii — care înscria — așa cum au arătat excavările din timpul construcției hotelului actual și demolarea frontului de clădiri de pe latura sudică — forma aproximativ circulară a unui nucleu fortificat, dezvoltat pe pintenul deluros din jurul bisericii franciscane și a vechilor ctitorii ale orașului; unele dintre științele biserici vechi ale orașului nu sînt marcate, ele aflîndu-se acum probabil foarte ruinate în urma numeroaselor războaie petrecute de-a lungul secolului al XVIII-lea.

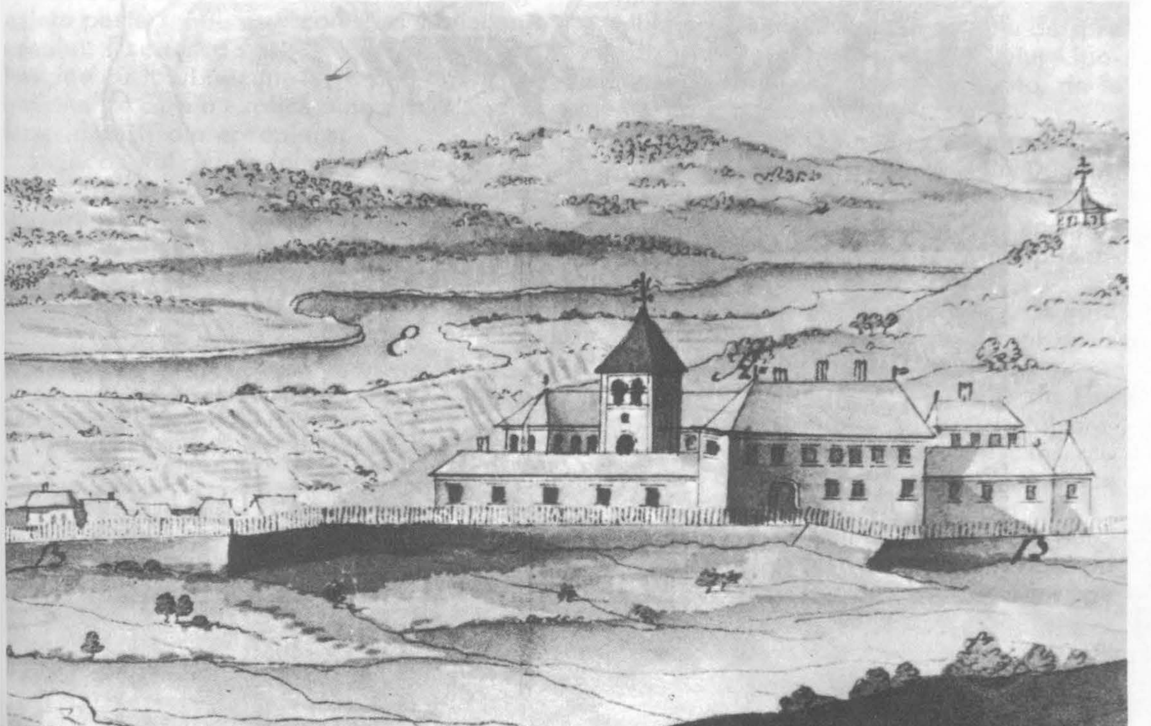

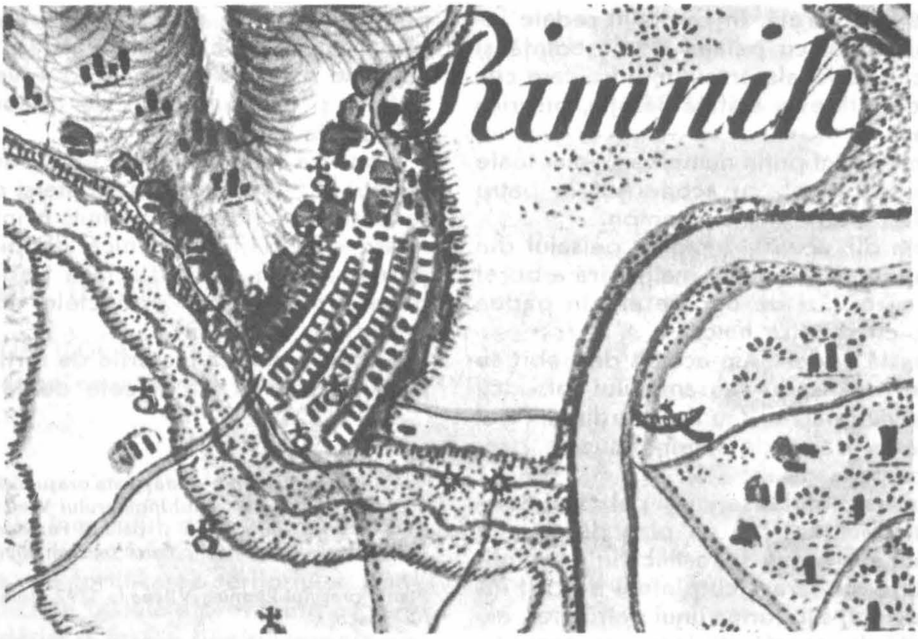

Planul oraşului Rîmnicu-Vîlcea, detaliu din harta România Meridională (1856—1858); vatra oraşului rămîne încă răscolită de urmările incendiului din anul 1847; apa Rîmnicului cu drumul Plaiurilor, grădina publică, iazul şi cele patru mori de apă şi locul tîrgului de săptămînă se impun ca un ax important al compoziţiei urbanistice, normal pe artera principală a aşezării, care urmăreşte direcţia nord-sud, paralel cu firul Oltului; de remarcat indicarea pe acest plan a construcţiilor din piatră cu o tentă de culoare mai ştearsă.

de la citadela Strassburg s-au realizat întocmai cum le arată schițele amintite. Poate că mantelarea lor nu s-a realizat totuși decît parțial, întrucît fortificațiile orașului Rîmnic cad chiar din anul 1735, în timp ce ale Coziei și cele de la Cîneni, de pildă, rezistă pînă la 1737.[3]

Cu prilejul luptelor dintre turci și austrieci de la această dată, orașul Rîmnicu-Vîlcea este incendiat și în bună parte distrus, toate clădirile importante avînd mult de suferit. Distrugerile orașului se repetă și în urma războiului de la 1768, dată la care biserica franciscană este total dispărută.

Situația orașului Rîmnicu-Vîlcea, răvășit de distrugerile celor două războaie, o explică cu fidelitate imaginea oferită de harta lui Specht de la 1792. Bărăția și biserica Sf. Dumitru împreună cu Cuvioasa Paraschiva sînt complet distruse, ele trebuind să nu mai apară pe hartă. Partea de est a orașului se arată însă încă înconjurată cu ziduri dublate cu valuri de pămînt și șanțuri.

Știm că la acea dată ansamblul Episcopiei este refăcut, dar într-o formă cu totul alta decît cea cunoscută din perioada de început a secolului; i se adaugă paraclisul și bolnița. Și dacă biserica inițială era o ctitorie în formă de navă simplă cu absida altarului și pridvorului mai înguste decît restul navei (așa cum o arată planul de situație la care ne-am referit din perioada lui Schwntz și Weiss), acum ea este prevăzută cu abside laterale, totodată adăugîndu-i-se altarului și două turnulețe peste spațiul proscomidiei și diaconiconului. I se înscrie astfel acestui edificiu o imagine cu totul necunoscută pînă atunci, o imagine pe care o explică bine biserica schitului Inătești din apropiere.

La începutul perioadei regulamentare, potrivit Ofisului nr. 212, magistraturile orașelor din țară sînt chemate să facă prevederile găsite de cuviință privind înfrumusețarea localităților lor, din venituri proprii. Datele respective sînt centralizate în anul 1833 de Departamentul din Lăuntru pe tabele copiate și în limba rusă. În anul 1834 aceste tabele sînt reluate, spre a se supune «Mării Sale lui Vodă», potrivit otnoșeniei Secretariatului Statului nr. 1266.[5]

Din această evidență rezultă că la data respectivă magistratul orașului Rîmnicu-Vîlcea prezintă următoarele propuneri:

Să se stabilească întinderea orașului Rîmnicu-Vîlcea în limitele «hotărîtelor sale intrări și ieșiri», după cum urmează:

1. De la capătul podișorului de lîngă colțul grădinii Episcopiei, de spre miază noapte, în drumul Cîinenilor, și pe mîna stîngă, pe la spatele caselor ce cad spre ulița de spre răsărit, pînă la grădina polcovnicului Lipoveanu și casa lui Gheorghe Botezatul de lîngă moara Episcopiei din drumul Olanului, ce vine de la Pitești din schela Goranu.

2. De la casa Gheorghe Botezatu și moara Episcopiei, de spre răsărit, pe după iazul morilor, pînă la casa lui Dumitru Săpunarul dintre rîuri, de spre miazăzi, din drumul Olanului, ce vine de spre Craiova și din alte părți.

3. De la casa lui Dumitru Săpunaru, tot pe după iazul morilor în sus pînă la casele lui Hristache Căpitanovici, de spre apus.

4. De la casele lui Hristache Căpitanovici pînă la spatele caselor ce încep ulița de sub Dealul Caselor, pînă în oraș la podiș, lîngă colțul grădinii Episcopiei, din drumul Cîinenilor.

Barierele ce s-au chibzuit sunt:

— Ulița drumului de la lacul ce vine de spre Pitești, pînă la grădina polcovnicului Lipoveanu și casa lui Gheorghe Botezatu, de la moara Episcopiei.

— Ulița drumului Olanului, ce vine de spre Craiova și alte părți, pe la casa lui Dumitru Săpunaru dintre rîuri.

— Ulița drumului Plaiurilor, de spre apus, ce vine pe la casele lui Hristache Căpitanovici.

— Ulița drumului schelei Cîinenilor, de spre miazănoapte, ce vine de la podișorul de la colțul grădinii Episcopiei.

Propunerea aceasta se însușește de Departamentul din Năuntru și magistratul orașului cu cîrmuitorul județului primesc însărcinarea de a o îndeplini întocmai, punîndu-se semnele și barierele trebuitoare.

Se hotărăște, de asemenea, să se facă două piețe în acest oraș, după cum urmează:

— Una pentru vînzarea produsurilor, pe

---

[3] Trebuie precizat că urmele acestor fortificații mai pot fi recunoscute încă și astăzi pe alocuri; pe platoul din fața incintei Episcopiei, în partea dreaptă, cu prilejul unor nivelări, în anii 1975—1976 s-a descoperit chiar un depozit de pastă de var, care trebuia să servească pentru refacerea parapetelor de zidărie distruse în timpul unui asediu.

[4] Specht, *Militairische Carte der Kleinen oder oesterreichischen und grossen Walachei*... Biblioteca Academiei Române, H. 1003-D. XXVI. 6.

[5] Arhivele Statului, fond *Vornicia din Lăuntru*, D. 4199/1834, f. 10 și următoarele.

http://patrimoniu.gov.ro

Paraclistul Episcopiei Rîmnicului, vedere din partea de sud-est

locul unde au fost sălașul părintelui protoepiscopul Rîmnicului, unde a fost magazia de fîn împărătesc, de spre apus.

— Alta pentru tăierea cărnii și vînzarea peștelui, pe locul lui Băluță Teișanu de lîngă iazul morilor, în marginea de spre răsărit a orașului.

Pentru locurile acestor piețe, Marele Dvornic urmează să ia înțelegere cu părintele Galaction, ca locul să fie dăruit orașului, sau să-l vîndă cu preț cuviincios. Magistratul orașului, în schimb, trebuie să se înțeleagă cu proprietarul respectiv în privința locului pentru piața de carne, și de va voi să-l vîndă și va fi prețul potrivit, trebuie să-l cumpere cu bani din casa orașului.

Ambele locuri se cere să fie așternute cu piatră, făcîndu-se piață.

Cu acest prilej se cere și repararea a două cișmele din oraș, aflate acum în cu totul dărăpănate, ca și refacerea a două poduri.

Alte prevederi cuprind repartizarea a doi coșari pentru curățitul coșurilor de la case, facerea a 40 felinare de iluminat orașul, la

http://patrimoniu.gov.ro

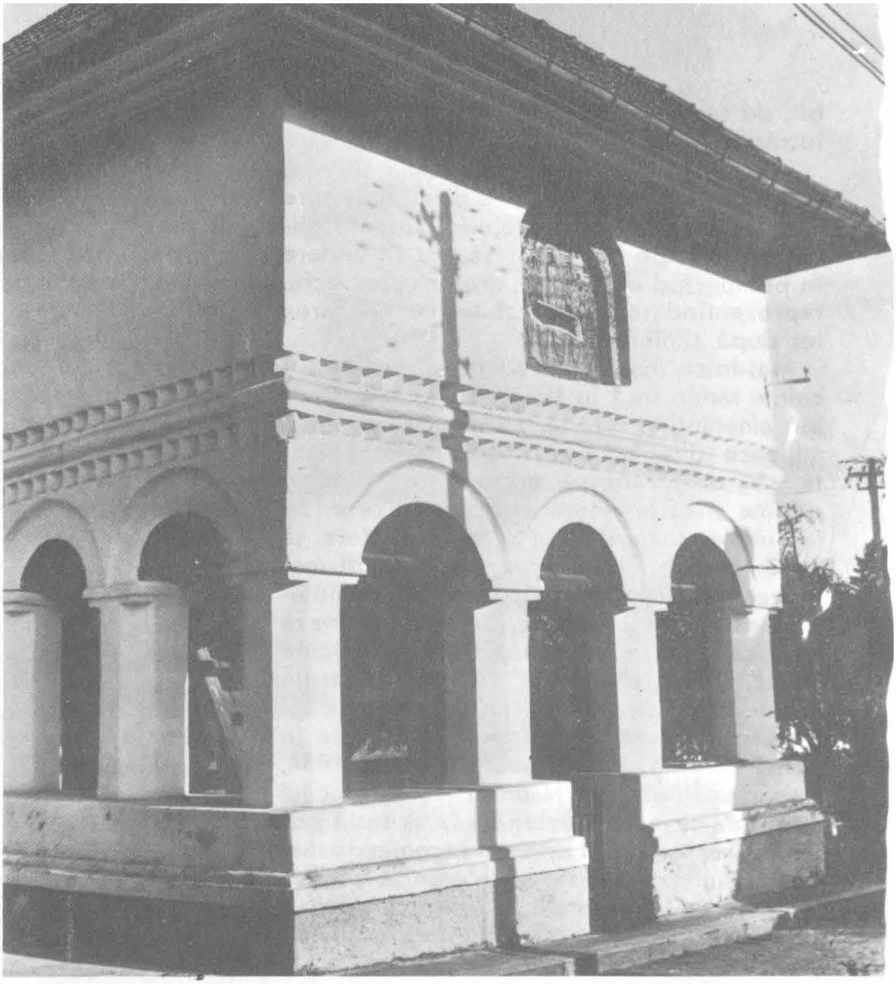

Bolnița episcopiei Rîmnicului, vedere de detaliu a pridvorului.

bariere, în piață și pe ulițe, toate cu lumînări de seu. Se acordă totodată, ca instrumente pentru foc, două tulumbe cu toate cele trebuincioase

Una din lucrările importante enunțate constituie pavarea cu caldarîm de piatră a ulițelor. Se apreciază că natura pămîntului fiind pietroasă și nisipoasă, oricît ar ploua nu se aduce împiedicare circulației decît pe două ulițe: ulița de sub Coastă, din mahalaua Tuturor Sfinților, din văpseaua roșie și Ulița din Vale, din mahalaua sf. Gheorghe, din văpseaua neagră. Trebuința cere ca pe aceste străzi să se aștearnă caldarîm de piatră, sau cu «horștii»(?!)

Nu scapă atenției nici problema cimitirului, atît pentru credincioșii bisericii răsăritene (stabilit în jurul bolniței din spatele Episcopiei), cît și pentru catolici, în afara orașului.

Programul de înfrumusețare a orașului continuă cu tragerea înapoi cu patru palme de către toți aceia ce construiesc de spre ulițî și facerea de caldarîm unde aceasta se cere.[6] Tot așa, se face un șanț de scurgerea apelor din Gura Văilor, lung de 500 stînjeni și larg de un stînjen și jumătate, pornind din dreptul grădinii Episcopiei, pînă la Olt, căptușit cu tarași pe amîndouă laturile. Alte lucrări privesc nivelația drumului ce coboară de la Episcopie, înfrumusețat cu caldarîm și trei poduri peste șanțul ghizduit cu tălpoaie pe laturi și pe fund.[7] Pentru toate aceste lucrări se fac măsurătorile și devizele cuvenite, cu detalii de execuție.

Printre cele cîteva construcții publice importante din perioada regulamentelor care se impun atenției, se numără cazarma, temnița și școala. Nu știm nimic despre sediile ocîrmuirii, magistratului sau tribunalului local. În ce privește lucrările de drumuri și de poduri, acestea înscriu un capitol deose-

[6] Arhivele Statului, fond. *Lucrări publice*, D. 1/1830, f. 10 și următoarele

[7] Arhivele Statului, fond *Lucrări publice*, D. 8/1839, f.2 și următoarele

http://patrimoniu.gov.ro

bit, de care se îngrijeşte nemijlocit Direcţia lucrărilor publice.

Izbucnirea incendiului din anul 1874 şi distrugerea unui număr mare de clădiri, între care şi cîteva biserici, prilejuieşte reconstruirea oraşului pe baze noi. Se are în vedere în primul rînd desfacerea acelor case vechi, reprezentînd scosuri în stradă şi refacerea lor după alinierea cerută.

Mai trece însă multă vreme şi destule locuinţe rămîn încă în stare de ruină, zidurile lor ameninţînd strada. Cîrmuirea încearcă mijloace diferite, potrivit ordinelor primite, să-i determine pe proprietarii lor să le dărîme şi să le refacă aşa cum se cere. Se fac unele demersuri ca această abatere să fie înscrisă în condica penală, întrucît magistratul nu are mijloacele necesare demolării acestora pe seama sa. Se argumentează apoi că toate aceste case trebuie refăcute la loc. Pe de altă parte, se ştie că pereţii unora dintre aceste case ţin loc chiar de ziduri sprijinitoare pentru terenurile aflate în pantă abruptă. În luna iunie a anului 1854, Departamentul din Năuntru este solicitat să-şi dea cuvenita dezlegare în această privinţă. Dar răspunsul aşteptat recomandă magistratului ca să insiste să se ajungă la o înţelegere cu proprietarii locurilor respective şi să se îndeplinească cele de trebuinţă.

Semnificative sînt şi situaţii ca aceea a neguţătoraşului Nicolae Dian de pe strada Tîrgului, căruia i se pusese în vedere încă din anul 1848 să-şi tragă casa înapoi în rînd cu restul caselor de pe uliţă. Sub pretext că acest neguţătoraş a procedat în taină să-şi repare casa ce i-a rămas de la părinţi, clădită de strămoşul său, fără să se retragă la linie, magistratul oraşului Rîmnicu-Vîlcea se adresează Departamentului. Se obiectează că acest hălăduitor îndărătnic «nu s-a supus îndatoririi ce i s-au fost pus la poliţie» şi a îndrăznit a-şi repara casele mai peste tot, deschizînd dedesubtul lor o mai mare rachirărie, pe jumătatea pivniţei ce era căzută; şi toate acestea fără a se trage înapoi o palmă, iar uliţa este atît de îngustă încît nu se poate strecura pe ea decît o căruţă, împiedicînd circulaţia şi întunecînd strada.

Fiindcă această uliţă s-a înfrumuseţat şi se înfrumuseţează acum cu desăvîrşire, pentru această casă care intră în mijlocul străzii pe o adîncime mai bine de un stînjen, împiedicînd astfel, şi facerea pavajului, se cere să se aprobe desfacerea ei...

La o vizită la faţa locului de către ocîrmuitor, magistratul şi starostele isnafului meşterilor care au lucrat această reparaţie, se dovedeşte că lucrurile nu stau tocmai cum s-a arătat. Casa este într-adevăr mai în drum dar nu atîta depărtare, ci numai cu o jumătate de stînjen. Reparaţiile de fapt nu s-au făcut decît la acoperiş, iar la cîrciuma de dedesubt nu s-a făcut decît un primez despărţitor. Se conchide deci că aşa cum stau lucrurile, casa în discuţie nu ar trebui dărîmată, mai ales că nici celelalte case nu se pot retrage atît cît ar trebui ca să se facă o aliniere corectă a întregii străzi, chip în care proprietarii ar fi foarte mult păgubiţi.

Departamentul din Năuntru este oarecum nemulţumit de raportul iniţial al magistratului şi proprietarul nu poate fi obligat a-şi dărîma clădirea. Rămîne ca alinierea străzii acesteia să fie reluată cu un alt prilej.

Printr-o scrisoare din 9 septembrie 1854, cîrmuitorul judeţului se adresează Departamentului din Lăuntru, susţinînd că această capitală de judeţ, după incendiul din 1847, are neapărat trebuinţă de un arşitect şi cere să fie numit pentru acest post conductorul Putnochi, care ar putea fi însărcinat cu darea cuvenitelor planuri. Departamentul şi Comisia Tehnică sînt de acord cu această propunere şi însărcinează pe inginerul Vairah, şeful conductorului, să-i dea acestuia instrucţiile cuvenite. Dar inginerul Vairah pare să nu găsească alegerea tocmai potrivită şi nu se grăbeşte să-şi dea dezlegările sale nici în urma unei a doua porunci a Comisiei lucrărilor publice. S-ar părea că în cele din urmă conductorul să fi primit o însărcinare în sensul cerut de cîrmuirea judeţului.

În acest moment se naşte totuşi o problemă în privinţa realizării alinierii uliţelor, care trebuie operată după un plan nou al oraşului, cu însemnarea numelui lor. Rezultă că pentru ridicarea acestui plan al oraşului Rîmnicu-Vîlcea fusese nominalizat chiar inginerul Vairah, în a cărui supraveghere cădea realizarea drumurilor mari ale Vîlcii şi legăturile cu vecinătăţile. Printr-un raport către Departamentul din Năuntru, inginerul Vairah face întîmpinare, arătînd că la 16 septembrie 1854 este poftit de cîrmuirea judeţului Vîlcea pentru ridicarea planului oraşului, după care să se poată face regularea uliţelor şi tragerea caselor la linie. El susţine că nu a avut nici o poruncă în acest sens din partea cinstitului

http://patrimoniu.gov.ro

Schitul Inătești, vedere din partea de est.

Departament și nici mijloacele trebuincioase, atît în ce privește amploianții topografi cît și de bani, fapt pentru care a cerut cîrmuirii să solicite dezlegarea în acest sens a Departamentului din Năuntru.

Din acest raport reiese că dacă este vorba de un plan care să servească numai pentru numerotarea caselor, acesta există și s-a stabilit încă de la începutul lunii februarie ale acelui an să-l copieze conductorul și să se facă numirea ulițelor și a caselor. I se pare însă că de această dată se cere un plan topografic după care să se facă alinierea ulițelor; atunci, arată inginerul Vairah, se schimbă fondul problemei și cîrmuirea trebuie să știe bine ce dorește.

Situația orașului Rîmnicu-Vîlcea de la acea dată, răvășit de urmările incendiului și de prevederile cerute de alinierea străzilor, ne este cunoscută din detaliile desprinse din harta *România Meridională*.[8] Dar înfățișarea corectă a orașului ne-o restuie numai ridicările făcute în anul 1857 de inginerul Carl Sveder, prilejuit de hotărnicirea moșiilor Vatra Episcopiei, Capela, Troianul și Iuga, cu locurile înfundate din jurul orașului, toate proprietăți ale Episcopiei Rîmnicului.

Hotărnicia întocmită de inginerul Sveder

[8] *Charta României meridionale publicată din ordinea măriei selle principelui domnitoriu Alessandru Joanne I*... București 1864.

http://patrimoniu.gov.ro

Casa Anton Pann din orașul Rîmnicu-Vîlcea; exemplu de casă veche din piatră cu foișor din lemn, specifică arhitecturii vîlcene.

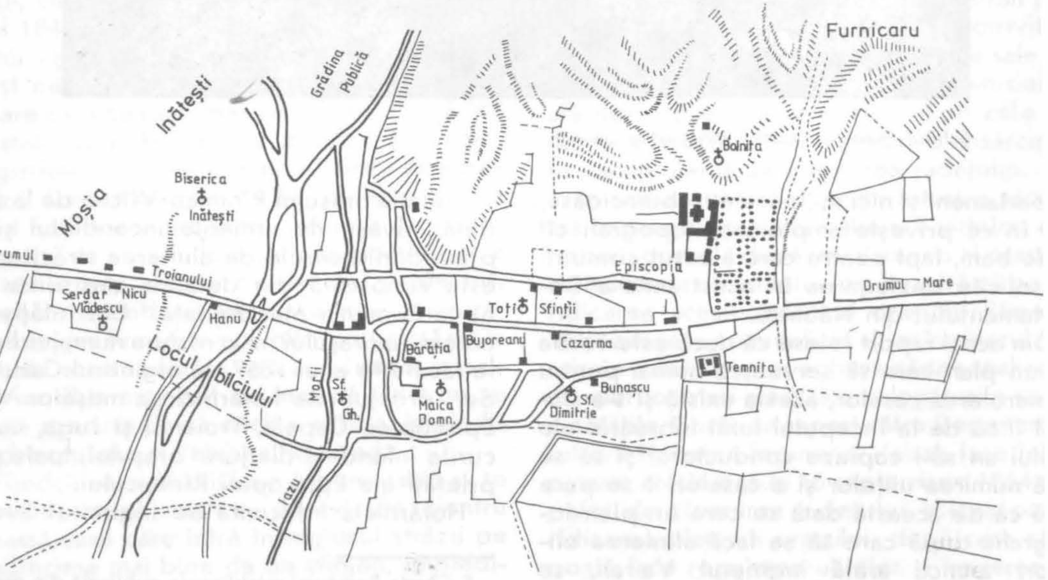

Planul orașului Rîmnicu Vîlcea, detaliu din hotărnicia inginerului Sveder de la 1857.

http://patrimoniu.gov.ro

delimitează de fapt ariile a 25 proprietăți, unele moșii mari, altele moșioare mai mici, delnițe și ogrăzi, locuri și diferite stăpîniri în vatra orașului. Pentru că hotărnicia respectivă nu face de fapt o stabilire exactă a vetrei orașului și a moșiei sale, poate rezulta că atît vatra orașului cît și toate locurile cuprinse între Olt și rîul Rîmnicului au făcut parte inițial din același trup cu moșiile pendinte acum de Vatra Episcopiei.

Acest plan îngăduie analiza de detaliu a modului de constituire a acestui oraș pe nodul de intersecție al drumului Oltului cu drumul ce urmărește poala munților, drumurile Gorjului și Argeșului, cu convergența drumurilor locale de plai, ale Ocnei, ale Olăneștilor etc., toate drumuri bine cunoscute chiar din perioada antichității dacice și daco-romane.

Așa cum îl arată vederea lăsată de inginerul Weiss din anul 1731 și detaliile hărții de la 1790, orașul se dezvoltă pe pintenul natural ce domina valea apei Rîmnicului, în jurul unor ctitorii ridicate în etape diferite sau refăcute de mai multe ori. Nucleul central, avantajat de configurația terenului, cu șanțuri și ziduri de sprijin, cuprinde platoul restrîns pe care se află piața orașului, Bărăția, casele Socotenilor, biserica Maica Domnului și ctitoria lui Pătrașcu cel Bun, Cuvioasa Paraschiva. Structura stradală urmărește o rețea de străzi al cărei ax principal îl constituie Drumul Mare. Un al doilea ax principal, perpendicular, îl înscrie sensul rîului Rîmnicul cu iazul morilor și calea de trecere a Oltului.

În planul lui Sveder se remarcă că toate străzile sunt încadrate de fronturi continui, la acea dată orașul fiind mai mult sau mai puțin în întregime reconstruit. În afara celorlalte biserici, a celor trei mori și a pivei cu iazurile lor, sunt marcate hanurile, cel de la intrarea în oraș și cel al Olănescului, casele lui Bică Socoteanu, Ruzinski, Bujoreanu, Bunașcu, protopopului Ioniță, protopopului Ilie, serdarului Nicu Vlădescu, ale lui Zisu Dumitrescu magistratul orașului etc. [9]

Dintre clădirile publice figurează numai școala, cazarma, temnița, toate construcții de dată recentă. Locul bîlciului este însemnat pe un teren în spatele hanului de la intrarea în oraș, alăturat rîului, în capătul Drumului cel Mic al Budeștilor. În zăvoiul tîrgului este arătată și Grădina Publică, recent terminată.

În partea de nord-vest a orașului, retrasă sub poalele muntelui se află Episcopia Rîmnicului, și ea arsă și reconstruită în intervalul 1852—1856.

[9] Muzeul Județean R. Vîlcea, nr. 25 opis cu planurile jud. Vîlcea—13110, *Planul/moșii vetrii Episcopii/Capela/și/Rîul Rîmnicului/ale/locurilor înfundate împrejurul orașului/Rîmnicu/și ale/moșiilor numite/Traianu și Juga/proprietățile sf. Episcopii... 1857, hotarnic și inginer K. Sveder, scara 1 : 10.000,* 71 cm x 57 cm. Arhivele Statului, fond *Reforma agrară—1864,* D. 1697, f. 40.

Cișmelele orașului Rîmnicu Vîlcea

Cu prilejul vizitei Domnitorului în orașul Rîmnicu-Vîlcea, se supune atenției și problema alimentării cu apă a orașului, hotărîndu-se înființarea a trei fîntîni, în care sens se acordă înaltul Ofis cu nr. 1117 din 5 septembrie 1850.

Văzîndu-se starea în care se află casa acestui magistrat, lipsită de fonduri, se hotărăște să se pună o mică taxă pe seama cîrciumarilor acestui oraș, după cum urmează: 8 galbeni pentru cele de clasa I-a, 4 galbeni pentru cele de clasa II-a și 2 galbeni pentru cele de clasa III-a [1]

Pentru această lucrare de înfrumusețare a orașului se formează o Comisie alcătuită din paharnicul Bujoreanu, serdarul Vlădescu și pitarul Orumu.

Din taxa amintită urmează a se executa cele trei fîntîni, care costă, conform devizului, lei 8.800, urmînd ca restul sumei prisosite să se verse în casa magistratului.

Știm însă că lucrările de facere a acestor cișmele sînt repede întrerupte. Contracciul se face vinovat de mari nereguli financiare și incompetență. Inginerul Vairah, autorul proiectului de facerea cișmelelor, opinează să fie adus un meșter fîntînar de la Sibiu [2].

Banii fiind cheltuiți, se cere ca lucrarea să fie făcută în contul fostului contracciu; mai sunt de făcut 130 stînjeni de șanțuri, montarea a 65 de urloaie, aducerea de la Sibiu a 120 de bucele de fier, cercuri de fier, o mașină (un robinet) și o țeavă de alamă pentru casa ultimii fîntîni, care urmează a se construi, o casă de piatră pe care să se așeze fîntîna din «piatră cioplită» [3].

La invitația inginerului Vairah, vine la Rîmnic meșterul Iohann de la Rușava (Orșova). El arată că a executat multe lucrări asemănătoare în orașele din ținuturile Banatului și ale Ungariei precum și o mulțime de alte pompe în acele părți; tot așa, arată că a angajat o lucrare la Turnu Severin, cu care s-a recomandat pentru facerea cișmelei Jianu de la Craiova. [4].

El se oferă să aducă apa de la hasnaua fîntînii de la Inătești, de unde începe izvorul, pînă la prima fîntînă, care este situată pe locul cel mai înalt al liniei de fîntîni, lîngă casele Zmarandei Capeleanca, pe o distanță de 1260 stînjeni, după proiectul inginerului Vairah, dar deși prezintă o ofertă avantajoasă, nu poate angaja lucrarea, întrucît îi lipsește chezașul.

Aflăm că, deosebit de casa fîntînii care este la izvorul Inătești, se află săvîrșite încă alte două case de fîntîni din oraș, dar atît aceea cît și cele două din oraș se

[1] Arhivele Statului, fond *Comunale,* D. 65/1850, f. 1, 2.
[2] Arhivele Statului, fond *Lucrări Publice,* D.46/1858, f. 1.
[3] *Ibid.* f. 3.
[4] *Ibid.* f. 43.

http://patrimoniu.gov.ro

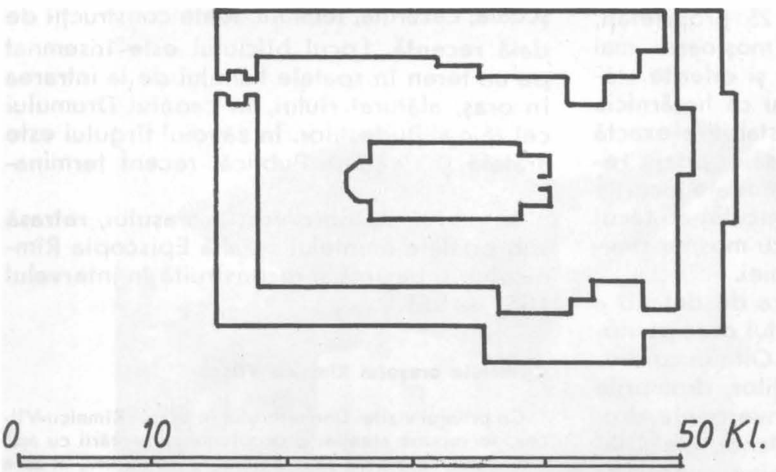

Incinta Episcopiei Rîmnicului, detaliu din schițele inginerului Iohann Weiss; de remarcat forma vechii biserici episcopale, cu absida și exonartexul mai înguste decît restul navei.

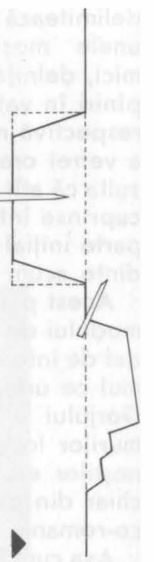

Detaliu de realizare a fortificațiilor cu șanțuri, valuri de pămînt și arici din țepi de lemn.

află fără urloaiele de fier, care sînt trebuitoare pentru ridicarea apei.

Pe locul casei de fîntînă care urma să se zidească în mijlocul pieței, trebuie să se așeze deasupra rezervoarelor o coloană de fier în înălțime de cinci «șuhuri», pe un postament de două pietre cioplite. Această coloană «să fie cu mecanică», ca să se poată slobozi apa după trebuință[5].

Magistratul orașului nu este de acord să se încredințeze această lucrare meșterului de la Orșova și i se pune «strașnică îndatorare» inginerului Vairah să se îngrijească să aducă alt fîntînar.

Magistratul se străduiește din răsputeri să demonstreze că proiectul acestei lucrări este necorespunzător și trebuie înlocuit cu un altul alcătuit de către altcineva decît inginerul Vairah, care este suspendat din funcția sa și orașul rămîne încă un an cu șanțuri neastupate și pline de murdarlîc, cu comunicația restrînsă și ulițele strîmtorate[6].

După verificările făcute, inginerul Vairah este repus în drepturile sale de către Direcția Lucrărilor Publice și însărcinat să ocupe Ocolul lucrărilor tehnice din România Mică, avînd în preocuparea sa și terminarea lucrărilor de refacerea cișmelelor[7]. Prin strădaniile sudiților din acest oraș este adus la 1 septembrie 1861 să săvîrșească această lucrare întreruptă de unul din fîntînarii din cetatea Sibiului.

[5] *Ibid.* f. 43, verso.

[6] *Ibid.* f. 56, 71, 72.
[7] *Ibid.* f. 124.

Planul de situație al incintei Episcopiei Rîmnicului cu fortificațiile — din jur; corpul B reprezintă palatul Episcopal (detaliu din schițele inginerului Weiss)

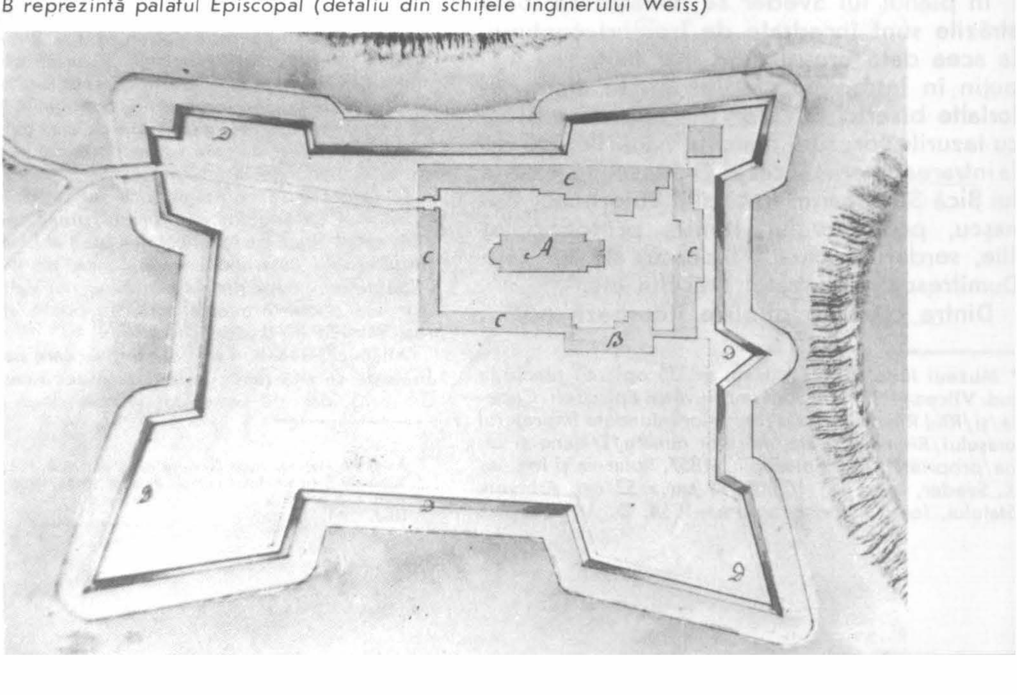

http://patrimoniu.gov.ro

Din începuturile lucrărilor de canalizare a orașului Rîmnicu-Vîlcea.

Încă din anul 1832 se pusese problema ca în orașul Rîmnicu-Vîlcea să se înființeze un «șanț» care să colecteze apele văilor ce se scurg din dealul alăturat. Așa cum arăta magistratul orașului atunci, se cere să se tragă o linie dreaptă din gura văilor pînă în apa Oltului; dar cum, pe unele locuri se află privaluri mai mari, s-au însemnat locurile prin oraș pe unde s-ar cere mai puțină muncă și apa s-ar scurge fără împiedecare. În acest scop se propune realizarea unui șanț de un stînjen și jumătate în lățime, avînd în adîncime pe unele locuri o jumătate de stînjen, iar în apropiere de Olt poate și mai mult, ca să aibe apa scurgere[1].

Făcîndu-se măsurători, s-au găsit din apa Oltului pînă sub grădinile ce scoboară spre acest cîmp 500 stînjeni, iar din capătul grădinilor, pe vale în sus pînă în dreptul grădinilor Episcopiei numai 250 stînjeni. Pe acești 250 stînjeni trebuința cere a se face un șanț adînc de cel puțin o jumătate de stînjen și larg iarăși de cca un stînjen și jumătate; lateralele acestui șanț trebuiesc consolidate cu tarași subțiri, sau cu despicături de tarași mai groși. Prin deviz, pentru un stînjen de șanț se prevăd: 12 tarași groși, sau 15 tarași subțiri, lungi de 15 palme. Pentru întreg șanțul se cere astfel un total de 7500 tarași, bătuți pe amîndouă părțile.

Pentru partea din spatele grădinilor, pînă la Olt, pentru consolidarea marginii șanțului pe amîndouă laturile trebuiesc 6000 tarași de 8 palme lungime, din salcie, bătuți și împletiți cu trei rînduri de pleteri de nuiele. Se arată că la suta de tarași intră cca la un car de nuiele. Pentru săpat șanțul se pot socoti la 750 stînjeni un total de 750 oameni. La bătutul tarașilor se consideră că merg 150 oameni la 7500 tarași. La îngrădit pot merge doi oameni la suta de tarași, deci un total de 120 lucrători.

Propunerea făcută cu devizul respectiv este supusă cîrmuirii, spre a se dispune.[2]

Nu știm ce s-a întîmplat cu această documentație, pentru că problema șanțului în discuție este reluată abia în anul 1839, prin raportul cîrmuirii nr. 4496 înaintat Departamentului din Lăuntru[3]. Ca urmare, se dispune ca arhitectul Hartel să meargă la fața locului să facă cercetările cuvenite și să prezinte devizul lucrării, cu îmbunătățirea drumului ce coboară, de la Episcopie.

În raportul său, inginerul Hartel ține să arate că îmbunătățirea drumului respectiv nu se poate realiza în alt chip decît cu facerea de la Episcopie la vale a unui șanț cu lateralele ghizduite și fundul îmbrăcat cu tălpoaie, după cum cere nivelația terenului. Numai de la livezi spre lunca Oltului să se sape un șanț simplu pînă în albia rîului.

De asemenea, Hartel arată că mai trebuie pe la răspîntiile ulițelor celor mari să se facă trei poduri peste acest șanț, fiecare în lungime de 6 stînjeni.

Pentru lămurire, se alătură și un plan cu calculul costului respectiv pentru material și mîna de lucru cerută de realizarea lucrării.

Se precizează că în alt chip orașul acesta niciodată nu se va putea înfrumuseța nici cu caldarîm, nici cu orice altă lucrare de îmbunătățire, din pricina acelor văi ale căror ape se scurg pe toate cele trei ulițe ale orașului. Se arată că nisipul de pe văile Episcopiei se varsă acum cu tot potmolul său pe drum, apa ce vine din munte ridicîndu-se mai mult de o palmă, aducînd mare primejdie.[4]

Odată cu raportul său, inginerul Hartel, prezintă și detaliile cerute de executarea lucrării, cu calculul exact pentru consumul de material și manoperă.[5]

Așa cum rezultă din datele de arhivă avem toate temeiurile să credem că lucrarea respectivă s-a realizat așa cum se prevăzuse, în anul 1839.[6]

1 Arhivele Statului, fond *Lucrări Publice*, d. 8 1839, f. 2.
2 *Ibid.* f. 8
3 *Ibid.* f. 1—4
4 *Ibid.* f. 5
5 *Ibid.* f. 6
6 *Ibid.* f. 7

Înființarea grădinii publice din Rîmnicu-Vîlcea

În vara anului 1850, cînd sosește la Vîlcea, domnitorul Barbu Știrbei sugerează ca și în orașul Rîmnicu-Vîlcea, în zăvoiul de pe apa Rîul Rîmnicului, să se înființeze un alei pentru preumblarea orășenilor. Prin Ofisul nr. 1355 din acest an, se orînduiește o Comisie locală care să se îngrijească de realizarea acestei grădini și de facerea fîntînilor, acordîndu-se pentru această lucrare o subvenție din partea statului de 100 icoșari anual și de cîte 500 lei, în mod asemănător, din casa magistratului orașului.

Trec însă doi ani de la această hotărîre și încă nu se realizează nimic în acest răstimp. Abia acum magistratul se zbate să pregătească terenul respectiv, situat între firul apei și izlazul orașului, de care este despărțit numai de drumul Olăneștilor și iazul morilor, lîngă înfundătura morii Fedeleșoiului.

Demersurile magistratului de preluare a zăvoiului, considerat de el că face parte din terenul slobod al orașului, sînt întîmpinate cu jalbă adresată Domniei de către Preda Miscurici, arendașul moșiei Inătești, pendinte de mănăstirea Cozia, care reclamă dreptul său de stăpînire a acestui loc, arătînd că i se aduce o însemnată pagubă, deoarece acest pămînt este suhat, vad de cîrciumă și loc pentru clăcași.[1] Magistratul, dimpotrivă, găsește de cuviință că nu trebuie să facă nici un fel de despăgubire arendașului, susținînd că se poate face dovada că acest teren s-a stăpînit numai de către oraș.

Egumenul Coziei arată că încă din anul 1845 s-a cerut ca magistratul orașului să fie poprit din călcarea Inăteștilor. Repetă și el paguba ce i se aduce moșiei, evaluînd-o la 500 galbeni, cu loc de cîrciumă și venitul din ierbăritul vitelor; se susține că moșia Inăteștilor este a Coziei din anul 7234 și că terenul în cauză nu poate fi robit acum. Departamentul Logofeției Trebilor Bisericești arată că este nevoie să se vadă sineturile de proprietate și să se stabilească stăpînirea după documente.

Cîrmuirea, deși este sfătuită să se înțeleagă cu Departamentul Credinței, nu este dispusă să facă nici un fel de concesie. Departamentul Trebilor Bisericești încunoștințează Vornicia din Lăuntru că acest teren trebuie trecut în stăpînirea magistratului prin «dezlegare»...

Deocamdată acest teren nu are acum nimic pe el și nu se știe al cui ar putea fi. Moșia Inătești se întinde de-a lungul rîului și se știe că apa își schimbă ușor cursul cîteodată. Magistratul orașului găsește de cuviință să se ceară relații fostului ocîrmuitor al județului Vîl-

1 Arhivele Statului, fond *Ministerul agriculturei, industriei și comerțului*, d. 85/1852, f. 2 și următoarele.

http://patrimoniu.gov.ro

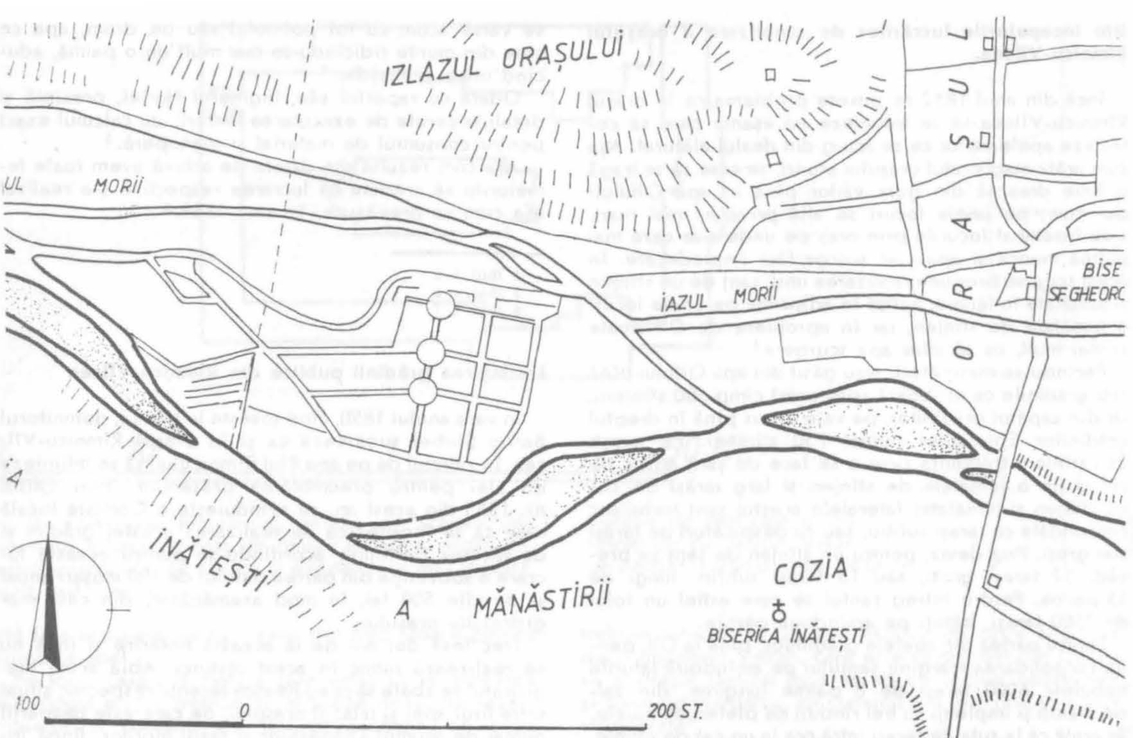

Aria Grădinii publice a orașului Rîmnicu-Vîlcea, detaliu din hotărnicia inginerului Sveder.

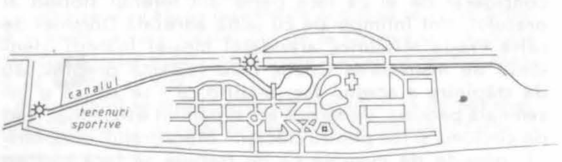

Compoziția peisagistică a Grădinii publice a orașului Rîmnicu-Vîlcea din perioada de început a secolului nostru.

Forma de plan a bisericii Episcopiei Rîmnicului ridicată pe locul vechii biserici episcopale pe la mijlocul secolului al XVIII-lea și care la rîndul ei a fost înlocuită cu biserica actuală la mijlocul secolului trecut (de făcut o asociere a înfățișării absidei altarului cu imaginea oferită astăzi de biserica Înăteștilor, unde știm că cele două absidiole laterale sînt o adăugire)

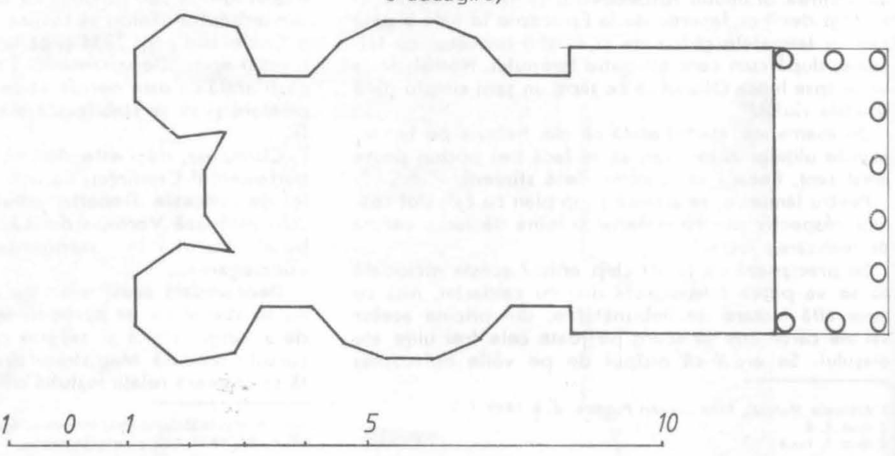

http://patrimoniu.gov.ro

cea, Călinescu, care prezintă o schiță cu hotarul și dreptul de prioritate al orașului asupra acestui zăvoi.[2]

Arbitrarea acestui conflict cu susținerea intereselor privind organizarea acestei grădini revin lui L. Lalann, directorul lucrărilor publice, care cere ca tribunalul local să se pronunțe în această problemă.[3] Departamentul Trebilor Bisericești socotește că este de prisos ca această problemă să intre pe canal judecătoresc și apoi să se ceară o dezlegare superioară; totuși, de vreme ce acolo este hotărît să se aducă o îmbunătățire orașului, se opinează ca Departamenul să intervină și să-l mărginească pe nastavnic în pretențiile sale.

Nu știm cum s-au purtat discuțiile și ce anume elemente au intervenit, întrucît în luna mai a anului 1853 se fac propuneri pentru măsuri de pază vremelnicească, pînă la îngrădirea terenului, totodată, se arendează neguțătorului Niță Nicolau dreptul de a face aici un bufet și de a vinde băuturi și lucruri de mîncare, pentru 160 lei chirie. Un Hristea Micu cere și el un loc din acest zăvoi, cu «haiafet», pentru 20 lei anual.

Problema organizării grădinii publice din orașul Rîmnicu-Vîlcea intră în atenția Direcției Centrale a Lucrărilor Publice și inspectorul grădinilor publice, Seminet, este însărcinat de Lalann să meargă la Vîlcea, unde să ia înțelegere cu autoritățile locale, cu băgare de seamă pentru acel loc hotărît amenajării aleiului de preumblarea orășanilor.

Avem toate temeiurile să credem că această vizită a lui Seminet la Vîlcea a avut loc așa cum se hotărîse și că pentru această grădină s-a alcătuit un plan unitar, după care s-a făcut amenajarea ei.

Sîntem în anul 1855 și vedem că Grădina publică a orașului Rîmnicu-Vîlcea este înzestrată cu un personal de bază și cu îngrijitori care își cunosc bine îndatoririle.[4] Se duc tratative pentru realizarea împrejmuirii și prevenirea degradărilor provocate de vite și rîmători. În acest an se face un prim bilanț de «preformarea» grădinii din zăvoiul orașului Rîmnicu-Vîlcea, prezentîndu-se «prescurtarea» de socoteala banilor primiți atît de la Măria Sa cît și de la magistrat. Rezultă că pînă în anul 1853 s-au cheltuit pentru lucrarea grădinii lei 2225, pentru următoarele lucrări:

— Facerea unui șanț în jurul grădinii.
— Facerea unei punți
— Procurări de unelte
— Plata lucrărilor
— Transport nisip și pietriș pe ulițele chipuite (realizate) după plan
— Materialul și lucrul casei paznicului
— Plata paznicului

Pe anul 1855 continuă dania domnească de 1225 lei, la care se adaugă contribuția magistratului de 2500 lei și alte dăruiri și contribuții benevole, însumînd lei 4797. Aga Grigore Otetelișanu, inginerul, contribuie și el cu lei 157 și 20 parale.[5]

Lucrările pe anul 1856 sînt consemnate într-un proiect[6] și prevăd, printre altele, și înființarea unei fîntîni de piatră situată în mijlocul grădinii, precum și realizarea împrejmuirii, cu parmaci de gorun din pădurea Mitropoliei de la Goranu[7]. De această împrejmuire trebuie să se ocupe inginerul Vairah (Bairah), urmînd să însărcineze cu supravegherea lucrărilor pe unul dintre conducătorii săi. Rezultă că pentru acea împrejmuire de 450 stînjeni trebuie aduși 1250 tufani și 5000 parmaci de tufan, urmînd ca execuția să se facă cu arestanți.[8]

Dosarul cuprinde de asemenea note de materiale și cheltuieli efectuate pe anii 1857 și 1858.

Planul orașului Rîmnicu-Vîlcea din anul 1857, ridicat de inginerul Sveder, ne prezintă și înfățișarea acestei grădini publice, realizată după un traseu arhitectural ordonat, dezvoltat în jurul unei alei axiale, cu trei ronduri importante. După cum rezultă din diferite referiri, o rețea de șanțuri și canale racordate la firul rîului și la iazurile morilor înlesnea îngrijirea vegetației și cultura pepenierei și a grădinei de zarzavaturi.

ANDREI PĂNOIU

[2] *Ibid.* f. 81 verso și 94.
[3] *Ibid.* f. 1, 27, 28 și următoarele.
[4] *Ibid.* f. 61, 85
[5] *Ibid.* f. 99 verso, 106, 107.
[6] *Ibid.* f. 110.
[7] *Ibid.* f. 125.
[8] *Ibid.* f. 131, 142.

http://patrimoniu.gov.ro

Către,
PARLAMENTUL ROMÂNIEI
ADUNAREA DEPUTAȚILOR
Comisia pentru cultură, arte, mijloace de informare în masă

Vă prezentăm proiectul privind «Legea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice» cu rugămintea de a fi prezentat de Dumneavoastră în Parlament, pe calea procedurii de urgență, avînd în vedere atribuțiile legale pe care le dețineți în materie de inițiativă legislativă.

MINISTRUL CULTURII
Dr. **ANDREI PLEȘU**

PREȘEDINTELE
COMISIEI NAȚIONALE A
MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR
ȘI SITURILOR ISTORICE,
Prof.univ.em.dr.doc.arh.
GRIGORE IONESCU

EXPUNERE DE MOTIVE

Monumentele, ansamblurile și siturile istorice din România s-au aflat, pînă în anul 1989, sub incidența Legii patrimoniului cultural-național nr. 63/1974, care trata în același cadru patrimoniul imobil și mobil. Ignorînd problemele specifice, cu totul deosebite, ale celor două categorii, legea se ocupa cu precădere de modul în care statul controla evidența și circulația bunurilor de patrimoniu. Urmare a tratării superficiale, pînă la absența prevederilor privitoare la protecția și conservarea patrimoniului imobil-monumentele istorice, au fost numeroasele abuzuri comise în dauna acestora și chiar distrugerea sistematică, favorizată și prin desființarea instituției cu atribuții în domeniu în perioada 1977—1989. Legea a fost abrogată prin Decretul nr. 90/1990.

Ulterior, prin Decretul nr. 91/1990, monumentele istorice au trecut sub autoritatea Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, ceea ce nu a putut însă suplini absența cadrului legislativ.

Prezentul proiect de lege s-a întocmit pe temeiul legislației naționale privind monumentele istorice din perioada 1895—1955, a celei europene și a convențiilor internaționale, la care a aderat România.

La baza proiectului s-au aflat idei desprinse din experiența națională și internațională în domeniul ocrotirii monumentelor și ansamblurilor de arhitectură și artă plastică, monumentelor și siturilor arheologice și istorice, rezervațiilor de arhitectură și urbanistice, monumentelor și clădirilor memoriale:

— monumentele istorice sînt o parte esențială a moștenirii culturale a României, aparținînd patrimoniului cultural al omenirii;

— cele mai multe dintre categoriile ce sînt incluse au pe lîngă valoarea cultural-istorică conținută, și o valoare economică și utilitară;

— pentru menținerea tuturor valorilor ce le sînt caracteristice se impune respectarea unor norme speciale de evidență, protecție, conservare și restaurare;

— deciziile asupra monumentelor istorice se bazează pe criterii științifice și cer deci competență în domeniu;

— monumentele istorice constituie zone protejate în localitățile urbane și rurale și în fondul funciar, impunîndu-se corelarea legii ce le protejează cu restul legislației care reglementează dezvoltarea edilitar-constructivă.

Este, așadar, necesar să existe o lege specifică ce, ocupîndu-se de toate categoriile de monumente istorice, să le trateze din punct de vedere al protejării și conservării lor.

Prezentul proiect de lege, plecînd de la aceste concepții, stabilește: categoriile de monumente istorice și organismele de decizie, control, cu rol metodologic și executiv, care răspund de acestea, modalitățile de atribuire a calității de monument istoric, drepturile și îndatoririle deținătorilor de monumente istorice, responsabilitățile autorităților, modul de intervenție la monumentele istorice pentru a le conserva, restaura sau pune în valoare, finanțarea activităților specifice, modalitățile de încurajare a susținătorilor monumentelor istorice și sancțiuni pentru cei ce le produc daune.

Legea monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice se cere a fi adoptată în procedura de urgență, deoarece se ocupă de partea cea mai afectată — prin distrugere — din patrimoniul cultural al țării, iar absența cadrului legislativ împiedică autoritățile competente să acționeze eficient și totodată stopează colaborarea internațională în acest domeniu, inclusiv înscrierea monumentelor din România în Lista patrimoniului mondial.

MINISTRUL CULTURII
Dr. **ANDREI PLEȘU**

PREȘEDINTELE
COMISIEI NAȚIONALE
A MONUMENTLOR,
ANSAMBLURILOR ȘI
SITURILOR ISTORICE
Prof.univ.em.dr.doc.arh.
GRIGORE IONESCU

http://patrimoniu.gov.ro

I. DISPOZIŢII GENERALE

DEFINIŢIE MONUMENT ISTORIC

Art. 1. Prin monumente istorice se înţeleg bunurile imobile, mărturii de neînlocuit ale evoluţiei culturii şi civilizaţiei de pe teritoriul României, relevante din punct de vedere istoric, arheologic, arhitectural, urbanistic, peisagistic, etnografic, artistic, memorial şi al istoriei tehnicii.

Monumentele istorice desemnează obiecte izolate sau grupări de obiective inclusiv aşezări omeneşti în totalitatea lor, creaţii importante sau opere modeste care în timp au căpătat semnificaţie istorică şi culturală.

CATEGORII MONUMENTE ISTORICE; ZONE PROTEJATE

Art. 2. Categoriile de monumente istorice care fac obiectul prezentei legi sînt:

a) Monumentele şi siturile arheologice;

b) Monumentele, ansamblurile şi rezervaţiile de arhitectură din localităţi urbane şi rurale;

c) Clădirile cu valoare arhitecturală, ambientală şi memorială;

d) Monumentele şi ansamblurile de artă plastică sau cu valoare memorială;

e) Parcurile şi grădinile istorice;

f) Siturile istorice;

g) Bunurile culturale din domeniul maritim împreună cu toate elementele de mobilare şi decorare interioară şi exterioară concepute special pentru acestea, şi cu zona de protecţie a fiecăruia.

Categoriile de monumente istorice şi zona de protecţie sînt definite în Regulamentul de aplicare al legii.

Toate monumentele istorice cu zonele lor de protecţie sînt instituite ca zone protejate şi sînt menţionate ca atare în documentaţiile de urbanism şi amenajarea teritoriului.

REGIM PROPRIETATE MONUMENT ISTORIC

Art. 3. Toate bunurile imobile care sînt monumente istorice constituie avuţie naţională şi fac parte integrantă din patrimoniul cultural al omenirii.

Ele pot face obiectul dreptului de proprietate publică sau privată a persoanelor fizice sau juridice.

DEMERS LEGAL LA MONUMENTE ISTORICE. INTERZICERE DESFIINŢARE MONUMENT ISTORIC

Art. 4. Bunurile imobile atestate ca monumente sunt puse sub ocrotirea legii.

Atestarea calităţii de monument istoric, măsurile de protecţie şi intervenţie necesare acestuia sînt stabilite numai prin deciziile organelor competente prevăzute de lege, indiferent de regimul de proprietate în care se află imobilul respectiv.

Deţinătorii cu orice titlu ai bunului imobil atestat ca monument istoric se bucură de drepturile prevăzute de lege. Ei au obligaţii legale privind paza, conservarea, restaurarea, folosirea, punerea în valoare şi întreţinerea monumentului istoric pe care îl posedă.

Desfiinţarea parţială sau totală a unui monument istoric este interzisă.

Orice demers privind monumentele istorice şi zonele lor de protecţie este supus aprobării prealabile a organelor competente, stabilite prin lege.

CNMASI ORGAN DECIZIE MONUMENTE ISTORICE. CNMASI COMPETENŢE ORGANIZARE

Art. 5. Coordonarea activităţilor specifice şi decizia în domeniul evidenţei, protejării, conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor istorice revine Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, organ de specialitate autonom constituit pe lîngă Ministerul Culturii.

Activitatea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în teritoriu se desfăşoară cu ajutorul Comisiilor Zonale ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, organizate pe temeiul provinciilor istorice.

Competenţele fiecărei comisii şi modul de organizare al Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi Comisiilor Zonale ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice se stabilesc prin Regulamentul de funcţionare, aprobat de membrii acesteia.

COLABORARE CNMASI ALTE INSTITUŢII

Art. 6. Pentru realizarea programelor sale, Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice colaborează cu toate instituţiile centrale sau locale, publice sau private, care prin atribuţiile specifice desfăşoară activităţi referitoare şi la monumentele istorice.

DMASI INSPECTORAT NAŢIONAL. SMASI — INSPECTORATE JUDEŢENE COMPETENŢE SUBORDONARE

Art. 7. Organul operativ al Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cu funcţie de: inspectorat naţional, avînd rol metodologic, de îndrumare şi control ştiinţific şi tehnic, este Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, instituţie bugetară, care îşi desfăşoară activitatea pe baza Regulamentului de funcţionare aprobat de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice. Pentru îndeplinirea funcţiilor sale, în teritoriu, se înfiinţează, ca organe subordonate Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, Subdirecţiile Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice formate din secretariate zonale şi Inspectorate judeţene ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, ale căror atribuţii specifice sînt prevăzute în Regulamentele de funcţionare aprobate de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

MEMBRI CNMASI CZMASI

Art. 8. Membrii Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi Comisiilor Zonale ale Monumentelor Ansamblurilor şi Siturilor Istorice sînt aleşi dintre personalităţile ştiinţifice şi culturale din domeniile implicate în studierea, conservarea, restaurarea şi punerea în valoare a monumentelor istorice.

Numărul de membri şi modalităţile de ocupare a locurilor vacante se stabilesc prin Regulamentul de funcţionare al Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi Comisiilor Zonale ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

http://patrimoniu.gov.ro

MEMBRI DE ONOARE

Art. 9. Se instituie calitatea de «membru de onoare» al Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, care poate fi atribuită unor foști membri activi ai acesteia și unor specialiști de reputație internațională români sau străini, care și-au cîștigat merite deosebite în domeniul studierii, conservării, restaurării, punerii în valoare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice.

NUMIRE PREȘEDINTE, VICEPREȘEDINTE CNMASI, DIRECTOR DMASI

Art. 10. Președintele Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice este numit prin hotărîrea Guvernului pe baza a trei propuneri prezentate de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice. Propunerile se stabilesc în ședință plenară prin vot secret, pe baza majorității absolute.

Președintele are un mandat de trei ani și poate fi reales doar o singură dată în continuarea mandatului.

Vicepreședinții Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice în număr de trei se numesc prin ordinul Ministerului Culturii dintre membrii Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice la propunerea Președintelui. Durata și condițiile mandatului lor sînt similare celor ale președintelui.

Directorul Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice este numit de Ministrul Culturii la propunerea Președintelui Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice. Directorul Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice este secretarul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și membru de drept al acesteia.

ÎNFIINȚARE EFORIA MONUMENTELOR ISTORICE

Art. 11. În vederea protejării, conservării, restaurării și punerii în valoare a monumentelor istorice fără proprietar cunoscut se înființează Eforia Monumentelor Istorice cu statut de regie autonomă, tutelată științific de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice care își desfășară activitatea pe baza Regulamentului de organizare și funcționare aprobat de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

II. EVIDENȚA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

SOLICITARE ATRIBUIRE CALITATE MONUMENT ISTORIC. «INVENTARUL PROPUNERILOR PENTRU LMASI»

Art. 12. Solicitarea atribuirii calității de monument istoric unui bun imobil se face de către specialiști, proprietari, deținători sau orice persoană interesată la Inspectoratele județene ale Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice pe teritoriul cărora se află bunul imobil respectiv. Propunerile acceptate sînt incluse în «Inventarul propunerilor pentru Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice» aflat la Subdirecția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, și comunicate Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice conform prevederilor din Regulamentul de aplicare a Legii monumentelor istorice.

PROPUNERE DMASI ÎNSCRIERE; DECIZIA CNMASI ATESTĂ MONUMENTE ISTORICE

Art. 13. Datele din teritoriu se centralizează, cercetează și prelucrează unitar de către Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, care selectează și înaintează Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice propuneri de înscriere în Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice.

Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice decide atribuirea calității de monument istoric sau pierderea ei.

LMASI LISTE ADIȚIONALE CONSTITUIRE

Art. 14. Bunurile imobile atestate de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice ca avînd calitatea de monument istoric, conform art. 1 și 2, constituie Lista Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și sînt protejate de lege. Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice va fi dată publicității în Monitorul Oficial și va fi completată cu Liste adiționale ale monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice elaborate în condițiile prevăzute de art. 12 și 13 publicate o dată la 2 ani.

DMASI METODOLOGIA EVIDENȚEI

Art. 15. Criteriile și normele de selecție, atestare, inventariere și întocmire a evidențelor sînt elaborate de Direcția Monumentelor Ansamblurilor și Siturilor Istorice și sînt avizate de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

CNMASI AVIZARE STUDII DELIMITARE ZONE PROTEJATE

Art. 16. Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice avizează studiile de delimitare a zonelor protejate ce urmează a fi incluse în documentațiile de urbanism și amenajarea teritoriului care cuprind rezervațiile de arhitectură și urbanism, amenajările peisagistice, siturile arheologice și istorice precum și zonele de protecție ale monumentelor, împreună cu regulamentele aferente acestora.

ZONA DE PROTECȚIE DELIMITARE

Art. 17. În vederea conservării cadrului arhitectural-urbanistic și peisagistic istoricește constituit se instituie în jurul fiecărui monument istoric zona de protecție a monumentului.

Delimitarea zonei de protecție se face pe bază de studii de către Subdirecția monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice în colaborare cu Departamentul pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului, și este avizată de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Pînă la finalizarea acestor studii se iau în considerare ca zone de protecție suprafețele de teren ce circumscriu monumentele pe o distanță de:

— 100 m în localități urbane;
— 200 m în localități rurale;
— 500 m în afara localităților.

http://patrimoniu.gov.ro

SMASI COMUNICĂ PRIMĂRII INCLUDERE «INVENTAR PROPUNERI PENTRU LMASI.» COMUNICARE PROPRIETAR. RESTRICȚII 1 AN PENTRU PROPRIETAR

Art. 18. Subdirecțiile monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice notifică primăriilor comunale și orășenești înscrierea bunurilor imobile în Inventarul propunerilor pentru Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, în vederea înștiințării proprietarului sau deținătorului cu orice titlu.

De la data primirii notificării bunurilor imobile respective sînt supuse următoarelor prevederi timp de un an pînă la stabilirea definitivă a statutului lor:

a) nu se pot înstrăina către persoane fizice și juridice decît cu înștiințarea Subdirecției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice;

b) nu se pot desființa, strămuta, expropria pentru cauze de utilitate publică decît cu avizul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice;

c) nu este permisă schimbarea folosinței imobilului respectiv decît cu avizul Subdirecției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice;

d) nu este permisă executarea lucrărilor de întreținere și reparații și nici a altor intervenții decît cu avizul Subdirecției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice cu excepțiile prevăzute în Regulamentul de aplicare a legii;

e) nu este permisă construirea sau demolarea în zona lor de protecție decît cu acordul Subdirecției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Deținătorul cu orice titlu este obligat să permită accesul specialiștilor autorizați în vederea studierii bunului imobil respectiv.

CONTESTARE ÎNSCRIERE BUN IMOBIL ÎN «INVENTARUL PROPUNERILOR PENTRU LMASI»

Art. 19. Proprietarul unui bun imobil cuprins în «Inventarul propunerilor pentru Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice» poate depune contestație la Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, în termen de 30 zile de la data primirii notificării în caz că nu este de acord cu includerea.

Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice analizează și decide în termen de 60 zile de la primirea contestației. Hotărîrea Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice este definitivă.

DESCOPERIRI ÎNTÎMPLĂTOARE SISTARE LUCRĂRI ÎNȘTIINȚARE PRIMĂRIE

Art. 20. Persoanele fizice sau juridice care în cursul unor lucrări, în mod întîmplător, descoperă bunuri istorice capabile de a indica prezența unor monumente arheologice au obligația să sisteze lucrările și să comunice imediat Primăriilor, care vor înștiința organele în drept, în vederea adoptării, după caz, a măsurilor de inventariere, protejare și conservare necesare.

EVIDENȚA COMPONENTE VALOROASE LA CLĂDIRI DESFIINȚATE

Art. 21. Evidența componentelor de mobilare valoroase ce trebuie conservate, de la clădiri neatestate ca monumente istorice care sînt propuse pentru desființare în condițiile Legii 50/1991, se întocmește de către Inspectoratele Județene ale monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice.

III. OBLIGAȚIILE ȘI DREPTURILE DEȚINĂTORILOR DE MONUMENTE ISTORICE. RESPONSABILITĂȚILE AUTORITĂȚILOR.

Art. 22. Bunurile imobile incluse în Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, în condițiile prezentei legi, sunt supuse prevederilor instituite de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice prin «Obligația de folosință», parte componentă a actelor de proprietate emisă conform Regulamentului de aplicare a legii.

OBLIGAȚII DEȚINĂTOR MONUMENTE ISTORICE

Art. 23. Deținătorii cu orice titlu ai monumentelor istorice au următoarele obligații specifice, a căror detaliere este făcută în Regulament:

a) să asigure paza bunurilor imobile respective împotriva celor care pot aduce vreo atingere integrității acestora;

b) să ia măsuri de prevenire a incendiilor și a eventualelor urmări ale calamităților naturale;

c) să ia măsuri de protecție și de conservare atît în ce privește modul de folosire și de punere în valoare a bunului imobil, cît și față de factorii agresivi;

d) să execute lucrările de întreținere, conservare, consolidare sau restaurare ori să intervină pentru executarea acestor lucrări de către cei cărora le revin ca obligații legale, numai cu avizul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice emis pe baza documentației și numai de către agenți economici sau persoane fizice care au pregătirea și competența necesară. Avizul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice este obligatoriu și pentru lucrările la care nu se cere autorizația de construire;

e) să folosească bunul imobil numai pentru funcțiuni care, prin natura lor, nu-l expun la degradări sau dezmembrare, conform «Obligației de folosință»;

f) să înștiințeze unitățile teritoriale ale Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice asupra intenției de înstrăinare;

g) să permită accesul și să ofere documentele și datele necesare specialiștilor în cazul cînd monumentul istoric nu are program de folosință publică sau de vizitare, precum și organelor de control cu privire la obținerea și folosirea monumentelor istorice;

h) să obțină avizul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Departamentului pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului pentru lucrările de construcție sau cu caracter tehnico-edilitar efectuate în rezervații de arhitectură și urbanistice precum și în zonele de protecție;

i) să respecte zona de protecție a monumentului istoric pe care îl deține, stabilită conform prevederilor prezentei legi.

SCUTIRE IMPOZIT

Art. 24. Proprietarul, persoană fizică sau juridică, care deține un bun imobil, înscris în Lista monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice este scutit de impozit după cum urmează:

http://patrimoniu.gov.ro

a) scutire totală de impozitul pe clădire şi pe terenul pe care se află clădirea pentru monumentele de arhitectură;

b) scutire totală de impozit pe terenul pe care se află monumentul sau situl arheologic, monumentul de artă plastică sau memorială;

c) scutire 50% de impozit pe clădire şi pe terenul pe care se află clădirea cu valoare arhitecturală, ambientală sau memorială, grădini şi parcuri istorice.

FINANŢARE LUCRĂRI MONUMENTE PROPRIETAR, SCĂDERE COSTURI DIN IMPOZIT

Art. 25. Finanţarea lucrărilor privind monumentele istorice revine proprietarului persoană fizică sau juridică, după cum urmează, detalierea făcîndu-se în Regulament:

a) lucrările de întreţinere şi conservare preventivă sînt suportate de proprietar;

b) lucrările de consolidare şi restaurare avînd un caracter specific sînt suportate de proprietar, costul lor urmînd a fi scăzut din impozitul pe venit;

c) lucrările necesitînd tehnici şi materiale speciale sînt suportate de Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, parţial sau total, în funcţie de posibilitatea acoperirii costurilor de către proprietar dovedită prin evaluarea venitului anual;

d) finanţarea pazei monumentului, în cazurile în care se impune aceasta pentru asigurarea integrităţii lui, se face de către proprietar, costul fiind scăzut din impozitul pe venit.

ACORDARE SUBVENŢII CREDITE

Art. 26. Proprietarii care fac dovada lipsei de mijloace financiare pentru finanţarea lucrărilor ce le revin ca obligaţii legale primesc pentru realizarea lor subvenţii sau credite cu dobîndă de 25% de la stat, prin administraţiile locale, la propunerea Subdirecţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

SUBVENŢIONARE, INTEGRARE MONUMENT ISTORIC ÎN CIRCUIT PUBLIC

Art. 27. Proprietarii care deschid circuitului public monumentele istorice ce le deţin, la propunerea Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cu avizul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, primesc de la stat, prin autorităţile administrative locale, subvenţii pentru realizarea acestui program, conform prevederilor înscrise în Regulament.

REGIM PROPRIETATE MONUMENTE ISTORICE; TRECERE ÎN DOMENIUL PUBLIC CU DESPĂGUBIRE

Art. 28. Monumentele istorice şi terenurile pe care se află rămîn în proprietatea persoanelor fizice sau juridice.

Dacă prin punerea în valoare a monumentului istoric, proprietarul suferă pagube în dreptul său de folosire a proprietăţii, este îndreptăţit să solicite administraţiei locale, pe baza referatului de specialitate al Subdirecţiei Monumentelor Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, trecerea monumentului istoric respectiv împreună cu terenul aferent, în domeniul public. Pentru pierderea terenului proprietarul va fi despăgubit în bani sau în teren echivalent, după caz.

RESPONSABILITĂŢI AUTORITĂŢI LOCALE

Art. 29. Autorităţile administrative ale oraşelor şi comunelor pe teritoriul cărora se află monumente istorice ori care au în domeniul lor public asemenea monumente au următoarele obligaţii pe lîngă cele ce le revin după caz, potrivit art. 22, 23:

a) pe baza notificării Subdirecţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice să înştiinţeze în scris proprietarii şi deţinătorii cu orice titlu asupra includerii bunului ce îl deţin în Inventarul propunerilor pentru Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice şi a obligaţiilor ce decurg din aceasta;

b) să comunice proprietarilor, deţinătorilor cu orice titlu şi Serviciului cadastru imobiliar — edilitar atribuirea calităţii de monument istoric bunurilor imobile, conform înştiinţării Subcomisiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice;

c) să asigure punerea însemnului de monument istoric pe bunul imobil care a căpătat această calitate conform modelului prevăzut în Regulamentul de aplicare a legii;

d) să dispună înscrierea în planurile de urbanism şi planurile de amenajarea teritoriului, a rezervaţiilor de arhitectură şi urbanistice, a siturilor arheologice şi istorice şi a zonelor de protecţie a monumentelor, stabilite de Subcomisia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în colaborare cu Departamentul pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului;

e) să emită autorizaţia de construire, certificatul de conformitate şi autorizaţia de folosire a construcţiei pentru clădirile aflate în Inventarul proprietarilor pentru Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice şi în Lista monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, numai pe baza avizului Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice;

f) să elibereze Certificatul de urbanism în Rezervaţiile de arhitectură şi zonele de protecţie a monumentelor în conformitate cu Regulamentul zonei protejate respective stabilit de Comisia Zonală a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice împreună cu Departamentul pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului;

g) să ia măsuri de supraveghere a monumentelor istorice aflate în domeniul public şi a rezervaţiilor de arhitectură şi zonelor de protecţie pentru respectarea condiţiilor specifice impuse de calitatea de monument istoric;

h) să acorde prioritate punerii în valoare a zonei în care se află monumentele istorice, în cadrul programelor şi măsurilor referitoare la amenajarea teritoriului;

i) să emită autorizaţia de desfiinţare a clădirilor cu acordul Inspectoratelor judeţene ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice emis conform obligaţiilor prevăzute în art. 19;

j) să înştiinţeze organele Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice din teritoriu asupra oricărei sesizări cu privire la existenţa în teritoriu a noi date sau obiecte ce pot conduce la descoperirea sau identificarea unui bun imobil avînd calitatea de monument istoric;

k) să asigure protejarea monumentelor istorice fără deţinători prin gardieni publici, salariaţi ai primăriilor.

http://patrimoniu.gov.ro

PAZĂ MINISTERUL DE INTERNE LA MONUMENTE ISTORICE

Art. 30. La cererea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, Ministerul de Interne, prin organele sale, va asigura paza monumentelor istorice care constituie cazuri speciale şi cer o protecţie deosebită pentru a li se asigura integritatea. Finanţarea pazei se va face din bugetul Statului în temeiul art. 12.

FINANŢARE, PAZĂ, INTERVENŢII LA MONUMENTE ISTORICE DIN DOMENIUL PUBLIC

Art. 31. Finanţarea activităţii de pază şi supraveghere a monumentelor istorice ce le revin ca obligaţii legale precum şi a executării lucrărilor de conservare, restaurare şi a acţiunilor de punere în valoare a monumentelor istorice care fac parte din domeniul public se suportă din bugetele locale ale autorităţilor administrative pe teritoriul cărora se află ori, după caz, de deţinătorii monumentului istoric.

Planul de finanţare se propune de autorităţile administrative în corelare cu Comisia Zonală a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice care stabileşte priorităţile şi este avizat de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice conform prevederilor din Regulamentul de aplicare a legii.

SUBSCRIPŢII, DONAŢII PENTRU AUTORITĂŢI ADMINISTRATIVE PENTRU MONUMENTE ISTORICE

Art. 32. Pentru îndeplinirea obligaţiilor ce îi revin în conformitate cu art. 23 alin. «a», «d» şi art. 29 alin. «g», «h», «k», autorităţile administrative locale pot primi donaţii şi pot organiza subscripţii publice sau alte forme legale de obţinere de beneficii.

IV — CONSERVAREA ŞI RESTAURAREA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE

AVIZARE CNMASI LUCRĂRI LA MONUMENTE ISTORICE; NORMATIVE TEHNICE DMASI

Art. 33. Lucrările de conservare şi restaurare se vor executa pe baza proiectelor avizate de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice. Proiectele se întocmesc conform normativelor tehnice elaborate de Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi avizate de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

EXECUŢIE LUCRĂRI CU SPECIALIŞTI ATESTAŢI. „REGISTRUL EXPERŢILOR ÎN DOMENIU"

Art. 34. Lucrările de conservare şi de restaurare precizate în Regulamenul de aplicare a legii se execută numai de persoane fizice sau juridice specializate în domeniul de referinţă, atestate sau recunoscute de către Comisia Monumentelor Istorice şi înscrise în Registrul experţilor în domeniul studierii, conservării, restaurării şi punerii în valoare a monumentelor istorice.

FORMARE PERSONAL ACTIVITĂŢI SPECIFICE; CNMASI ATESTĂ FORMELE DE ÎNVĂŢĂMÎNT ÎN DOMENIU

Art. 35. În vederea formării personalului calificat cu pregătire medie, superioară şi postuniversitară pentru toate categoriile de activităţi specifice lucrărilor de studiere, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice întocmeşte programe elaborate împreună cu Comisia Muzeelor şi Colecţiilor de pe lîngă Ministerul Culturii, Comisia arheologică de pe lîngă Academia Română, instituţiile de învăţămînt specializate, finanţate de la bugetul statului.

Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, în colaborare cu Ministerul Învăţămîntului şi Ştiinţei atestează toate formele de învăţămînt destinate pregătirii specialiştilor în domeniul de referinţă.

CONTROL, SISTARE LUCRĂRI DE MEMBRI CNMASI, DMASI

Art. 36. Membrii Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi Comisiilor Zonale ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, specialiştii Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi din unităţile sale teritoriale au dreptul să supravegheze, să controleze şi să dispună întreruperea lucrărilor de conservare şi restaurare în cazul nerespectării prevederilor art. 33, 34 sau ale condiţiilor prevăzute de aviz, conform prevederilor cuprinse în Regulamenul de aplicare al legii.

CONTROL, SISTARE ALTE INSTITUŢII OBLIGAŢII

Art. 37. Reprezentanţii Departamentului pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului şi Inspectoratului de Stat pentru Calitatea Construcţiilor şi ai altor instituţii au drept de control asupra construcţiilor şi zonelor protejate şi îşi exercită atribuţiile în cazul monumentelor istorice în acord cu prevederile din avizul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

Deciziile controlului sînt comunicate şi Inspectoratului Judeţean al Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în raza căruia se află monumentul istoric controlat.

AVIZARE CERCETĂRI ARHEOLOGICE CNMASI, COLABORARE CNMASI COMISIA ARHEOLOGICĂ, SISTARE CERCETĂRI ARHEOLOGICE CNMASI

Art. 38. Pentru descoperirea, conservarea şi restaurarea monumentelor şi siturilor arheologice:

a) Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice avizează planul anual de săpături arheologice întocmit de Comisia Naţională de Arheologie de pe lîngă Academia Română pentru precizarea condiţiilor de conservare a monumentelor şi siturilor arheologice afectate sau descoperite;

b) Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice întocmeşte anual, cu avizul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi al Comisiei Naţionale de Arheologie de pe lîngă Academia Română, planul cercetărilor arheologice necesare

http://patrimoniu.gov.ro

executării proiectelor de conservare și restaurare sau punere în valoare a monumentelor istorice;

c) Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice cu avizul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice propune Comisiei Naționale de Arheologie de pe lîngă Academia Română cercetările arheologice de salvare necesare în cadrul lucrărilor de amenajare a teritoriului care afectează siturile arheologice presupuse sau cunoscute;

d) Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, prin reprezentanții legali, are dreptul de sistare a cercetărilor arheologice în cazul în care condițiile de conservare nu sînt respectate.

REGULAMENT INTERVENȚIE ZONE PROTEJATE

Art. 39. Pentru conservarea rezervațiilor de arhitectură și urbanistice se stabilește «Regulamentul de intervenție», specific fiecărei zone, de către Subcomisia Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și este avizat de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

În cazul zonei de protecție a monumentului istoric, Regulamentul de intervenție se stabilește de către Subcomisia Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice în colaborare cu Departamentul pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului și este avizat de Comisia Zonală a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Regulamentele de intervenție devin parte componentă a Regulamentelor aferente Planurilor de urbanism și amenajare a teritoriului, pe baza lor fiind emis certificatul de urbanism, de către autoritățile componente.

REGIM COMPONENTE MONUMENTE ISTORICE. PRELEVARE ,ÎNLOCUIRE

Art. 40. Componentele artistice ale monumentului istoric formate din:

— elementele de sculptură, pictură sau alte elemente decorative pot fi separate de acesta numai dacă este singura măsură posibilă pentru asigurarea conservării lor.

Prelevarea, înlocuirea cu replici, precum și folosirea componentelor monumentelor istorice scoase din locul inițial de plasare se face numai pe baza deciziei Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

Componentele artistice ale monumentelor istorice, prelevate sau înlocuite, rămîn proprietatea deținătorului inițial cu condiția ca acesta să nu fie vinovat de distrugerea monumentului și să le ofere condiții adecvate de conservare și punere în valoare.

În lipsa acestora, componentele artistice trec în proprietatea Eforiei Monumentelor Istorice care are toate obligațiile unui proprietar.

SITUAȚIE MONUMENTE ARTĂ PLASTICĂ MUTATE;COLABORARE COMISIA MUZEELOR ȘI COLECȚIILOR

Art. 41. Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice analizează și decide asupra conservării, restaurării și utilizării în orice fel a monumentelor de artă plastică ce au fost mutate din locul inițial de plasare, indiferent de deținătorul actual.

În cazul apartenenței la un muzeu decizia se ia împreună cu Comisia Muzeelor și Colecțiilor de pe lîngă Ministerul Culturii.

CONSERVARE BUNURI CULTURALE MARITIME

Art. 42. Prospectarea, cercetarea prin sondaje sau săpături arheologice, conservarea «in situ» sau recuperarea și punerea în valoare a bunurilor culturale maritime se face de persoane autorizate conform avizului CNMASI și al Comisiei Naționale de Arheologie.

Bunurile culturale maritime aparțin statului dacă, într-un răstimp de 3 ani de la data publicării descoperirii lor, proprietatea nu a fost revendicată pe cale legală.

ÎNFIINȚATE CNPMI, ARMI

Art. 43. Pentru asigurarea studiilor, analizelor de laborator, proiectării și execuției în cazurile de complexitate deosebită, pentru conservarea și restaurarea celor mai semnificative monumente și intervențiile la cazurile urgente se înființează:

a) Centrul Național de Proiectare pentru Monumente Istorice;

b) Antrepriza de Restaurare, Monumente Istorice.

Ambele unități cu statut de regie autonomă își desfășoară activitatea pe baza programului aprobat de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, atribuțiile fiindu-le precizate prin Regulamentul de aplicare a legii.

V. PUNEREA ÎN VALOARE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

AVIZARE ,PUNERE ÎN VALOARE

Art. 44. Propunerile de punere în valoare a monumentelor istorice sînt anexă a documentațiilor tehnice de conservare și restaurare și sînt avizate de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

AVIZARE ACTIVITĂȚI AVÎND CADRU MONUMENTE ISTORICE

Art. 45. Toate activitățile lucrative realizate folosind drept cadru monumentele istorice sau zonele de protecție ale acestora desfășurate de alte persoane fizice sau juridice decît deținătorii cu orice titlu, trebuie avizate de Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

TIMBRUL MONUMENTELOR ISTORICE, SUPRATAXA EMISIUNI FILATELICE DESPRE MONUMENTE

Art. 46. Se instituie timbrul monumentelor istorice aplicat tuturor tipăriturilor destinate vînzării și emisiunilor poștale referitoare la monumente istorice. Emisiunilor filatelice care reprezintă monumente istorice li se va aplica suprataxa. Veniturile provenite din aceasta se vor vărsa la Eforia Monumentelor Istorice.

PUNEREA ÎN VALOARE SITURI ISTORICE

Art. 47. Punerea în valoare și conservarea siturilor istorice se face de către deținătorii cu orice titlu ai terenului, de alte instituții interesate sau de Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, cu avizul Comisiei Naționale a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice.

http://patrimoniu.gov.ro

DREPTURI FUNDAŢII, ASOCIAŢII, AGENŢI ECONOMICI CU ACTIVITĂŢI SPECIFICE MONUMENTELOR ISTORICE

Art. 48. Fundaţiile, asociaţiile şi agenţii economici, care, pe baza statutului, cercetează, protejează, conservă, restaurează şi valorifică monumentele şi mediul ambiant, pentru aceste activităţi sînt scutite de impozite, primesc garanţii de stat pentru luare de credite şi sînt scutite de taxe vamale pentru utilajele şi materiile prime aduse în scopul realizării acestor programe.

Constatarea şi controlul activităţii lor se face de către Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice şi Comisiile Zonale ale Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cu avizul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

PUNERE ÎN VALOARE ZONE PROTEJATE, LOCALITĂŢI DEPOPULATE, DISTRUSE

Art. 49. Pentru revitalizarea şi punerea în valoare a ansamblurilor şi rezervaţiilor de arhitectură şi urbanistice din localităţi în curs de depopulare sau care în condiţii speciale au suferit grave degradări, Guvernul alocă fondurile necesare pe baza programelor propuse de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în colaborare cu Departamentul pentru Urbanism şi Amenajarea Teritoriului şi alte instituţii implicate.

VI. FINANŢAREA ACTIVITĂŢILOR

FINANŢARE ACTIVITĂŢI SPECIFICE

Art. 50. Finanţarea activităţilor şi lucrărilor de cercetare, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor istorice se asigură în lei şi valută din bugetul Ministerului Culturii prin Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, din bugetul proprietarilor, beneficiarilor şi unităţilor administrativ teritoriale, din donaţiile unor persoane fizice şi juridice, precum şi alte resurse, conform prevederilor din art. 25, 27, 31 şi 32.

ÎNFIINŢARE ÎN BUGET FOND RESTAURARE

Art. 51. Lucrările de conservare şi restaurare au un caracter specific, distinct de acelea de reparaţii curente, capitale, de modernizare etc.

În scopul realizării lor, în bugetul deţinătorilor de monumente, persoane juridice, se înfiinţează fondul de restaurare pentru finanţarea lucrărilor de investigaţie — cercetare, proiectare şi execuţie a lucrărilor de conservare şi restaurare.

CNMASI PROPUNE FONDURI, MINISTERUL CULTURII ALOCĂ

Art. 52 Ministerul Culturii, pe baza propunerilor Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, prevede anual în bugetul său fondul central de restaurare pentru monumente istorice şi fondul central de intervenţii excepţionale.

FONDUL CENTRAL DE RESTAURARE

Art. 53 Fondul central de restaurare va fi folosit de Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cu avizul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice pentru finanţarea acelor lucrări de cercetare, protejare, conservare şi restaurare considerate prioritare.

FOND CENTRAL INTERVENŢII URGENTE

Art. 54. Finanţarea intervenţiilor urgente pentru salvarea monumentelor istorice, deţinute de persoane juridice şi fizice care nu sînt în măsură să suporte cheltuielile necesare şi fac dovada acestui fapt, se face din fondul central de intervenţii excepţionale la propunerea Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cu acordul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

FINANŢARE CERCETĂRI ARHEOLOGICE PENTRU LUCRĂRI AMENAJATE

Art. 55. Finanţarea cercetărilor arheologice de salvare necesare în cadrul lucrărilor de amenajare a teritoriului ce pot afecta situri arheologice cunoscute sau presupuse este suportată de investitori şi se face în condiţiile art. 38 lit. «c».

În cazul în care costul lucrărilor depăşeşte posibilităţile financiare dovedite de investitor, cheltuielile pot fi suportate şi din fondul central de intervenţii urgente cu avizul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

Dacă în urma cercetărilor se descoperă un monument arheologic şi investitorul este obligat să renunţe la amplasamentul iniţial, terenul trece în domeniul public, iar fondurile avansate de investitor sînt restituite de Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice cu acordul Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, sau de altă instituţie ce îl primeşte pentru punere în valoare.

AVANTAJE DONATORI

Art. 56. Persoanele fizice sau juridice care donează sume în lei şi valută, în scopul cercetării, protejării, conservării, restaurării şi punerii în valoare, sînt scutite de impozit după cum urmează:

a) în cazul în zare donează pînă la 50% din venitul anual, sînt exceptaţi de la impozitul pentru suma respectivă;

b) în cazul în care donează sume peste 60% din venitul anual, sînt scutite de impozit pentru întregul venit din acest an. Pentru scutire, donatorul va primi, pentru Circa Financiară, confirmarea de la Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

DREPTURI PRODUCĂTORI MATERIALE SPECIALE RESTAURARE

Art. 57. Persoanele juridice şi fizice care produc materiale de construcţie specifice, prin reluarea materiilor prime şi tehnicilor tradiţionale, sînt scutite de impozite pentru aceste operaţiuni, inclusiv de impozitul pe circulaţia mărfurilor şi au scutire de taxe vamale pentru utilajele importate în acest scop, pe baza certificării de către Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

DMASI PRIMEŞTE DONAŢII, AJUTOARE

Art. 58. Direcţia Monumentelor Istorice primeşte sume în lei şi în valută de la persoane juridice şi fizice străine şi române, sub formă de donaţii şi ajutoare.

http://patrimoniu.gov.ro

VII. RĂSPUNSURI ŞI SANCŢIUNI

CONTRAVENŢII LA LEGE, PERSOANE CONTRAVENIENTE

Art. 59. Constituie contravenţii următoarele fapte care potrivit legii nu constituie infracţiuni şi se sancţionează cu amendă proporţională cu valoarea pagubei potrivit prevederilor din Regulamentul de aplicare a Legii monumentelor:

a) neasigurarea protejării monumentelor istorice prevăzute de art. 23 lit. «a», «b» şi art. 29 lit. «g», «k».

b) neîndeplinirea obligaţiilor de conservare a monumentelor istorice, prevăzute la art. 23 lit. «c» şi 29 lit. «g», «k» din prezenta lege;

c) efectuarea de lucrări fără avizul Comisiei Monumentelor Istorice, prevăzute la art. 23 lit. «d», art. 29 lit. «e», «f» din prezenta lege;

d) nerespectarea avizelor Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice prevăzute la art. 23 lit. «d», art. 29 lit. «e», «f» din prezenta lege;

e) nerespectarea normelor şi prescripţiilor privind executarea lucrărilor de protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor istorice prevăzute la art. 17;

f) utilizarea neautorizată a detectorilor de metale în cadrul sau aria monumentelor istorice;

g) neîndeplinirea prevederilor incluse în obligaţiile de folosinţă a monumentelor istorice din art. 22, 23 lit. «e»;

h) furnizarea de date eronate, precum şi inducerea în eroare în orice alt mod a instituţiilor şi unităţilor subordonate, avînd efecte dăunătoare asupra monumentelor istorice.

Sînt declarate contraveniente următoarele categorii de persoane:

1. proprietarul sau deţinătorul pentru art. 59 lit. «a», «b», «c», «f», «g», «h»;
2. proiectantul sau/şi executantul pentru art. 59 lit. «c», «d», «e», «g», «h»;
3. cel ce avizează lucrările sau organul de control pentru art. 59 lit. «d»,«e»,«h».

Amenzile vor fi vărsate în bugetul Direcţiei Monumentelor Istorice pentru a se folosi în favoarea conservării şi restaurării monumentelor.

CONSTATARE CONTRAVENŢII, APLICARE SANCŢIUNI, COLABORARE MINISTERUL DE INTERNE

Art. 60 Constatarea contravenţiei şi aplicarea sancţiunilor se fac de către persoane împuternicite de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, Comisiile Zonale şi Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice.

La aplicarea prezentului articol, organele Ministerului de Interne vor acorda sprijinul necesar.

CONTESTARE CONSTATARE CONTRAVENŢII

Art. 61. Împotriva procesului verbal de constatare a contravenţiei se poate face plîngere care se depune la Subcomisia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, împreună cu copia procesului verbal de constatare a contravenţiei, în termen de 15 zile de la data comunicării acesteia.

Soluţia dată de Subcomisia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice poate fi contestată la Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în termen de 30 zile de la primirea ei. Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice analizează în termen de 60 zile şi transmite decizia definitivă.

Dispoziţiile prezentului articol se întregesc cu prevederile altor acte normative privind stabilirea şi sancţionarea contravenţiilor.

INSTITUIRE DMASI PARTE CIVILĂ, SCUTIRE TAXĂ DE TIMBRU

Art. 62. Răspunderea civilă decurgînd din avarierea sau distrugerea monumentelor istorice se stabileşte de instanţa judecătorească la sesizarea Direcţiei Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice căreia i se recunoaşte prin lege dreptul de a acţiona în justiţie pentru acoperirea tuturor daunelor rezultate din faptele sus-menţionate, indiferent cine este titularul dreptului de proprietate asupra bunului imobil considerat monument istoric.

Acţiunile civile formulate de Direcţia Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice în condiţiile aliniatului precedent sînt scutite de taxa de timbru.

RESTABILIRE MONUMENT ISTORIC AVARIAT

Art. 63. Persoanele fizice sau juridice vinovate de distrugeri sau avarii la monumente istorice sînt obligate să restabilească situaţia monumentului, ansamblului sau sitului istoric, conform precizării Comisiei Naţionale a Monumentelor Istorice. Restabilirea nu exclude celelalte sancţiuni.

ANULARE DEŢINERE MONUMENT ISTORIC

Art. 64. În cazul în care deţinătorul unui monument istoric, în baza oricărui alt titlu decît cel de proprietar, pune în primejdie prin orice mijloc existenţa sau caracteristicile care determină calitatea de monument istoric al acestuia, Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, are dreptul de a solicita instanţei anularea actului juridic în baza căruia cel vinovat deţine bunul respectiv.

CNMASI PROPUNE EXPROPRIERE PENTRU SALVARE DE DISTRUGERE

Art. 65. Exproprierea pentru cauza de utilitate publică privind salvarea, protejarea «in situ» şi punerea în valoare a monumentelor se face numai la solicitarea Comisiei Naţionale a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice, de către autorităţile abilitate de lege, în cazul dovedirii intenţiei de distrugere din partea proprietarului, persoană fizică şi juridică.

IMPRESCRIPTIBILITATE CONTRAVENŢII, INFRACŢIUNI CONTRA MONUMENTELOR ISTORICE

Art. 66. Contravenţiile şi infracţiunile decurgînd din acţiuni care au produs şi produc daune monumentelor

http://patrimoniu.gov.ro

istorice sau distrugerea acestora sînt excluse de la grațiere și amnistie, iar recuperarea pagubelor este imprescriptibilă.

VIII. DISPOZIȚII FINALE

CNMASI CONSTITUIRE DECRET 91/90

Art. 67. Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice constituită în baza prevederilor Decretului nr. 91 din 1990 își continuă activitatea în componența stabilită conform actului normativ menționat.

PRELUARE DOCUMENTAȚII, BUNURI MOBILE, IMOBILE

Art. 68. Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice preia de la data prezentei legi, prin Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, întreaga documentație cuprinzînd arhive, biblioteci și fototeci precum și întregul inventar de bunuri mobile și imobile care au aparținut fostelor organisme care au funcționat anterior în acest domeniu (Comisiunea Monumentelor Istorice, Direcția Monumentelor Istorice, Direcția Monumentelor Istorice și de Artă, Direcția Patrimoniului Cultural Național, Direcția Economică și a Patrimoniului Cultural Național, oficiile Patrimoniului Cultural Național).

Art. 69. Prezenta lege intră în vigoare de la data publicării ei în Monitorul Oficial. În interval de 60 zile de la publicarea legii Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice va elabora Regulamentul de aplicare a legii, care va fi dat publicității în Monitorul Oficial.

Art. 70. Pe data intrării în vigoare a prezentei legi se abrogă Decretul nr. 91/05.02.1990, precum și orice alte dispoziții contrare ei.

DEFINIȚIILE TERMENILOR FOLOSIȚI ÎN LEGEA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE,

*cu detaliere de conținut pentru includere în regulamentul de aplicare a legii respective**

1. MONUMENTE, ANSAMBLURI ȘI SITURI ARHEOLOGICE

a) Monumentul arheologic

În definiție curentă, monumentul arheologic este o construcție conservată parțial, ale cărei caracteristici au fost stabilite prin cercetare arheologică. În majoritatea lor, monumentele arheologice se află sub nivelele de călcare actuale, existînd și cazuri în care se păstrează, deasupra terenului, fragmente neconcludente ale construcției inițiale.

Noțiunea de *monument arheologic* se extinde la mărturiile unor forme de cultură, civilizație — implicit tehnică — și organizare socială cu semnificație și importanță recunoscute prin cercetare pluridisciplinară, cum sînt: tumulii (movilele artificiale), cetățile de pămînt, vechile drumuri, vechile sisteme de canalizare, resturile locuințelor și alte construcții din lemn și pămînt, amenajările miniere antice și medievale, cimitirele anterioare mijlocului veacului al XIX-lea, cuptoare de prelucrare a metalelor, ateliere meșteșugărești antice și medievale etc.

Avizare: Lucrările de orice natură, indiferent de valoarea investiției, executate la un monument arheologic sau în zona sa de protecție, se avizează de către Comisia Națională Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice (=CMI), în colaborare cu Comisia Națională de Arheologie de pe lîngă Academia Română (=CNA).

b) Ansambluri arheologice

Ansamblul arheologic este un complex de monumente arheologice închegat în baza unui program funcțional bine definit, cum sînt: așezările urbane sau rurale, inclusiv sistemele lor de apărare (ziduri de apărare, turnuri, porți, șanțuri și valuri de pămînt); sisteme de fortificații extinse la apărarea unei regiuni sau provincii (exemplu, *Limes*); sanctuare cu mai multe edificii de cult; curți feudale cu cetate de refugiu ș.a.

Atît monumentul, cît și ansamblul arheologic beneficiază de cunoașterea dezvoltării lor în suprafață, perimetrul teritoriului aferent obiectivului propriu-zis fiind stabilit în cunoștință de cauză.

Avizare: Lucrările de orice natură, indiferent de valoarea investiției, executate la un ansamblu arheologic sau în zona sa de protecție, inclusiv sistemul de exploatare a terenului agricol și a fondului forestier se avizează de către CMI, în colaborare cu CNA.

c) Situl arheologic

Situl arheologic este terenul pe care observațiile de suprafață, sondajele sau izvoarele documentare atestă prezența vestigiilor unor mărturii de cultură, civilizație și organizare socială, altele decît monumentele și ansamblurile arheologice cunoscute. Odată delimitat, perimetrul sitului asigură protejarea terenului împotriva oricăror lucrări de natură să distrugă respectivele vestigii, pînă la efectuarea și încheierea unor cercetări metodice, care să asigure salvarea mărturiilor. Aceste cercetări pot avea drept consecință transformarea sitului în monument sau ansamblu arheologic, dacă se constată că există vestigii ce trebuie păstrate pe loc. În caz contrar, terenul va fi eliberat de restricții, la încheierea cercetărilor, după recuperarea inventarului mobil care cade sub incidența reglementărilor și normelor emise de Comisia Muzeelor și Colecțiilor (=CMC).

În categoria siturilor arheologice sînt incluse ansamblurile urbane, antice și medievale, suprapuse parțial sau total, prin continuitate de locuire, de localități moderne (exemplu: Tomis — Constanța, Callatis — Mangalia, Napoca — Cluj, Porolissum — Turda, Baia, Siret etc.).

Avizare: După stabilirea perimetrului unui sit arheologic; lucrările ce trebuie avizate precum și regimul de exploatare a terenului (în cazul siturilor aflate în afara localităților) vor fi precizate, de la caz la caz, de către CMI în colaborare cu CNA.

2. MONUMENTELE, ANSAMBLURILE ȘI REZERVAȚIILE DE ARHITECTURĂ

a) Monumentul de arhitectură

Monumentul de arhitectură reprezintă creația arhitecturală, tradițională și cultă, desfășurată de-a lungul veacurilor pe teritoriul României, cuprinzînd exemplare

---

* Text redactat de dr. arh. **Eugenia Greceanu**

http://patrimoniu.gov.ro

reprezentative din toate domeniile vieții și activității umane, cum sînt:

— *edificiile de cult* ale tuturor religiilor și confesiunilor (biserici, moschei, sinagogi); mănăstiri; schituri, inclusiv cele rupestre; băi rituale; școli confesionale etc.

— *locuințele* de toate categoriile: casa țărănească; casa orășenească a diferitelor pături sociale; conacul și curia; locuința fortificată din mediul rural și urban; castelul; palatul etc.

— *fortificații de zidărie (din piatră și cărămidă)*, inclusiv șanțurile și valurileede pămînt: cetăți feudale și țărănești; sistemele de fortificații ale orașelor; citadele; biserici fortificate cu cetăți țărănești; incintele fortificate cu cetăți țărănești; incintele fortificate ale mănăstirilor; turnuri și cetăți de apărare a căilor de comunicație; cetăți de refugiu etc.

— *edificii publice* cu diferite funcții: administrativă (primării, prefecturi, tribunale, închisori etc.); de sănătate și asistență socială (spitale, aziluri etc.); comercială (case ale breslelor, hale comerciale, dughene, magazine, hanuri, hoteluri, depozite de mărfuri etc.); culturală (muzee, biblioteci, săli de concert, teatre etc.); de învățămînt (școli, licee, universități etc.); cazărmile construite pentru această funcție în secolele XVIII și XIX; gările construite înainte de cel de-al doilea război mondial ș.a.

— *monumente de tehnică și arhitectură industrială:* poduri, mori, furnale, hale industriale, castele de apă, uzine electrice, fabrici etc., construite înaintea celui de-al doilea război mondial.

Noțiunea *monumentului de arhitectură* nu se rezumă la clădirea principală, nominalizată în listă, ci include în cadrul *perimetrului funcțional* terenul și clădirile anexe afectate la origine funcționării sale conform propriului program: curtea cu livada și acareturile la locuința individuală; parcela integrală a locuinței din centrele de comerț ale orașelor, cu atelierele și depozitele de mărfuri; anexele gospodărești ale castelelor, conacelor și curiilor (grajduri, mori, grînare etc.), împreună cu parcul, cimitirul și capela familiei; curțile gospodărești, livezile și cimitirele mănăstirilor; cimitirul din jurul bisericii, împreună cu casa parohială, turnul de poartă, școala confesională și zidul de incintă; întregul sistem de șanțuri și valuri de pămînt care însoțesc perimetrul zidurilor de apărare etc.

Noțiunea *monumentului de arhitectură* include operele de pictură, sculptură și artă aplicată care fac parte integrantă din construcție: pictură figurativă, decorație policromă arhitecturală, tavane pictate etc.; sculptură în piatră și lemn, precum și stucaturi, cu reprezentări figurative, motive florale și geometrice; statui, coloane, traforuri, amvoane, chenare de uși și ferestre; decor ceramic; tîmplărie decorată cu profile, sculpturi și feronerie decorativă; pardoseli decorative; grilaje ornamentale etc.

Din *monumentul de arhitectură* fac parte integrantă și piesele de mobilier fix, concepute în funcție de arhitectura interioară a construcției, cum sînt: catapetesmele, stranele, amvoanele, altarele, emporele (balcoanele) ș.a., la biserici; sobele (ornamentate, cu coloane din olane sau cu funcțiile complexe ale celor din casele țărănești), șemineurile, lambriurile, oglinzile fixate în pereți, corpurile de iluminat originare ș.a., la construcții civile.

În aceeași noțiune a *monumentului de arhitectură considerat independent* sînt incluse toate elementele din *perimetrul funcțional* al clădirii nominalizate care contribuie la evidențierea valorii sale arhitecturale și artistice, cum sînt: cadrul vegetal, amenajarea peisagistică a parcurilor și grădinilor; statui, fîntîni, troițe; scări de piatră, grilaje ornamentale, lampadare, bănci din piatră, pavilioane etc.

Avizare: Lucrările de orice natură, indiferent de valoarea investiției, ce urmează a se executa la o clădire declarată monument istoric sau în perimetrul său funcțional, inclusiv elementele componente enumerate mai sus, se avizează de către CMI. Pentru zona de protecție a unui monument istoric, vezi par. *zona de protecție*.

b) **Ansamblul de arhitectură**

Ansamblul de arhitectură este un complex de clădiri dezvoltat organic, a cărui valoare istorică și artistică rezultă din capacitatea de a reflecta organizarea socială, nivelul de trai și orientarea culturală a comunității urbane sau rurale care l-a creat.

Ansamblul de arhitectură cuprinde îndeobște un număr variabil de clădiri a căror valoare istorică și artistică justifică nominalizarea lor independentă în lista monumentelor istorice. Există însă și cazuri în care construcții modeste, fără calitate de unicat, sînt grupate în sisteme de distribuție a terenului, regim și program de construcție, adaptare la relief și organizare a rețelei de străzi, care prezintă un interes deosebit, atît pentru istoria localităților unde se află, cît și pentru cunoașterea organizării sociale din perioada constituirii lor.

Proporțiile unui ansamblu de arhitectură declarat monument istoric pot varia de la o piață, o stradă sau un cuartal, pînă la perimetrul medieval al unei întregi așezări, fiind determinate atît de semnificația istorică și artistică a ansamblului respectiv, cît și de gradul de conservare a caracteristicilor care justifică includerea în lista monumentelor istorice.

Pentru ansamblurile de arhitectură medievală, un deosebit interes prezintă stratificarea arheologică a subsolului, în care se regăsesc etapele succesive de evoluție și transformare a așezării, precum și organizarea — mai ales în orașele medievale — a rețelelor subterane boltite, destinate depozitării mărfurilor și refugiului populației.

Muzeele etnografice în aer liber fac parte din categoria ansamblurilor de arhitectură — monumente istorice — sub aspectul inventarului imobil; fiecare dintre aceste muzee figurează în lista monumentelor istorice ca poziție unică.

Avizare: În cazul ansamblurilor de arhitectură, declarate monumentei istorice, se avizează de către CMI următoarele categorii de lucrări: dărîmări, construcții noi; modificarea rețelei de străzi, îmbrăcămintea și profilul transversal al străzilor; săpăturile ample, reclamate de lucrări edilitare sau de ridicarea unor construcții noi; reparația fațadelor, inclusiv zugrăvirea, în scopul restaurării fațadelor mutilate, al revenirii la policromia originară și al impunerii unor finisaje care elimină deteriorarea prin igrasie a zidurilor; repararea învelitorilor; iluminatul nocturn; panourile publicitare montate pe clădiri și filmele localurilor de comerț; introducerea unor noi elemente de mobilier urban, statui, fîntîni etc.; modificarea fondului vegetal existent, cu accent asupra tăierii copacilor.

c) **Rezervația de arhitectură**

Rezervația de arhitectură este un complex de clădiri a căror vechime nu depășește sfîrșitul ultimului război mondial și care reflectă orientările culturale și nivelul de trai al societății interbelice din România.

Delimitarea unei rezervații de arhitectură implică un regim echilibrat al înălțimii clădirilor, unitatea relativă a parcelării și existența unui cadru vegetal valoros. În aceste limite, arhitectura clădirilor poate aparține unor

http://patrimoniu.gov.ro

stiluri variate, specifice eclectismului interbelic, sau poate prezenta o unitate de concepție rezultată din proiectarea de către un autor unic (cazul Octav Doicescu), precum și din folosirea inteligentă a unor proiecte-tip («locuințele ieftine», locuințele ceferiștilor din zona Griviței — Bd. Filantropia — 1 Mai ș.a.).

Rezervația de arhitectură urmărește ocrotirea unui fond încă insuficient cunoscut, a cărui apreciere reclamă o depărtare mai accentuată în timp, dar care, prin calitatea execuției și asigurarea unor condiții civilizate de locuire, constituie rezerva viitoarelor liste de monumente și ansambluri istorice.

Avizare: În cazul rezervațiilor de arhitectură, declarate monumente istorice, se avizează de către CMI următoarele categorii de lucrări: dărîmări, construcții noi; modificarea raporturilor de volum, culoare și material al învelitorilor; modificarea cadrului vegetal existent.

3. MONUMENTE ȘI ANSAMBLURI DE ARTA PLASTICĂ

a) Monumentele de artă plastică

Monumentele de artă plastică sînt opere de sculptură în piatră sau lemn, însoțite eventual de pictură figurativă sau decorativă, mozaicuri etc., care nu fac parte integrantă dintr-un monument de arhitectură, cum sînt: statuile, busturile, reliefurile, fîntînile etc. aflate pe străzi, în piețe sau parcuri; troițele; monumentele și pietrele funerare; crucile de piatră; porțile de lemn sculptate ș.a.

Din categoria monumentelor de artă plastică fac parte piesele arhitecturale din piatră sau lemn (chenare de uși și ferestre, traforuri etc.), statuile, reliefurile și piesele de mobilier fix (amvoane, catapetesme, altare cu aripi etc.), preluate de la clădiri dispărute și remontate în clădiri mai noi, care nu întrunesc calitățile necesare nominalizării acestora din urmă în lista monumentelor istorice.

Avizare: Lucrările de orice natură executate la monumentele de artă plastică, inclusiv schimbarea amplasamentului, se avizează de către CMI.

Un caz special îl constituie operele de artă plastică amintite mai sus, care au devenit patrimoniu mobil în urma dărîmăturilor masive efectuate în deceniile 8—9, sau a devastării conacelor și castelelor cu începere din 1948 — și care nu au fost adăpostite în colecții muzeale. Salvarea și valorificarea acestui patrimoniu, fie prin remontare în colecții muzeale, fie prin remontare în construcții restaurate sau reconstituite, se efectuează prin măsuri stabilite în comun de către CMI și CMC.

b) Ansamblul de artă plastică

Ansamblul de artă plastică este un complex de monumente de artă plastică, alcătuit în baza unei concepții unitare (exemplu, axul Brâncuși din Tîrgu Jiu), sau a unui program funcțional, cum sînt cimitirele parohiale, orășenești, sătești sau confesionale.

În categoria ansamblurilor de artă plastică sînt incluse și grădinile și parcurile istorice, decorate cu opere de artă plastică concepute fără legătură cu un program rezidențial, sau al căror nucleu rezidențial a dispărut.

Avizare: Lucrările de orice natură executate la ansamblurile de artă plastică se avizează de către CMI, în colaborare cu CMC și cu organele silvice competente, în cazul parcurilor și grădinilor istorice.

4. MONUMENTE ȘI SITURI MEMORIALE

a) Monumentul memorial

Monumentele memoriale cuprind o gamă largă de bunuri imobile care, independent de valoarea lor artistică, sînt legate de: evenimente istorice importante; monumente semnificative și personalități de frunte din istoria politică, spirituală, socială și economică a României; viața și activitatea creatorilor din domeniul artei, științei și tehnicii.

Monumentul memorial poate fi o construcție, un monument comemorativ, o inscripție, un mormînt sau chiar un copac (exemplu, gorunul lui Horia de la Țebea).

Avizare: Lucrările de orice natură executate la monumente memoriale se avizează de către CMI, în colaborare cu CMC — pentru casele memoriale — și în colaborare cu Ministerul Apărării pentru monumentele comemorînd evenimente din istoria militară a țării.

b) Situl memorial

Situl memorial este teritoriul pe care s-au desfășurat evenimente istorice de primă importanță pentru istoria României: Cîmpia Libertății de la Blaj, locul bătăliei de la Șelimbăr ș.a.

În categoria siturilor memoriale se includ și cimitirele militare de toate naționalitățile.

Avizare: Punerea în valoare a siturilor memoriale, precum și orice intervenții în cadrul acestor situri se avizează de către CMI, cu excepția cimitirelor militare, pentru care avizarea de către CMI se face în colaborare cu Ministerul Forțelor Armate.

5. ZONA DE PROTECȚIE

Orice monument istoric are o zonă de protecție, stabilită pe bază de studii, conform particularităților fiecărui caz în parte. Nu există limite minime care să poată fi invocate automat pentru intervenții în vecinătatea monumentelor istorice.

Zonele de protecție se delimitează, pe baza studiilor amintite mai sus, de către delegații în colaborare cu delegații prefecturilor și ai Municipiului București, precum și — după caz — cu delegații CNA, ai Departamentului pentru Urbanism și Amenajarea Teritoriului, ai ministerelor de resort pentru agricultură și silvicultură.

Zona de protecție a unui monument istoric este definită prin următoarele funcții:

— asigurarea supravegherii unui teren *circumscris perimetrului funcțional al monumentului istoric*, în care este cunoscută, bănuită sau virtual posibilă existența unor vestigii arheologice, de natură a împlini informația științifică privind obiectivul nominalizat în lista monumentelor istorice;

— conservarea cadrului natural;

— conservarea cadrului arhitectural istoricește constituit și, în cazul unor restructurări ale zonei, păstrarea sau crearea unui regim de construcție și a unei arhitecturi menite să respecte scara și ambianța monumentului;

— asigurarea unor perspective optime pentru valorificarea plasticii arhitecturale și a proporțiilor monumentului.

Pentru îndeplinirea acestor funcții, zonele de protecție cuprind:

— terenul cu valoare arheologică virtuală, indicat de specialiștii disciplinei respective;

— suprafețele de teren în care modificarea perspectivelor către monumentul istoric poate fi antrenată în ridicarea unor construcții noi, modificarea volumului construcțiilor existente, tăierea plantațiilor, modificarea rețelei de străzi etc.;

— cadrul natural din jurul perimetrului funcțional, cu păduri, pînze de apă, diferite plantații etc.; atunci cînd monumentul este situat într-o zonă colinară sau montană, perimetrul zonei de protecție urmărește coama înălțimilor înconjurătoare;

http://patrimoniu.gov.ro

— fronturile construite ale străzilor care înconjoară monumentul, în cazul monumentelor situate în oraşe şi sate, precum şi parcelele adiacente monumentelor istorice cuprinse într-un front închis. În cazul localităţilor situate pe un teren denivelat, zona de protecţie se extinde la întreaga suprafaţă în care construcţiile învecinate se proiectează pe monumentul nominalizat în lista monumentelor istorice.

În cazul elementelor arhitecturale şi al mobilierului fix, preluate de la clădiri dispărute şi remontate în clădiri care nu justifică declararea lor ca monumente istorice, zona de protecţie a monumentului de artă plastică respectiv (vezi p. 3, al. 2) este constituită de clădirea în care acesta a fost remontat.

Avizare: În cadrul zonelor de protecţie ale monumentelor istorice se avizează de către CMI următoarele categorii de lucrări: dărîmări; construcţii noi; modificarea raporturilor de volum, culoare, decoraţie a faţadelor şi material al învelitorilor; modificarea cadrului vegetal existent; deschiderea de cariere sau exploatări de suprafaţă; amenajări hidrotehnice; traversarea prin linii de înaltă tensiune; modificarea sau crearea unor artere de circulaţie.

În cadrul *monumentelor de arhitectură* amplasate în interiorul *unui ansamblu de arhitectură*, regimul zonei de protecţie este identic cu cel al ansamblului (vezi p. 2 b), nemaifiind necesară delimitarea unei zone de protecţie separate.

6. PAZA MONUMENTELOR ISTORICE

Paza monumentelor istorice şi a zonelor lor de protecţie este definită prin supravegherea permanentă a vestigiilor arheologice, a construcţiilor, instalaţiilor, plantaţiilor şi mobilierului urban, în scopul prevenirii incendiilor, deteriorării monumentelor istorice, înstrăinării materialelor extrase din construcţii dezafectate, furtului de piese cu valoare istorică şi artistică, distrugerii elementelor vegetale, vizitării nedirijate care poate conduce la încălcare regulilor de curăţenie şi bună întreţinere a monumentelor şi a zonelor lor de protecţie.

Paza monumentelor conservate în stare de ruină va fi asigurată de salariaţi ai primăriei pe teritoriul căreia se află monumentul istoric respectiv, controlul modului de îndeplinire a pazei revenind prefecturii judeţene şi a municipiului Bucureşti.

7. LUCRĂRILE DE CONSERVARE A MONUMENTELOR ISTORICE

Lucrările de conservare a monumentelor istorice implică şi conservarea cadrului ambiant, conform prevederilor specificate la pc. 5 — *zona de protecţie.*

Monumentul istoric este inseparabil legat de locul unde a fost ridicat. În consecinţă, mutarea unei părţi sau a întregului monument nu poate fi permisă, în afară de cazul cînd salvarea monumentului însuşi impune această mutare (alunecări de teren, catastrofe naturale), sau cînd interese naţionale sau internaţionale justifică o asemenea operaţie.

Motivul urbanizării nu poate fi invocat, studiile respective trebuind să considere prezenţa monumentelor şi ansamblurilor istorice ca date fixe, de neocolit sau modificat, a căror punere în valoare constituie element de temă.

Elementele de sculptură, pictură sau decoraţie ce fac parte integrantă din monumentul de arhitectură nu pot fi separate decît în cazul cînd aceasta este singura cale de a le asigura conservarea şi cu condiţia înlocuirii lor prin replici perfecte.

Lucările de conservare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice cuprind lucrări de *întreţinere,* lucrări de *reparaţii şi consolidare,* precum şi lucrări de *protecţie.*

a) **Lucrările de întreţinere** au caracter permanent şi se efectuează pentru păstrarea monumentului în stare bună, asigurîndu-i starea de sănătate a zidăriei, apărîndu-l de acţiunea distructivă a agenţilor externi, fizici şi chimici, prevenind orice stricăciune, menţinîndu-l curat, ţinîndu-l într-un cuvînt, sub continuă supraveghere şi grijă. Această prevedere se extinde la toate elementele componente din perimetrul funcţional al monumentului istoric, inclusiv elementele vegetale.

În cazul unui monument istoric care, în decursul timpului, a fost modificat, reparat sau restaurat stîngaci, fără respectarea particularităţilor sale de structură, materiale şi formă, lucrările de întreţinere vor urmări — în limitele posibilităţilor de finanţare — înlăturarea intervenţiilor care i-au denaturat înfăţişarea, i-au deteriorat structura de rezistenţă sau au afectat sănătatea zidăriei, revenind la formele, finisajele şi tehnicile de execuţie folosite la origine.

b) **Lucrările de reparaţii şi consolidare**

Această categorie a lucrărilor de conservare urmăreşte refacerea unor părţi ruinate sau deteriorate ale unei construcţii, fără a-i altera caracteristicile tipologice, structurale sau decorative autentice.

Reparaţiile mici au caracterul lucrărilor de întreţinere; reparaţiile ample capătă inevitabil caracterul unor restaurări.

Consolidarea este acţiunea de asigurare a echilibrului static al întregii structuri şi de preîntîmpinare a prăbuşirii, atît a unei construcţii sau a unei părţi din acestea, cît şi a decorului sculptat sau pictat care face parte integrantă din monumentul istoric. Consolidarea acestui decor poate constitui o lucrare independentă, atunci cînd structura de rezistenţă nu este afectată (exemplu, consolidarea frescelor desprinse de ziduri), sau poate decurge din lucrările de consolidare a construcţiei (exemplu, desprinderea şi reaşezarea picturilor în zonele cu ţeseri de zidărie).

Cînd mijloacele tehnice tradiţionale se dovedesc insuficiente, consolidarea poate fi asigurată prin mijloace tehnice moderne, cu condiţia ca eficienţa lor să fie demonstrată prin date ştiinţifice şi să fie garantată prin experienţa urmărită în timp pe o perioadă îndelungată.

Soluţiile de reparaţii şi consolidare vor trebui astfel concepute încît să nu închidă calea unor viitoare lucrări de restaurare integrală.

c) **Lucrările de protecţie**

Lucrările de protecţie a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice urmăresc apărarea acestora de anumite pericole ca: alunecări de teren, inundaţii, cedarea fundaţiilor prin infiltrări de ape, incendiu, acţiunea agenţilor atmosferici etc., precum şi acţiunea de apărare a cadrului ambiant şi a zonei de protecţie a fiecărui monument în parte.

Proiectele de protecţie a monumentelor istorice cuprind ca atare o gamă foarte variată de lucrări, pornind de la operaţii de mică amploare (paratrăznet, amenajarea pantelor de scurgere în jurul sau în zona monumentului, jghiaburi şi burlane etc.), pentru a se extinde la lucrări de hidroamelioraţii, îndiguiri, plantarea unor versanţi ameninţaţi de alunecare, consolidarea terenului prin injectări, drenaje, construcţii moderne de protejare a unor ansambluri parţial conservate etc.

Lucrările de protecţie a monumentelor istorice amplasate izolat şi conservate în stare de ruină implică obligatoriu: împrejmuirea perimetrului funcţional; organizarea circuitului dirijat de vizitare; asigurarea locuinţei

http://patrimoniu.gov.ro

paznicului; amenajarea căilor de acces; întreţinerea cadrului vegetal.

8. **LUCRĂRILE DE RESTAURARE A MONUMENTELOR ISTORICE**

Lucrările de restaurare a monumentelor istorice au ca scop evidenţierea valorii lor istorice şi artistice, puse în lumină prin readucerea în stare perfectă a elementelor arhitecturale şi decorative ce s-au păstrat, reparînd şi consolidînd concomitent părţile deteriorate.

Reîntregirea urmăreşte lămurirea evoluţiei în timp a monumentului şi evidenţierea aportului diferitelor epoci la alcătuirea sa. Restaurarea este ca atare o operă de cultură, creatoare de bunuri spirituale.

Restaurarea monumentelor de arhitectură a căror folosinţă iniţială nu mai este actuală poate fi însoţită de adaptarea lor la funcţii noi, cu condiţia unei perfecte compatibilităţi între necesităţile pe program ale funcţiei noi şi caracteristicile de construcţie şi decoraţie ale monumentului de arhitectură, ale perimetrului său funcţional şi ale zonei sale de protecţie, întrucît, în caz de imcompatibilitate, noua funcţie conduce în curînd la degradarea şi denaturarea monumentului restaurat (exemple, casa Hirscher («Cerbul carpatin») şi Cetăţuia — Schlossberg din Braşov).

Restaurarea unui monument istoric păstrat în stare de ruină implică obligatoriu asigurarea condiţiilor de pază, protejare şi punere în valoare a monumentului şi a zonei sale de protecţie.

9. **PUNEREA ÎN VALOARE A MONUMENTELOR ISTORICE**

Punerea în valoare a monumentelor istorice cuprinde lucrările necesare introducerii lor în circuit public: modernizarea drumurilor, parcaje, reţele de distribuţie a energiei electrice şi iluminatul nocturn, alimentare cu apă, canalizare, diverse dotări tehnico-edilitare etc.

Pentru monumentele istorice izolate, punerea în valoare implică implică şi construcţii noi, reclamate de paza, prezentarea şi funcţia monumentelor (unitate muzeală, locuinţa paznicului, grupuri sanitare etc.).

REGULAMENT*

de organizare şi funcţionare a Comisiilor zonale a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice

CAP. I. DISPOZIŢII GENERALE

Art. 1

CZMASI** face parte din sistemul structurilor instituţionale coordonate de CNMASI, avînd regimul juridic similar cu al acesteia şi desfăşurîndu-şi activitatea pe teritoriul judeţelor .

Art. 2

CZMASI este constituită în scopul extinderii şi intensificării activităţii de evidenţă, protejare, conservare, restaurare şi punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, al antrenării unui număr cît mai mare de specialişti în această activitate. CZMASI asigură realizarea politicii CNMASI într-un grup de judeţe corespunzînd în principiu provinciilor istorice.

Art. 3

CZMASI elaborează hotărîri potrivit competenţei sale teritoriale şi materiale, pe care le va aduce la cunoştinţa CNMASI. Pentru monumentele, ansamblurile şi siturile istorice care sînt de competenţa CNMASI, poate elabora proiecte de hotărîri pe care le va înainta acesteia din urmă.

Art. 4

Sediul CZMASI este cel înscris în anexa 1.

CAP. II. ORGANIZARE ŞI FUNCŢIONARE

Art. 5

CZMASI este constituită dintr-un număr de 15—29 membri, cooptaţi dintre personalităţile ştiinţifice şi culturale angajate în studierea, conservarea, restaurarea şi punerea în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice din teritoriul de competenţă.

Art. 6

(1) Componenţa CZMASI are la bază criteriul reprezentării specialităţilor contingente domeniului monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi a tuturor judeţelor din zona sa de activitate.

(2) Ponderea specialiştilor din componenţa fiecărei CZMASI reflectă particularităţile patrimoniului de monumente, ansambluri şi situri istorice din teritoriul în care ea îşi desfăşoară activitatea.

Art. 7

(1) Preşedintele CZMASI este ales dintre membrii acesteia, prin vot secret, în prezenţa a cel puţin 2/3 dintre membri şi pe baza majorităţii simple a celor prezenţi.

(2) Alegerea preşedintelui CZMASI se confirmă de către CNMASI.

(3) Preşedintele CZMASI are mandat de 3 ani şi poate fi ales doar o singură dată în continuarea mandatului anterior.

(4) În cazul în care CZMASI nu este reprezentată în CNMASI prin unul sau mai mulţi membri permanenţi, preşedintele CZMASI este membru de drept al CNMASI pe durata mandatului său.

Art. 8

(1) Vicepreşedinţii CZMASI sînt în număr de 2—3 şi se aleg dintre membrii CZMASI în condiţii identice celor alegerii preşedintelui (conf. art. 7/1—3).

(2) Vicepreşedinţii CZMASI reprezintă specialităţi diferite, atît între ei cît şi în raport cu preşedintele.

Art. 9

Secretarul CZMASI este salariat al DMASI cu lo-

* Aprobat de Comisia Naţională a Monumentelor, Ansamblurilor şi Siturilor Istorice la 24 iunie 1992.

** Conform anexei 1.

http://patrimoniu.gov.ro

cul de muncă în zonă, fiind numit de DMASI în această funcție și avînd calitatea de membru de drept al CZMASI.

Art. 10

Funcționarea operativă a CZMASI se asigură prin salariați ai DMASI, angajați în teritoriu, cu dublă subordonare în raport cu DMASI și CZMASI, reprezentînd nucleele subdirecțiilor pentru monumente, ansambluri și situri istorice, în curs de constituire în fiecare dintre zonele corespunzînd cîte unei comisii zonale.

ART. 11

Completarea și înnoirea componenței CZMASI se face pe baza propunerilor președintelui sau oricărui membru al Comisiei, prin vot secret, cu majoritate simplă în prezența a cel puțin 2/3 din numărul membrilor Comisiei.

ART. 12

Pierderea funcției deținute sau a calității de membru al CZMASI se produce la cererea persoanei în cauză, sau prin vot în urma constatării lipsei de loialitate și interes față de deziderateIe CZMASI, nerespectării regulamentului de organizare și funcționare, absenței repetate și nejustificate de la întrunirile convocate. Deciziile se iau prin vot, conform art. 11.

ART. 13

(1) Locul, frecvența și tematica ședințelor de lucru se stabilesc de CZMASI și se comunică CNMASI.

(2) Ședința este statutară în prezența a jumătate plus unul din membri CZMASI și a cel puțin doi membri ai comitetului Director.

ART. 14

Pentru participarea la ședințe, membrii CZMASI beneficiază de o indemnizație egală cu aceea a membrilor CNMASI, decontarea cheltuielilor de transport, diurnă și cazare.

ART. 15

(1) În intervalul dintre ședințele CZMASI, pentru rezolvarea problemelor curente funcționează Comitetul Director, format din președinte, vicepreședinți și secretar.

(2) Deciziile Comitetului Director se aduc la cunoștința plenului CZMASI spre validare.

ART. 16

În funcție de necesități, cu acordul CNMASI, CZMASI poate constitui secțiuni de specialitate în care alături de membrii ei vor fi cooptați și consultați și alți specialiști.

ART. 17

CZMASI beneficiază de condiții materiale, sediu și fonduri de dezvoltare, asigurate de DMASI prin intermediul subdirecțiilor corespunzătoare și cu avizul CNMASI.

CAP. III. ATRIBUȚIILE COMISIEI ZONALE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

A. ATRIBUȚII PRIVIND EVIDENȚA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

ART. 18

CZMASI propune completarea listelor monumentale, ansamblurilor și siturilor istorice precum și radierea unor obiective din evidență.

ART. 19

CZMASI înaintează spre aprobare propuneri nominale de monumente, ansambluri și situri istorice de interes regional, care urmează să intre în competența proprie în termen de 3—6 luni.

ART. 20

CZMASI aduce la cunoștința persoanelor fizice și juridice, deținătoare de monumente, ansambluri și situri istorice, precum și administrațiilor locale, drepturile și obligațiile ce incumbă calității fiecăruia.

B. ATRIBUȚII PRIVIND PROTECȚIA, CONSERVAREA ȘI RESTAURAREA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

ART. 21

(1) CZMASI face propuneri de obiective care să fie înscrise prioritar în planul de cercetare, intervenții urgente și restaurare al DMASI, respectiv propuneri de acțiuni sau lucrări în limita fondurilor existente.

(2) Ulterior organizării subdirecțiilor monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, fondurile centrale vor fi descentralizate și vor fi întregite cu fondurile locale.

(3) Fondurile aflate la dispoziția CZMASI se distribuie în conformitate cu propriul plan de cercetare, intervenții urgente și restaurare.

ART. 22

CZMASI semnalează necesitatea intervențiilor la monumente, ansambluri și situri istorice către deținătorii sub orice titlu-persoane fizice sau juridice și sesizează autoritățile locale în vederea sprijinirii acestora pentru îndeplinirea obligațiilor ce le revin.

ART. 23

CZMASI exercită atribuții în limita listei de monumente, ansambluri și situri istorice din competența sa, după cum urmează:

(1) Avizează schimbarea destinației și funcțiunilor monumentelor ansamblurilor și siturilor istorice.

(2) Avizează modificările în statutul juridic al monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice.

(3) Avizează intervențiile de orice fel asupra monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice pe baza documentațiilor, în conformitate cu metodologiile și normativele tehnice emise de CNMASI și în limitele stabilite de CNMASI.

(4) CZMASI își exprimă în scris punctul de vedere privind proiectele de restaurare a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice din competența CNMASI aflate în zona ei de activitate.

(5) Avizează intervențiile de orice fel în zona de protecție a monumentelor, ansamblurilor și siturilor istorice, în limitele stabilite de CNMASI.

(6) Pînă la eliberarea regulamentelor de intervenții în rezervațiile de arhitectură și urbanistice, certificatele de urbanism se emit pe baza avizului CNMASI.

ART. 24

CZMASI sesizează DMASI și autoritățile locale în toate cazurile de constatare a stării de pericol în care se găsește un monument istoric din cauze obiective sau subiective.

C. ATRIBUȚII PRIVIND PUNEREA ÎN VALOARE A MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

ART. 25

CZMASI popularizează prin orice mijloace legale

http://patrimoniu.gov.ro

obiectivele din zona de competenţă teritorială înscrise în listele monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice şi statutul acestora.

ART. 26

Aprobă organizarea de manifestări ştiinţifice, survolări, fotografieri, filmări în interiorul şi exteriorul monumentelor istorice precum şi în zona lor de protecţie, în limitele normativelor stabilite de CNMASI.

ART. 27

CZMASI are un rol activ, prin organizarea propriilor acţiuni ca şi în acţiunile de punere în valoare a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice organizate de persoane fizice sau juridice, de fundaţii, asociaţii, instituţii ştiinţifice din ţară şi străinătate, precum şi de sponsori de orice categorie.

CAP. IV ATRIBUŢIILE MEMBRILOR COMISIEI ZONALE A MONUMENTELOR ANSAMBLURILOR ŞI SITURILOR ISTORICE

ART. 28

PREŞEDINTELE CZMASI ARE URMĂTOARELE ATRIBUŢII:

(1) Propune CZMASI noi membri pentru completarea acesteia.

(2) Convoacă CZMASI prin secretarul acesteia.

(3) Convoacă secţiunile de specialitate prin secretarul CZMASI.

(4) Informează periodic CNMASI asupra activităţii CZMASI.

(5) Conduce nemijlocit activitatea CZMASI sau prin delegarea propriilor atribuţii unui vicepreşedinte sau unui membru ordinar în lipsa vicepreşedinţilor.

(6) Numeşte membrii CZMASI acreditaţi pentru reprezentare în organele judeţene.

(7) Participă la şedinţele CNMASI.

ART. 29

VICEPREŞEDINŢII CZMASI AU URMĂTOARELE ATRIBUŢII:

(1) Colaborează cu preşedintele CZMASI.

(2) Reprezintă preşedintele cînd acesta îi deleagă.

(3) Coordonează comisiile judeţene şi secţiunile de specialitate ale CZMASI.

ART. 30

SECRETARUL CZMASI ARE URMĂTOARELE ATRIBUŢII:

(1) Convoacă şedinţele CZMASI şi secţiunile acesteia.

(2) Asigură legătura funcţională între CNMASI, DMASI şi CZMASI.

(3) Asigură arhivarea documentelor CZMASI şi corespondenţa acesteia pentru toate tipurilor de relaţii.

(4) Informează DMASI prin rapoarte de activitate asupra tuturor acţiunilor legate de monumentele, ansamblurile şi siturile istorice din zonă.

ART. 31

MEMBRII CZMASI AU URMĂTOARELE ATRIBUŢII:

(1) Asigură aplicarea în condiţii bune a politicii CNMASI în judeţele pe care le reprezintă în cadrul CZMASI.

(2) Redactează, în domeniul specialităţii lor, referate asupra proiectelor de restaurare şi conservare la obiective, pentru alocarea de fonduri, atribuiri de destinaţii, amplasări de clădiri noi în cadrul zonelor de protecţie.

(3) Analizează şi îşi exprimă opinia asupra problemelor în discuţia CZMASI.

(4) Reprezintă CZMASI, alături de preşedinte şi vicepreşedinţi, în relaţiile cu forurile locale, centrale sau organizaţii internaţionale, promovînd punctele de vedere ale CZMASI din care fac parte; opţiunile sau opiniile personale distincte vor fi înaintate în scris comisiei pe care o reprezintă.

ART. 34

CZMASI poate întreţine relaţii de colaborare cu organizaţii internaţionale similare, direct sau în cadrul protocoalelor de colaborare ale CNMASI cu forurile internaţionale.

ART. 35

CZMASI este în relaţie directă de colaborare cu instituţiile locale care reprezintă organele centrale şi prin CNMASI cu organele centrale.

CAP. VI
DISPOZIŢII FINALE

ART. 36

Prezentul Regulament aprobat în şedinţa CNMASI din 24 iunie 1992 intră în vigoare începînd cu 1 august 1992, urmînd a se actualiza după votarea Legii Monumentelor Istorice.

ART. 37

Modificarea şi reactualizarea prezentului Regulament se face la propunerea CZMASI şi cu aprobarea CNMASI.

PREŞEDINE
Acad. **GRIGORE IONEŞCU**

Cu anexa 1

http://patrimoniu.gov.ro

Anexa 1

ORGANIZAREA ÎN TERITORIU A CZMASI

Nr. crt.	DENUMIREA CZMASI	JUDEŢELE ARONDATE	SEDIUL CZMASI
1.	BUCUREŞTI— S.A.I.	BUCUREŞTI S.A.I	BUCUREŞTI
2.	BANAT CRIŞANA	ARAD BIHOR CARAŞ SEVERIN TIMIŞ	TIMIŞOARA
3.	DOBROGEA	CONSTANŢA TULCEA	CONSTANŢA
4.	MOLDOVA	BACĂU BOTOŞANI GALAŢI IAŞI NEAMŢ SUCEAVA VASLUI VRANCEA	IAŞI
5.	MUNTENIA	ARGEŞ BRĂILA BUZĂU CĂLĂRAŞI DÎMBOVIŢA GIURGIU IALOMIŢA PRAHOVA TELEORMAN	PLOIEŞTI
6.	OLTENIA	DOLJ GORJ MEHEDINŢI OLT VÎLCEA	CRAIOVA
7.	TRANSIL-VANIA EST	BISTRIŢA-NĂSĂUD BRAŞOV HARGHITA SIBIU COVASNA MUREŞ	SIBIU
8.	TRANSILVA-NIA VEST	ALBA CLUJ HUNEDOARA MARAMUREŞ SĂLAJ SATU MARE	CLUJ

http://patrimoniu.gov.ro

ROMÂNIA
COMISIA NAȚIONALĂ A MONUMENTELOR,
ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

DIRECȚIA MONUMENTELOR,
ANSAMBLURILOR ȘI
SITURILOR ISTORICE

30 03 1992

PROTOCOL DE COLABORARE ÎNCHEIAT ÎNTRE COMISIA NAȚIONALĂ ȘI DIRECȚIA MUZEELOR ȘI COLECȚIILOR

ȘI

COMISIA NAȚIONALă ȘI DIRECȚIA MONUMENTELOR, ANSAMBLURILOR ȘI SITURILOR ISTORICE

Conștienți de îndatoririle morale și profesionale ce e revin față de domeniile specifice de acțiune — pe e o parte monumentele, ansamblurile și siturile istorice i pe de altă parte patrimoniul artistic mobil, părți disncte ale moștenirii culturale de pe teritoriul Româiei, pînă la promulgarea legilor proprii celor două doenii, cele două părți convin să colaboreze în următoaele direcții, în temeiul acordului ministrului culturii, din ata de 1.04.1992 (nr. LS/746) și în litera și spiritul lecretelor nr. 90 și 91 din 5.02.1990.

Art. 1 Schimb de experiență în problemele de leislație, norme și normative specifice celor două doenii.

Art. 2 Organizarea unor activități comune: conferințe, esiuni de comunicări, expoziții, întîlniri pentru cunoașerea problemelor specifice celor două părți.

Art. 3 Proiecte comune privind salvgardarea și proejarea obiectelor și monumentelor descoperite prin săpături arheologice, protecția componentelor artistice ale nonumentelor și patrimoniului artistic mobil, protecția lădirilor monument istoric aparținînd muzeelor și coecțiilor etc. precum și măsuri teoretice și practice priind promovarea intereselor specifice celor două ărți.

Art. 4 Schimburi de publicații, informații arhivistice, otografice, documentare pentru completarea fondurilor locumentare proprii fiecărei părți.

Art. 5 Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Comisia Națională a Muzeelor Colecțiilor se vor informa reciproc asupra oricăror chimbări survenite în starea de conservare a monumenelor sau patrimoniului artistic mobil constatate în teitoriu de specialiști aparținînd celor două părți.

Art. 6 Organizarea unei comisii mixte pentru rezolvarea cazurilor în litigiu care țin de competențele celor două comisii (ex. monumente de arhitectură aflate în muzee, situația componentelor artistice ale monumentelor dezmembrate etc.)

Art. 7. Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice va susține în fața administrației publice locale (prefecturi, primării) necesitatea alocării fondurilor pentru întreținerea, conservarea și restaurarea monumentelor istorice sedii ale muzeelor și în măsura posibilităților va acorda fonduri din bugetul propriu în același scop.

Art. 8. Comisia Națională a Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice și Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice vor comanda, în măsura fondurilor disponibile, executarea unor studii de istorie, istoria artei, arheologie, specialiștilor din muzee, cunoscută fiind valoarea profesională a acestora și valoarea fondurilor documentare deținute de muzee.

Art. 9. Pînă la constituirea unei rețele a Direcției Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice în teritoriu (rețea prevăzută în proiectul Legii Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice), Comisia Muzeelor și Colecțiilor, prin Direcția Muzeelor și Colecțiilor, va recomanda ca specialiștii ce răspundeau de problemele monumentelor istorice în cadrul muzeelor (OJPCN și OPCNMB), conform listei anexe, să treacă sub coordonarea științifică a DMASI (care să stabilească planul de activitate al acestora în colaborare și cu aprobarea directorului muzeului în a cărui subordine administrativă rămîn pînă la noi dispoziții.

Cele două părți se angajează să dea publicității acest protocol în revistele proprii.

Președintele CNMASI	Președintele CMC
GRIGORE IONESCU	prof. dr. **DINU C. GIURESCU**
prof. univ. emerit dr. arh.	membru corespondent al
membru al Academiei Române	Academiei Române
Director DMASI	Director DMC
dr. arh. **PETER DERER**	istoric de artă **ANCA LĂZĂRESCU**

http://patrimoniu.gov.ro

DIN ŞEDINŢELE CNMASI (aprilie—iunie)

Discuţiile CNMASI în trimestrul al doilea al anului 1992 (şedinţele din 29 aprilie, 27 mai şi 24 iunie) au abordat cîteva teme majore: activitatea Comisiilor zonale şi legat de aceasta regulamentul lor de funcţionare, restructurarea planului de intervenţii urgente, cercetare, restaurare, propunerile ordinare ale organizării CNMASI şi DMASI şi,bineînţeles, avizarea de lucrări.

Preşedinţii Comisiilor zonale — specialişti reputaţi din teritoriu, secretari (salariaţi ai DMASI în teritoriu) s-au reunit cu Comisia Naţională pentru a prezenta rezultate ale activităţii acestor comisii în zonele în care îşi exercită autoritatea, problemele cu care se confruntă şi modalităţile de rezolvare.

Comisia Banat-Crişana (pdt. Şerban Sturza, membru al CNMASI, secretar arh. Liana Roşiu) şi-a axat tema pe emiterea de preavize şi acorduri în zonele declarate rezervaţii de arhitectură. Considerînd deosebit de necesară sensibilizarea publicului la problematica monumentelor istorice, constată lipsa de înţelegere a profesioniştilor-arhitecţi — care contestă dreptul de control al CZMASI. Dificultăţile sînt create şi de inspectorii ingineri ai IGSIC, deoarece eliberează avize de consolidări la monumente istorice, corecte din punct de vedere ingineresc, dar care le modifică substanţa. Pentru a putea impune autoritatea CZMASI în teritoriu ar fi necesare instrumente de lucru; de exemplu, regulamentele de intervenţie în zonele rezervaţiilor de arhitectură şi urbanism care să înlocuiască PUG-ul (Planurile urbanistice generale). O atenţie deosebită ar trebui acordată ansamblurilor de arhitectură rurală care suferă un sporit proces de degradare şi modificare (arh. D. Gheorghiu, vicepreşedinte)

Comisia Transilvania de Vest (secretar arh. Virgil Pop) subliniază necesitatea descentralizării şi lărgirii autorităţii CZMASI. Comisia Transilvania de Est (preşedinte istoric Al. Avram, secretar I. Bucur) subliniază greutatea stabilirii colaborării cu celelalte judeţe (comisia se ocupă de judeţele Braşov, Covasna Harghita, Bistriţa-Năsăud, Sibiu, Mureş). Activitatea s-a concentrat asupra judeţului Sibiu, unde s-a intervenit cu fermitate reuşindu-se stoparea unor acţiuni negative ce vizau monumente istorice.

Se cere completarea Listei monumentelor, care evident, are lacune. De asemenea se constată o lipsă a controlului, mai ales în ceea ce priveşte modul de respectare a condiţiilor din avizele emise de CZMASI.

Comisia Oltenia (preşedinte arh. Cernătescu, secretar arh. Berindei) s-a ocupat în special de popularizarea monumentelor istorice. Dificultăţile provin din lipsa de recunoaştere de către autorităţile locale a funcţiei şi atribuţiilor CZMASI.

Comisia Muntenia (pdt. Călin Hoinărescu, membru al CNMASI, secretar Magdalena Banu) s-a organizat astfel ca în fiecare lună şedinţa să se ţină la sediul altui judeţ, din cele opt aflate în jurisdicţia sa. S-au stabilit colaborări cu alte organisme internaţionale creîndu-se filiale locale: *ECO-VAST*, *Prietenii monumentelor*, s-au realizat schimburi de experienţă. Este esenţial dialogul cu autorităţile locale care pot avea şi un aport financiar. Cazurile dificile ale unor monumente ar trebui discutate mai întîi de Comisiile zonale pentru a-şi exprima punctul de vedere, căci fiind ai locului pot avea şi mai multe date.

Comisia Dobrogea (preşedinte arhg. Adrian Rădulescu) propune cuprinderea în proiectul *Legii Monumentelor Istorice* a obligativităţii administraţiei locale de a susţine financiar conservarea monumentelor «*In situ*».

Dl. secretar arhg. T. Bănică subliniază necesitatea de a nu se unilateraliza activitatea CZMASI. Astfel în Dobrogea, unde problemele de arheologie domină, nu trebuie pierdute din vedere cele privind rezervaţiile de arhitectură sau arhitectură rurală insuficient cunoscută. De asemenea, în cazul existenţei unor subcomisii locale (judeţene) active, acestea să fie susţinute, exemplul subcomisiei Tulcea (arhg. Gavrilă Simion, membru CZMASI).

Comisia Bucureşti (preşedinte arhg. Vasile Boroneanţ, secretar Marian Niţelea) subliniază dificultăţile de funcţionare eficientă pe care le consideră direct legate de promulgarea legii monumentelor istorice.

Pe lîngă problemele cu care se confruntă specialiştii grupaţi, în mod benevol şi gratuit, în Comisii Zonale, se adaugă şi lipsa condiţiilor materiale minime (sediu, dotări în sediu, maşină pentru deplasări în teritoriu, fonduri de deplasare etc.) — au subliniat toţi participanţii citaţi pînă acum.

A rezultat pentru CNMASI în mod concludent importanţa activităţii Comisiilor Zonale, recomandîndu-se să încerce folosirea unei terminologii unitare, propuse deja de proiectul *Legii monumentelor* (S. Ignat).

În ceea ce priveşte Regulamentul de organizare şi funcţionare a Comisiilor Zonale, acesta a fost subiect de discuţie în toate şedinţele trimestrului al doilea. Redactat de fiecare comisie zonală în urma discuţiilor şi a votării în cadrul CNMASI, în prezenţa preşedinţilor CZMASI, s-a hotărît ca el să fie un regulament unic, eventual cu unele completări locale, acolo unde se acceptă, avînd valabilitate pînă la apariţia *Legii monumentelor*. Prin cumularea variantelor s-a propus o variantă în şedinţa din 24 mai (nu a fost dată spre consultare, fiind validată varianta îmbunătăţită, prezentată în şedinţa din 24 iunie 1991, care urmează să se publice.

Un subiect de mare gravitate l-a constituit «Restructurarea planului de intervenţii urgente, cercetare restaurare al DMASI», impusă în urma comunicării (în scris) din partea Ministerului Culturii a bugetului la capitolul R.K., şi anume

http://patrimoniu.gov.ro

250.000.000 lei plus 10.000.000 pentru clădirea Muzeului (Palatul baroc) din Timişoara (în care se va organiza o expoziţie internaţională). În raportul prezentat (director adj. tehnic arh. Marinel Daia şi arh. Radu Popescu şeful serv. contracte) s-au amintit sumele solicitate de DMASI prin planul aprobat de CNMASI:

— restanţe la contractele din anul 1991 în valoare de 240.000 lei şi continuări valorice pentru anul 1992 în valoare de 308.800 lei, totalizînd o valoare minimă de 549.000 lei (s-a exclus valoarea de 186.000 lei reprezentînd lucrări noi). Peste aceasta preţurile materialelor şi manoperei au crescut într-o proporţie îngrijorătoare şi s-au adăugat indexările obligatorii, conform contractelor.

În aceste condiţii şi faţă de suma comunicată de Ministerul Culturii, ca fiind neindexabilă şi de nemodificat, se impune reducerea lucrărilor la unele şantiere şi la altele chiar sistarea.

Se propune astfel rezilierea contractelor la 16 obiective (exemplu: toate studiile de propuneri de delimitare a rezervaţiilor de arhitectură şi urbanistice încheiate cu IPJ, sau contractele de intervenţii la Casa Băncii din Craiova, Biserica reformată din Sălard, Biserica din Jelna, conacul Belu-Urlaţi, conacul Căiuţi-Bacău etc şi sistarea execuţiei la alte 20: Casa domnească la Mănăstirea dintr-un Lemn, Teatrul Naţional Caracal, Cetatea Oradei, Castelul Banu-Albeşti, Mănăstirea Coşuta etc). Raportul subliniază consecinţa: investiţia de pînă acum pierdută, distrugerea materialelor de construcţie prin lipsa de control ca urmare a dispariţiei şantierelor, pierderea credibilităţii DMASI ca partener serios, în condiţiile dificile de găsire a unor firme capabile şi dispuse să se ocupe de lucrări atît de migăloase, şi desigur posibilitatea de a fi acţionat în judecată, caz în care DMASI pierde, dreptatea fiind de partea partenerului cu care s-a contractat lucrarea. DMASI a făcut nenumărate intervenţii, dar fără rezultat.

Bugetul a fost aprobat de Guvern punct cu punct, iar la capitolul R. K. Ministerul Culturii a primit 750.000 lei, deci a repartizat la DMASI 1/3 din fonduri (S. Popescu-Dolj).

În acelaşi timp o serie de solicitări primite direct de Ministerul Culturii, o parte ajunse la ministru, au fost aprobate de acesta şi au sosit la DMASI cu recomandarea includerii în plan (cartierul Corvineştilor — Hunedoara, Cetatea Neamţ, Catedrala Reîntregirii — Alba-Iulia, Biserica Stravropoleos-Bucureşti), dar fără a primi şi sumele corespunzătoare.

Dacă se va accepta închiderea şantierelor, se va repeta tragedia din 1977, cînd prin uitare (în urma desfiinţării DPCN) s-au distrus monumente în mare parte deja restaurate (A. Trişcu).

Se propune înaintarea unor scrisori deschise ministrului Culturii care să informeze asupra tuturor consecinţelor acestui gest pe care CNMASI nu-l acceptă (A. Trişcu) şi deasemeni asupra autorităţii unice a CNMASI (conform decretului 91/1990) de a decide obiectivele care beneficiază de fonduri (Popescu-Dolj).

În discuţia CNMASI a fost şi validarea Listei monumentelor din Bucureşti şi SAI. Prezentînd noua listă (arh. Ruxandra Nemţeanu, referent de zonă) s-a subliniat completarea Listei elaborate de Muzeul de istorie a oraşului Bucureşti-Oficiul de patrimoniu şi adăugarea a noi categorii: clădiri cu valoare arhitecturală. De asemeni în ce priveşte rezervaţiile de arhitectură, zona s-a restrîns, urmînd să mai păstrăm în studiu şi sub control un perimetru necercetat (C. Mucenic).

S-au avizat în această perioadă lucrările la PUG Sighişoara, care cuprinde şi rezervaţia de arhitectură şi urbanistică avizată de CNMASI (M. Iliescu). S-a acceptat avizarea după ce se vor aduce unele clarificări materialului cartografic. Au avut loc consultări pentru Hotelul Palas (str. Brezoianu-Bucureşti), clădire de la sfîrşitul sec. XX, grav avariată, aflată pe lista clădirilor cu valoare ambientală. Dat fiind starea de degradare, imposibilitatea găsirii unor soluţii de consolidare care să nu-i modifice substanţa, necesitatea punerii în valoare, s-a avizat varianta 3 B, în care soluţia propusă este demolarea şi refacerea integrală a faţadelor pe baza releveului exact, pusă ca o condiţie de aviz beneficiarului. Proiectul va fi supus avizării CNMASI. Sala de gimnastică la Liceul Bruckenthal din Sibiu (clădire din secolul al XVIII-lea) se va aviza cînd se va completa documentaţia. S-a mai pus în discuţie: mutarea bisericii de lemn din Jercălăi, la Bran (de unde a fost luată), dar avînd în vedere că amplasamentul de la Bran nu era cel iniţial, că parohia o foloseşte, că s-a străduit să o restaureze şi o întreţine bine, nu s-a acceptat mutarea; lucrările de conservare restaurare la Biserica Domnească din Curtea de Argeş. Se solicită un coordonator unic al lucrărilor, o mai atentă supraveghere a zonei de protecţie şi lansarea unui concurs pentru un proiect de protejare a ruinelor.

La Voroneţ s-a stabilit un acord de principiu pentru construirea unui paraclis în incinta ruinelor existente (R. Popa). S-a reamintit statutul bisericii de monument propus pentru includerea în patrimoniul mondial (A. Stroe). Conform normelor UNESCO, s-a cerut de la acesta punctul de vedere (încă nu a venit răspunsul). Dată fiind valoarea monumentului se va lua o decizie numai pe baza proiectului şi în acord cu rezoluţia ce ne va fi transmisă de UNESCO.

CNMASI a fost informată şi asupra vizitei domnului Patrik O' Kefe, expert UNESCO în problemele legislaţiei monumentelor istorice, cu aprecierile făcute la adresa proiectului nostru (C. Mucenic). De asemenea s-au făcut precizări asupra unor propuneri de reorganizare a CNMASI în sensul prevederilor construcţiei, act legislativ ulterior, dar la care acum este necesar să ne aliniem (B. Martinov, pe baza unui material DUAT). S-a hotărît constituirea unui colectiv de lucru care să examineze propunerile venite şi să le cuprindă pe cele utile, în proiectul *Legii Monumentelor*.

Deasemeni s-a prezentat CNMASI textul înaintat de d-nul subsecretar de stat E. Vasiliu. Comisiei Culturale a Parlamentului (d-nul deputat Dan Lăzărescu) cu propunerea unei legi de două articole care să abiliteze guvernul în a emite o ordonanţă guvernamentală care să traseze cîteva probleme de protecţie a monumentelor istorice şi a patrimoniului mobil, pînă la apariţia legilor specifice. Comitetul director a considerat necesară introducerea unor corecturi la acest proiect pe care l-a înaintat d-nului Dan Lăzărescu şi d-nului subsecreatr de stat E. Vasiliu, însoţindu-le şi de proiectul Ordonanţei guvernamentale (C. Mucenic).

S-a încercat deci şi în aceste luni în cadrul şedinţelor CNMASI să se îmbine funcţia metodologică cu cea de coordonare practică a activităţii din domeniul monumentelor istorice pentru ca deciziile să înlăture arbitrariul şi să contribuie la protejarea acestor valori.

CEZARA MUCENIC

http://patrimoniu.gov.ro

DIN ACTIVITATEA COMISIEI ZONALE BANAT-CRIŞANA

Fără a ne propune o analiză exhaustivă a stării de conservare a monumentelor, sau a intervenţiilor efectuate în Timişoara şi în judeţul Timiş după 1989, am considerat binevenită o discuţie la sediul Muzeului Banatului cu arh. Liana Roşiu de la Comisia zonală a monumentelor, despre activitatea Comisiei, despre felul cum sînt receptate în teritoriu instrucţiunile date de CNMASI privind în special zonele de protecţie, cum este înţeleasă relaţia dintre un monument şi o clădire nouă, sau cum sînt tratate, în continuare, unele monumente precum bisericile de lemn, conacele etc.

Începînd din anul acesta a fost preluată de către DMASI, ca sediu al Comisiei zonale a monumentelor, o clădire din secolul al XVIII-lea (str. Rodnei nr. 8), aflată în rezervaţia de arhitectură Cetatea Timişoarei; păstrînd nealterate caracteristicile stilului baroc, edificiul necesită lucrări de amenajare şi punere în valoare pentru a se crea spaţii de contact cu publicul, de activitate propriu-zisă a Comisiei zonale (proiect: Societatea PRODID; execuţie Societatea ILIAN.)

Dintre aspectele pozitive relatate, am reţinut blocarea la timp a unor intervenţii greşit pornite şi sugerarea altor soluţii la Biserica sîrbească (stil baroc, sec. XVIII) din Timişoara (cartier Fabric), precum şi intervenţii discutabile în nucleul istoric al Timişoarei, unde, de fapt, s-ar pierde în mulţimea de intervenţii minore dar nocive; însuşirea, la modul serios, de către Primărie, a obligaţiei de a avea şi acordul Comisiei monumentelor pentru orice fel de intervenţii în zonele de rezervaţii, deoarece ceea ce s-a făcut pînă acum s-a resimţit mai ales asupra zonei de protecţie. Neînţelegerea importanţei acesteia s-a dovedit în cazul bastionului Cetăţii, unde o clădire modernă din imediata lui vecinătate ascunde calcane ale unor case de la începutul secolului al XX-lea; în cazul acesta, proiectantul şi beneficiarul au ignorat etapele de consultare şi avizare care preced execuţia oricăror lucrări la monumente, desigur şi din cauza slabei impuneri a instrucţiunilor privind intervenţiile în zone istorice, care vin să înlocuiască permanent legea protejării monumentelor istorice.

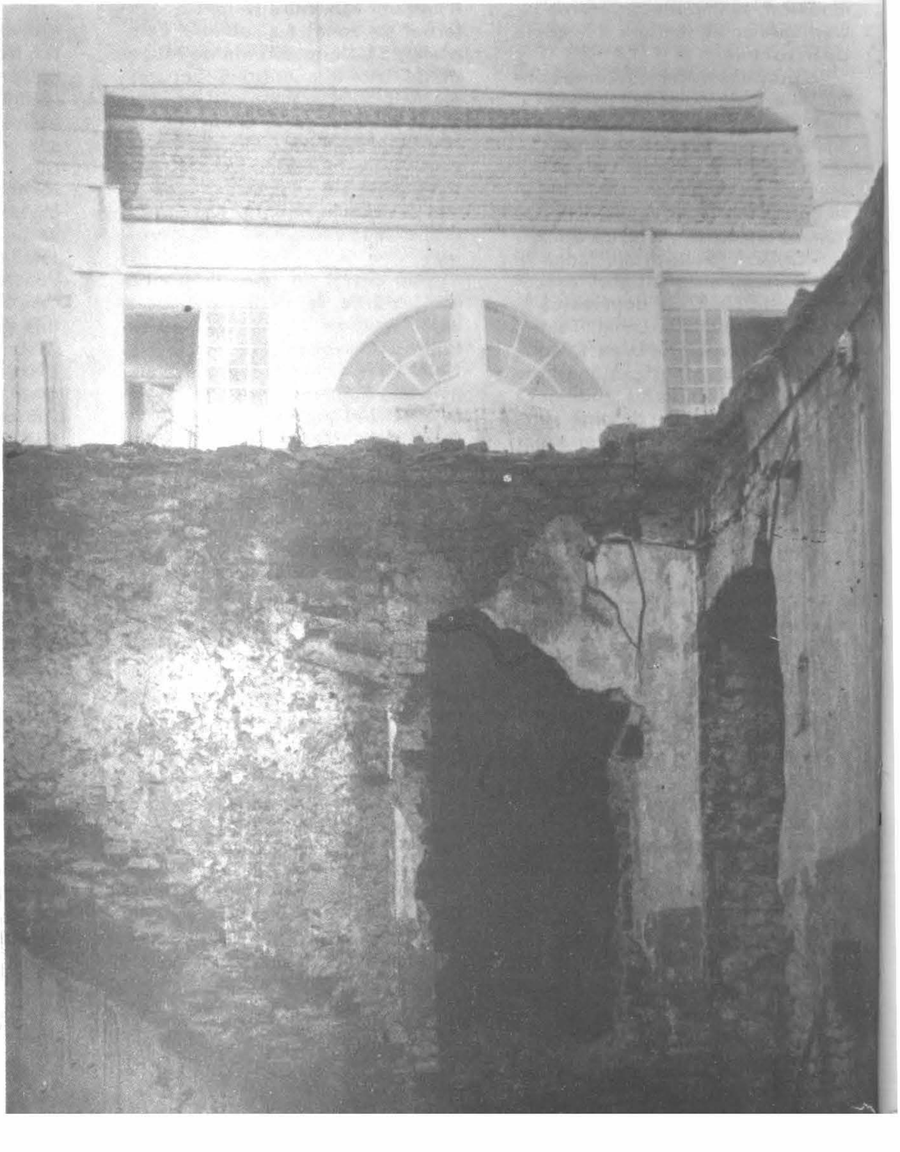

Degradări în rezervaţia de arhitectură «Cetatea Timişoarei»

http://patrimoniu.gov.ro

Fabrica de bere din Timişoara. Ansamblu din sec. XVIII, degradări în incintă.

Conacul din Gad — jud. Timiş, prima jum. a sec XIX, utilizat de fostul I.A.S.

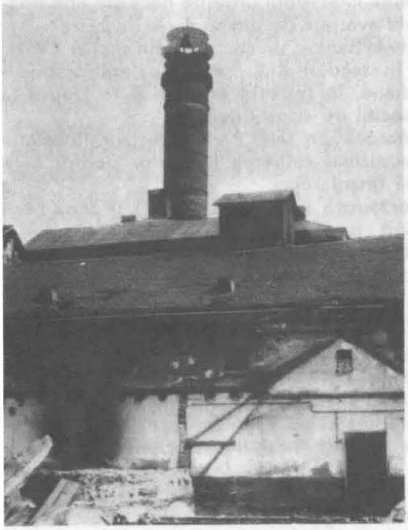

Intervenţie agresivă în zona de protecţie a bastionului cetăţii.

Biserica de lemn (sec XVII) din Homojdia — jud. Timiş. Ameninţată cu înlocuirea

http://patrimoniu.gov.ro

Deşi pînă acum atît arhitecţii cît şi forurile administrative au înţeles importanţa protejării monumentelor individuale, în cazul ansamblurilor şi rezervaţiilor există prea puţină înţelegere şi informare, insensibilitate chiar la necesitatea protejării ca atare a sitului urban valoros; nu e de mirare că faţade şi partere ale acestora sînt modificate pentru amenajarea spaţiilor comerciale.

Fără a mai insista asupra însemnătăţii protejării siturilor istorice, precum şi a celor arheologice în context am aminti o descoperire de ultimă oră a arheologilor timişoreni în aşezarea de la Foieni (40 km de Timişoara), sit arheologic important privind cultura neolitică Petreşti; analogiile cu descoperirile din Thessalia — cultura Dimini, faza timpurie, conduc la ideea unui posibil drum de penetrare a purtătorilor acestei culturi, care începe în zona Thessaliei şi se termină în Transilvania, unde va înflori această cultură (civilizaţie).

În ceea ce priveşte unele categorii de monumente mult vitregite pînă acum, aflăm că se cunoaşte insuficient starea lor reală de conservare, dacă au proprietari sau pot fi preluate de virtuali investitori; dintre bisericile de lemn, două prezintă probleme deosebite: biserica sîrbească (sec. XVIII) din satul Lucareţ şi cea din Homojdia (sec. XVIII), pentru care DMASI a finanţat proiectarea unor lucrări complexe de conservare, înlocuire de elemente putrede, învelitori. Există pericolul unor intervenţii operate de meşteri nespecializaţi, dacă nu se exercită un control de specialitate fie de către proiectant, fie de către Comisie. În cazul bisericii de lemn a fostei mănăstiri Cebza, proiectul de reparaţii avizat de DMASI nu a fost respectat, iar Comisia zonală a monumentelor nu a fost anunţată în momentul începerii lucrărilor, ceea ce s-a soldat cu tencuirea bisericii cu mortar.

Dintre priorităţi şi urgenţe se semnalează necesitatea intensificării lucrărilor la Prefectura Veche (1754, stil baroc), un şantier ce ţine de 10 ani, iar acum se află în situaţia în care vechiul executant I.C.R.A.L. suferind reorganizări nu mai poate continua lucrările; în fine, se ridică probleme de finanţare, de reactualizare şi definitivare a soluţiei propriu-zise de restaurare a clădirii preconizate să devină Muzeu de artă, deoarece această instituţie n-a avut sediu propriu din 1977, cînd a fost evacuată din clădirea devenită de atunci casă de oaspeţi, şi a început să funcţioneze de abia din 1987 cu expoziţii temporale în corpul restaurat al vechii Prefecturi. De asemenea, intervenţii urgente necesită următoarele monumente avariate de ultima serie de cutremure:

— conacul de la Banloc, un complex din sec. al XVIII, cu modificări în secolul XIX, care prezintă prăbuşiri ale părţii mediane, în prezent aflîndu-se în studiu la IPROTIM proiectul de consolidare.

— biserica barocă din satul Partoş, restaurată relativ recent, dar necesitînd reluarea lucrărilor pentru care DMASI asigură finanţarea;

— biserica ortodoxă sîrbă (sec. XVIII) şi zona centrală cuprinzînd piaţa centrală şi turnul medieval (sec. XII — XIV) din Ciacova.

ELISABETA ANCUŢA-RUŞINARU

VIZITĂ LA DMASI

Între 6—13 mai DMASI a primit vizita d-lui Patrick O'Keefe, expert în Divizia Patrimoniului Fizic al UNESCO pentru aspectele juridice ale patrimoniului cultural. La întîlnire au participat membri CNMASI, membri ai Comisiei Arheologice, precum şi dl. E. Vasiliu — ministru secretar de stat în Ministerul Culturii.

Vizita a avut drept scop analiza proiectului de Lege a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, precum şi discuţii cu colectivul care se ocupă de elaborarea Legii muzeelor şi colecţiilor, în scopul punerii în concordanţă a acestora cu prevederile convenţiilor internaţionale în domeniu, la care România este parte.

Aprecierea generală privind proiectul de Lege a monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice este că acesta a fost redactat la nivelul legislaţiei internaţionale. Pentru a sublinia importanţa protecţiei şi punerii în valoare a monumentelor istorice, se recomandă introducerea în Constituţia României a unui articol privitor la acestea.

Ca urmare a experienţei acumulate în ţări cu tradiţie în turism, în privinţa relaţiilor dintre acest tip de activitate şi monumentele istorice, dl. O'Keefe a recomandat introducerea în proiectul Legii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice a unor prevederi stricte privind controlul activităţii turistice în zona de protecţie a monumentelor, în zonele istorice ale oraşelor, cu aplicaţii speciale privind zonele de protecţie a monumentelor propuse să facă parte din lista patrimoniului mondial.

A fost recomandată, de asemenea, introducerea în proiectul de lege a unor reglementări privind zborurile, transporturile grele şi periculoase în zona de protecţie a monumentelor istorice.

Ca reguli de procedură generală au fost făcute recomandări privind raportul între lege şi regulamentul de aplicare a acesteia, rezolvarea conflictelor privind bunurile imobile propuse pentru includere în Lista monumentelor istorice.

Într-un domeniu atît de nou pentru ţara noastră precum este arheologia submarină, au fost făcute o serie de recomandări privind regimul descoperirilor de acest tip.

Au mai fost luate în discuţie problema evaluării clădirilor monument istoric, a preeminenţei interesului public asupra celui privat în cazul monumentelor istorice, a recompenselor pentru cei care fac descoperiri de monumente, precum şi a sancţiunilor aplicate celor care produc daune monumentelor istorice.

Raporturile dintre Legea monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice şi proiectul de Lege a cercetării arheologice au făcut de asemenea obiectul discuţiilor, insistîndu-se asupra cuprinderii în cele două legi a prevederilor acordului de la Malta, din luna ianuarie a acestui an.

Ultima zi a vizitei d-lui O'Keefe a fost dedicată întîlnirii cu membri ai Comisiei pentru învăţămînt şi cultură a Adunării Deputaţilor. În cadrul întîlniri, dl. O'Keefe a subliniat importanţa promulgării cît mai rapide a Legii monumentelor, ansamblurilor şi siturilor istorice, de aceasta depinzînd nu numai posibilitatea protejării şi punerii în valoare a acestora, ci şi includerea în lista patrimoniului mondial a unor monumente din România (grupul de biserici cu pictură exterioară din Bucovina, mănăstirea Horezu, ansamblul de arhitectură de la Biertan).

Cu privire la varianta unui proiect de lege unică a patrimoniului, dl. O'Keefe a subliniat faptul că acest tip de lege este specific unor ţări subdezvoltate din Africa şi America Latină, legislaţia modernă avînd legi specifice pentru cele două domenii atît de distincte.

ADRIANA STROE

http://patrimoniu.gov.ro

CREAREA «*COMISIEI DE ISTORIA ORAȘELOR DIN ROMÂNIA*» ȘI SESIUNEA DE COMUNICĂRI «*ISTORIA ORAȘELOR ÎN CERCETĂRILE ISTORIOGRAFICE DIN ROMÂNIA*» Sibiu, 8—10 mai 1992

Important centru de cultură urbană transilvăneană, Sibiul a găzduit cea de a doua întîlnire a specialiștilor care se ocupă în mod deosebit de istoria urbană din spațiul românesc. Prima, în 1990, anunța, de altfel, intenția de înființare a «*Comisiei de istoria orașelor din România*» cu sediul la Sibiu, sub egida Academiei Române, fapt materializat acum. Necesitatea apariției acestui for a fost de altfel deseori relevată în literatura de specialitate românească.

Onorată fiind de reprezentanți din conducerea Academiei Române, ai Institutului de Cercetări socio-umane din Sibiu, ai Primăriei municipiului Sibiu, ședința inaugurală a dezbătut statutul și programul viitoarei Comisii și a prilejuit primele contacte între participanți, care acopereau practic întreaga întindere a țării (Moldova, Dobrogea, Muntenia și Oltenia, Banatul și Transilvania) și aproape toată gama de specialități (istorie, arheologie, arhitectură, urbanism, geografie istorică, arhivistică etc.). S-au detașat scopurile principale ale Comisiei: relații cu *Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor* al cărei mai vechi membru este domnul arhitect Paul Niedermaier, cel care a rostit, de altfel, și cuvîntul de salut adresat de președintele forului internațional, iar pe de altă parte, coordonarea cercetării interne de istorie urbană. Ea presupune existența la Sibiu a unei bănci de date interdisciplinare, relaționarea cercetării și cercetătorilor, editare, contacte periodice prin sesiuni de comunicări sau simpozioane, și altele.

Prima zi a prilejuit în final alegerea Comitetului și președintelui Comisiei. Dacă alegerea Comitetului format din 15 membri s-a rezolvat printr-o votare strînsă, încercîndu-se reprezentarea echilibrată a tuturor disciplinelor și realizarea prin aceasta de relații directe cu alte foruri (Comisia Națională și Direcția Monumentelor, Ansamblurilor și Siturilor Istorice, institute și muzee de istorie, învățămînt superior de specialitate etc.), alegerea președintelui s-a remarcat prin consens. Propunerea — domnul doctor arhitect Paul Niedermaier — a fost salutată și votată în unanimitate, recunoscîndu-i-se implicit atît valoarea studiilor, cît și calitatea de organizator, probată deja prin desfășurarea sesiunilor amintite.

Seara a avut loc dezvelirea firmei Comisiei la sediul acesteia, din strada Lucian Blaga nr. 13.

Următoarea zi a fost dedicată sesiunii propriu-zise, păgubită, din păcate, prin lipsa unor nume de rezonanță anunțate, dar fiind în imposibilitate de a participa: dr. Radu Popa, dr. arh. Eugenia Greceanu, dr. Victor Spinei, dr. Mircea D. Matei, dr. arh. Gheorghe Sebastyen, Emil I. Emandi, Stela Cheptea, Alexandru Artimon și alții. Cu toate acestea, comunicările și discuțiile prilejuite de ele au contribuit la realizarea acelui important deziderat actual al Comisiei, și anume evaluarea realistă a stadiului cercetării la toate disciplinele aparținătoare domeniului.

Ședințele în plen au avut următoarele participări:

Prof. dr. Alexandru Andronic, cu tema «*Contribuții arheologice la determinarea unor modele privitoare la geneza orașelor medievale din România*», care a reluat vechea teză elaborată de P. P. Panaitescu, a evoluției urbane românești pornită de la nivelul de «tîrg de vale» cu aplicații asupra orașului Vaslui.

Dr. Gheorghe I. Cantacuzino, cu tema «*Aspecte ale cercetărilor arheologice ale orașului medieval din Țara Românească*» care după ce a evaluat în prima parte cîștigurile arheologiei urbane din Muntenia (Orașul de Floci și Tîrgoviște, în special), din care reținem în mod deosebit probele continuității rețelei stradale și chiar a unei anumite organizări a spațiului și parcelării, în partea a doua s-a referit la carențele acestei cercetări, semnalînd printre altele lipsa unei strategii în amplasarea săpăturilor și mai ales lipsa cartării tuturor săpăturilor arheologice.

Dr. *Maria Dogaru*, prin comunicarea «*Istorie și legendă în stemele orășenești. Bibliografia problemei*», a trecut în revistă cîștigurile deja realizate și potențiale ale studiului stemelor orășenești, iar Vasile Ciobanu, prin comunicarea «*Istoria orașelor din România de după 1918. Considerații istoriografice*», s-a referit în special la problemele pe care le ridică recursul la informația postbelică în cercetarea istoriei urbane contemporane, atît timp cît este cunoscută eludarea adevărului practicată în literatura oficială sau de specialitate.

Dr. *Paul Niedermaier*, în comunicarea «*Lucrările preconizate de Comisia Internațională pentru Istoria Orașelor*», a informat asupra stadiului actual al cercetării istoriei urbane în Europa, cu exemplificări privind editarea bibliografiilor de specialitate și a unor atlase în Germania, Irlanda, Italia, Austria, Cehoslovacia etc.

Nina Neagu s-a referit, în comunicarea «*Orașul Ploiești în evul mediu — descoperi arheologice*», la contribuția arheologiei ploieștene la precizarea istoriei medievale a orașului începînd cu secolul XVI, iar colectivul format din Maria Dulgheru și arh. Popescu Liviu din același oraș a rememorat realitățile arhitectonice și urbanistice ale Ploieștiului de pînă în momentul dispariției celor mai multe din ele, ca urmare a aberantelor operațiuni de «sistematizare» suferite de oraș în ultimele decenii.

Tereza Sinigalia a evocat figura lui G. D. Florescu în legătură cu cercetările sale în domeniul istoriei orașului București, în special cu publicarea și comentarea unor pla-

http://patrimoniu.gov.ro

nuri inedite, în comunicarea «*G. D. Florescu și încercarea sa de istorie bucureșteană*, iar *Alexandru Rădulescu* a fixat cîteva repere arheologice ale Timișoarei medievale în relație cu istoria relativ puțin cunoscută a perioadei respective prin comunicarea «*Timișoara — orașul medieval; origini, dezvoltare; stadiul actual al cercetării.*».

Dintre cele două secțiuni care au urmat — «Probleme de istorie» și *«Orașul și urbanismul»* — mă voi opri la cea de a doua, care a prilejuit contactul între numeroase discipline și maniere de cercetare a istoriei urbane și a orașului propriu-zis.

Secțiunea a debutat prin comunicarea autorului rîndurilor de față «*Realități și perspective ale studiului istoriei urbane medievale românești*» care a evaluat critic cîștigurile și neîmplinirile, cercetările de istorie urbană românească, precum și modalitățile prin care aceasta poate fi relansată.

Sabin Adrian Luca, în inedita comunicare «*De la protourbanism la orașe*» a, încercat includerea în sfera urbanismului a fenomenului de detașare prin organizare spațială a unor așezări preistorice, cu exemplificări în special din Banat.

Dr. Thomas Nägler, în comunicarea «*Orașele ardelene în secolul XVII în descrierile cronicarilor sași*», s-a concentrat asupra unor probleme ce trebuie grabnic clarificate cu rectificările de rigoare ale tratatelor și manualelor de specialitate, în privința interpretării: relatările unor cronicari sași privitoare la o serie de aspecte de istorie și legislație urbană transilvăneană, iar dr. *Paul Binder* a relevat conținutul și importanța unor părți inedite ale ridicării topografice austriece din secolul XVIII în comunicarea «*Orașele transilvănene văzute de Johann Conrad Weiss* (1735)».

Dana Harhoiu, în comunicarea «*București — un oraș între orient și occident (studiu de identitate și morfologie urbană)*», care a avut alura unei veritabile conferințe, a realizat o abordare teoretică a realităților urbanistice bucureștene privite evolutiv, de o valoare indiscutabilă. Recurgînd la date de istorie a mentalităților și comportamentelor, în raport cu anumite organizări urbanistice, comunicarea a realizat o incursiune în istoria complexă a orașului, sincronă cu o serie întreagă de evenimente zonale și continentale.

Alina Ioana Serbu, referindu-se în comunicarea «*Raportul rural—urban reflectat în vechea arhitectură bucureșteană*» tot la București, a încercat să diferențieze două tipologii distincte ale relației: casă (acces) — curte — stradă, ilustrînd modificarea în timp a unor principii de organizare spațială.

În comunicarea «*Orașul Cluj în viziunea pictorilor interbelici locali*» *Cornel Crăciun* a realizat o trecere în revistă a unor importante izvoare de istorie urbană, și anume a picturilor unor artiști interbelici, iar în comunicarea «*Armenopolis — oraș baroc*», *Virgil Pop* a prezentat sursele și o schiță de istorie a structurilor urbane a orașului Gherla.

Oliver Velescu, în comunicarea «*Automobilul în București. Contribuții la istoria mentalităților și a comportamentului urban*», a făcut dovada modului în care societatea și cadrul construit pot reacționa în impact cu noutățile tehnologice ale acestui secol, iar dr. *Hermann Fabini* s-a referit succint la problemele pe care le ridică implantul noului, deja realizat, sau în perspectivă asupra Sighișoarei, în comunicarea «*Principii privind lucrări noi în municipiul Sighișoara*».

Riscînd o apreciere globală, se poate remarca, încă o dată, că istoria urbanismului din România, puțin prezentă în istoriografia generală de specialitate, este un domeniu distinct, prilejuind abordări particulare. Speranța tuturor celor prezenți la Sibiu este că noul for întemeiat aici va umple imensul gol organizatoric al cercetării și va constitui elementul de relansare a studiului. Obiectivul final este, fără îndoială, în afara celui pur științific, ameliorarea realităților fizice ale orașelor din România, catastrofal afectate de politica urbanistică a ultimelor decenii și în pericol de a fi în continuare periclitate prin lipsa studiilor de specialitate.

TEODOR OCTAVIAN GHEORGHIU

CEA DE-A XXVI-A SESIUNE NAȚIONALĂ DE RAPOARTE PRIVIND REZULTATELE CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE DIN ANUL 1991, Iași, 15—17 mai 1992

În perioada 15—17 mai 1992 s-a desfășurat la Iași a XXVI-a ediție a Sesiunii naționale de rapoarte arheologice, sub egida Comisiei Naționale de Arheologie a Academiei Române. Manifestarea a fost organizată de către Direcția Muzeelor și Colecțiilor în colaborare cu Inspectoratul de cultură al jud. Iași și a fost găzduită de Palatul Culturii.

Lucrările Sesiunii au fost deschise de dl. Constantin Preda, președintele CNA, în prezența Biroului Executiv al Comisiei Arheologice și a reprezentanților oficialităților locale. Au fost făcute publice, cu această ocazie, cele 14 districte arheologice și Comisiile coordonatoare pentru fiecare dintre ele, prezentîndu-se pe scurt și atribuțiile acestor comisii. Noua organizare a fost gîndită în intenția unei mai bune coordonări a activității arheologice la nivelul întregii țări.

În continuarea programului au fost vernisate două expoziții deschise la Palatul Culturii: «Descoperiri arheologice din Moldova — colecțiile Institutului de Arheologie din Iași» și «Ceramica decorativă medievală: Cahle». Aceasta din urmă, concepută și realizată prin strădaniile d-nei Cornelia Stoica, secretar-responsabil al CNA, reunește materiale din întreaga țară, cele mai multe inedite. Piesele sînt ordonate tematic, astfel ca vizitatorul, chiar neinițiat, să poată urmări evoluția temei decorative și alterările suportate de aceasta în timp. Expoziția de cahle se constituie realmente într-un eveniment cultural, ea reușind să pună în valoare un material arheologic care sintetizează multiple aspecte ale civilizației medievale românești.

Prezentarea rapoartelor arheo-

http://patrimoniu.gov.ro

logice asupra săpăturilor din campania anului 1991 s-a desfășurat în paralel, în cadrul a șapte secțiuni.

Secțiunea I: Epoca pietrei. Lucrările au fost conduse de un prezidiu alcătuit din: Vasile Boroneanț, Constantin Iconomu și Gheorghe Lazarovici. A fost prezentat un număr de 26 de rapoarte privind cercetările paleolitice și neolitice de pe teritoriul țării noastre.

Secțiunea II: Epoca metalelor. Prezidiul a fost alcătuit din: Marilena Florescu, Valentin Vasiliev și Sebastian Morintz. S-au prezentat 30 de rapoarte arheologice.

Secțiunea III: Civilizația geto-dacică. Lucrările au fost conduse de: Ion Niculiță, Ioan Glodariu și Mihai Irimia; s-au raportat 23 de cercetări arheologice.

Secțiunea IV: Antichitatea greco-romană a reunit cel mai mare număr de rapoarte: 47, reflectînd concentrarea în continuare a cercetării arheologice din țară asupra acestei perioade istorice. Desfășurarea lucrărilor secțiunii a fost asigurată de un prezidiu compus din: Petre Alexandrescu, Constantin Preda și Dumitru Protase. Din cele 47 de comunicări, 7 s-au referit la rezultatele unor șantiere în susținerea cărora este implicată și DMASI: *Șantierul arheologic Histria, jud. Constanța* (Petre Alexandrescu și Alexandru Suceveanu); *Un cartier elenistic din Callatis, jud. Constanța* (Elena Bîrlădeanu și Anișoara Sion); *Argamum. Cetatea și necropola* (Mihaela Mănucu Adameșteanu); *Săpături de salvare în perimetrul cetății Tomis, jud. Constanța* (Gheorghe Papuc și Traian Cliante); *Sucidava* (Celei), *jud. Olt* (Octavian Toropu); *Micia — jud. Hunedoara, sectorul de nord al castelului* (Cristina Crăciun și Anișoara Sion). *Lucrările de conservare și restaurare efectuate la Moigrad-Parolissum, jud. Sălaj* (Nicolae Gudea); *Șantierul arheologic Cluj-Napoca — Piața Muzeului* (Mihai Witemberger—Bădău și Radu Ardevan).

Secțiunea V: Epoca post-romană a fost condusă de Mircea Rusu și Dan Teodor; s-au prezentat 21 de rapoarte.

Secțiunea VI: Evul mediu timpuriu. Lucrările au fost coordonate de Victor Spinei. Din cele 14 rapoarte înscrise, două au comunicat rezultatele obținute pe șantiere finanțate de către DMASI: *Cetatea Ienisala, jud. Tulcea* (Raluca Verussi, Sergiu Iosipescu și Oana Damian) și *Complexele arheologice descoperite la Babadag, punctul Geamia «Ali-Gazi-Pașa», jud. Tulcea* (Ion Vasiliu).

Secțiunea VII: Civilizația medievală. Prezidiul secțiunii a fost alcătuit din: Anca Păunescu, Radu Popa și Gheorghe Cantacuzino. Au fost prezentate 33 de rapoarte arheologice, majoritatea referindu-se la cercetări efectuate asupra unor monumente istorice sau în zone declarate rezervații. Un număr de 18 șantiere au fost comandate și finanțate de către DMASI, săpăturile fiind făcute în scopul obținerii unor informații utile întocmirii proiectelor de restaurare. Rezultatele acestor săpături au fost comunicate după cum urmează: *Cetatea Feldioara, jud. Brașov* (Radu Popa); *Cetatea medievală de la Orăștie, jud. Hunedoara* (Zeno Karl Pinter și Aurelian Cosma), *Cetatea Oradea — sec. XII—XVII* (Adrian A. Rusu); *Centrul istoric al orașului București; zona Băcani-Lipscani (vestigii din sec. XV—XVIII,* (Gheorghe Mănucu Adameșteanu și Adrian Canache); *Complexele arheologice medievale de la Polata, jud. Gorj* (Venera Rădulescu); *Mănăstirile Cusici și Zlatița, jud. Caraș-Severin. Date istorice și arheologice* (Luminița Dumitriu); *Cercetări arheologice efectuate în vederea restaurării unor monumente medievale din Sibiu și Mediaș* (Petre Beșliu și Szabolcs Guttman); *Biserica Azilului — Sibiu* (Petre Beșliu); *Mănăstirea dominicană și castelul din Vințu de jos, jud. Alba* (Adrian A. Rusu); *Biserica evanghelică de la Tărpiu, jud. Bistrița Năsăud* (Gabriela Rădulescu); *Biserica Sfinții Împărați de la Buciumeni — Buftea, SAI* (Aristide Ștefănescu), *Mănăstirea Vieroș, jud. Argeș* (Spiridon Cristocea și Romeo Maschio); *Fosta mănăstire Adormirea Maicii Domnului din Rîmnicu-Sărat, jud. Buzău* (Emil Lupu); *Biserica brîncovenească de la Bordești jud. Vrancea* (Victor Bobi); *Complexul mănăstiresc Dălhăuți, jud. Vrancea* (Victor Bobi și Aurora Apostol); *Casa domnească de la Mănăstirea Cașin, jud. Bacău* (Alex. Artiman); *Mănăstirea Tazlău, jud. Neamț. Date arheologice* (Ștefan Scorțeanu).

Dincolo de datele necesare restaurării monumentelor în discuție (nivel de călcare, faza de construcție etc.) multe dintre aceste cercetări au scos la lumină complexe noi și foarte importante, precum și un bogat material arheologic. O mențiune specială în acest sens merită săpăturile de la Feldioara, Orăștie, Oradea, Vințul de Jos, Tărpiu, Cusici și Zlatița.

În campania arheologică a anului 1991, DMASI a fost implicată nu numai prin finanțarea unor săpături, relevee sau proiecte de restaurare a monumentelor arheologice, ci și prin participarea arheologilor săi la diverse cercetări. Raluca Verussi și Sergiu Iosipescu au condus șantierul de la Ienisala, unde s-a lămurit, cu această ocazie, rostul construcției adosate incintei — care este sigur cisterna cetății și nu locuința comandantului; s-a cercetat sistemul de susținere a turnurilor și au fost clarificate elemente de elevații la poartă, turnuri și curtine. Cristina Crăciun și Anișoara Sion au coordonat lucrările de la Micia — sectorul castru — Mureș, unde s-a descoperit un nou ansamblu de clădiri, inclusiv o cameră cu hypocaust. Anișoara Sion a participat și la cercetările de la Mangalia, unde a fost dezvelită, printr-o săpătură de salvare pe str. Oituz, o parte dintr-un cartier helenistic, cuprinsă între două străzi antice. Complexul, situat în zona centrală a orașului grecesc, se datează începînd din secolul al IV-lea î.e.n.

D. Marcu a participat la săpăturile întreprinse la Mănăstirea Vaca (localitatea Crișan, jud. Hunedoara), sub coordonarea dr. Adrian A. Rusu, unde au fost puse în evidență ruinele edificiului din secolul al XVII-lea.

Aceste cercetări au însemnat tot atîtea prezențe efective la Sesiunea de rapoarte de la Iași, prezențe la care trebuie să adăugăm și două comunicări teoretice: *Propu-*

http://patrimoniu.gov.ro

neri privind evidența monumentelor arheologice (dr. Gheorghe I. Cantacuzino) și *Cercetarea și restaurarea monumentelor istorice* (Sergiu Iosipescu).

Remarcabilă s-a dovedit a fi participarea la lucrările sesiunii a colegilor din Basarabia: Ilie Borziac, Valentin Dergaciov, Victor Sorochin, Vasile Haneu, Serghei Kurciatov, Eugen Sava, Oleg Levitchi, Ion Niculiță, Valeriu Cavruc, Natalia Golțeva, Aurel Zanoci, S. Ciubotaru, Alexandru Popa și T. Braga.

A fost un bun prilej pentru cunoașterea studiului și problemelor cu care se confruntă cercetarea arheologică din această parte a țării, și, poate, un început pentru viitoare șantiere comune.

Încheierea lucrărilor acestei ediții a Sesiunii a fost marcată printr-o reuniune de bilanț; în cadrul căreia au fost prezentate concluziile din partea fiecărei secțiuni și s-au pus în dezbatere unele probleme de interes general.

În ultima zi, duminică, 17 mai, a fost organizată o excursie la Cetatea geto-dacică de pe dealul Cătălina, Cotnari și la Mormîntul princiar geto-dacic de la Cucuteni.

În zilele de 15 și 17 mai s-au desfășurat și lucrările Comisiei Naționale de Arheologie, avînd drept unic subiect aprobarea săpăturilor arheologice care se vor efectua în anul 1992.

DANIELA MARCU

SIMPOZIONUL «ASPECTE SPECIFICE ALE RESTAURĂRII ȘI CONSOLIDĂRII MONUMENTELOR ISTORICE ȘI DE ARHITECTURĂ DIN JUDEȚUL GALAȚI», Galați, 21 mai 1992

În ziua de 21 mai 1992, la Muzeul de Istorie din Galați s-a desfășurat simpozionul *Aspecte specifice ale restaurării și consolidării monumentelor istorice și de arhitectură din județul Galați*. Conceput ca o întîlnire de lucru între realizatorii proiectelor, reprezentanți ai CNMASI, care avizează, și executanții lucrărilor de restaurare, simpozionul s-a bucurat de participarea unui număr mare de arhitecți și ingineri de la S.C. «Proiect» Galați, de la D.M.A.S.I., de la Uniunea Națională a restauratorilor de Monumente Istorice, din partea firmelor de stat și particulare care lucrează pe șantierele de restaurare, istorici de la muzeele din Galați și Brăila. Au participat de asemenea reprezentanți ai administrației de stat, ai Episcopiei Dunării de Jos, proprietari de monumente.

Din comunicările susținute în cadrul simpozionului reținem: *Soluții de consolidare în condițiile specifice zonei orașului Galați* (dr. ing. Octavian Cosovliu, S.C. «Proiect» Galați), *Studiu asupra construirii Palatului administrativ de la Galați* (prof. Viorica Pisică, Muzeul de Istorie Galați), *Soluții pentru restaurarea și consolidarea Palatului administrativ de la Galați* (arh. Gabriela Driscu, S.C. «Proiect» Galați), *Proiectul de restaurare-consolidare a bisericii fortificate «Precista» de la Galați* (arh. Constanța Carp, D.M.A.S.I.), *Modalități practice de executare a lucrărilor de restaurare și consolidare la biserica «Precista» și la alte monumente din Galați* (ing. D. Bahamat, S.C. «Dedal» Galați), *Proiectul de restaurare și consolidare a Silozului pentru cereale de la Galați* (ing. I. Dinescu, I.P.S.C.A.I.A. București), *Soluții pentru restaurarea Gării fluviale de la Galați* (arh. C. Dima, S.C. «Proiect» Galați), *Școala Normală de la Galați, integrarea elementelor de consolidare în arhitectura inițială* (arh. Aurel Pop, S.C. «Proiect» Galați), *Biblioteca «V. A. Urechia» consolidare și reparații capitale* (arh. Nicu Ceraceanu, S.C. «Proiect» Galați), *Farmacia Tinc din Galați, soluții pentru consolidare și restaurare* (arh. C. Dima și ing. V. Gheorghiu, S.C. «Consal» Galați).

Comunicările au fost însoțite de proiecții de fotografii. Au fost expuse și s-au bucurat de atenție deosebită planurile originale ale Palatului administrativ de la Galați, purtînd semnătura arhitectului Ion Mincu, (1902), aflate în prezent la Arhivele Statului, filiala Galați.

În partea a doua a simpozionului s-au purtat discuții cu privire la proiectare, avizare și execuție în domeniul restaurării monumentelor istorice din zona de sud a Moldovei. Au susținut puncte de vedere deosebit de interesante și utile P. S. Casian Gălățeanul, arhiereu vicar al Episcopiei Dunării de Jos, conf. univ. dr. V. Polizu, arh. A. Botez, ing. I. Marcu, prof. I. Cindea, ing. M. Paraschiv, arh. A. Pop, ing. N. N. Gospodinov, ing. dr. Octavian Cosovliu, ing. N. Braghina.

S-a subliniat importanța stabilirii soluțiilor de restaurare numai în temeiul unor cercetări complete și complexe și excluderea totală a celor de compromis; necesitatea existenței unor antreprize profilate pe executarea lucrărilor de restaurare precum și în producerea de materiale specifice monumentelor istorice; realizarea unei evidențe a monumentelor de arhitectură industrială; găsirea celor mai eficiente soluții de finanțare a lucrărilor de restaurare; popularizarea monumentelor istorice prin mass-media; s-a pezentat succint statutul U.N.R.M.I.

Manifestarea a fost sponsorizată de firmele «Dedal» S.C. și «Pygmalion» S.R.L., ambele din Galați.

VIORICA PISICĂ

http://patrimoniu.gov.ro

«EPHEMERIS NAPOCENSIS», Institutul de Arheologie şi Istoria Artei, Cluj Napoca, NR 1/1991. 209 p.

Institutul de Arheologie şi Istoria Artei din Cluj Napoca, înfiinţat în aprilie 1990, a reuşit, în foarte scurt timp, să lanseze primele numere ale celor două publicaţii pe care le patronează: «*Ars Transilvaniae*» şi «*Ephemeris Napocensis*». Aceasta din urmă este o revistă de arheologie, realizată prin străduinile colectivului de specialişti în arheologie şi istorie veche al institutului; colegiul de redacţie al acestui număr este alcătuit din dr. Ioan Glodariu (red. resp.), dr. Mihai Bărbulescu (secretar red.) şi Coriolan Opreanu.

Sumarul se structurează în cîteva capitole importante: arheologie şi istorie; epigrafie şi istorie; recenzii şi cronică.

Revista se deschide cu articolul lui Valentin Vasiliev — *Über die befestigten Hallstattzeitlichen Siedlungen aus dem innerkarpatisehen Gebiet Rumänien* — o privire sintetică asupra caracterului aşezărilor din această perioadă, pornind de la cîteva cazuri concrete şi analizînd problema din perspectivă tipologică şi cronologică.

Florin Gogoltan, în *Unele probleme privind vasele de bronz hallstattiene din Transilvania*, după o scurtă incursiune în istoricul vaselor de bronz, se ocupă cu precădere de situlele de tip Kurd, urmărind apariţia şi evoluţia acestora. Autorul constată că acest tip de vas se concentrează în Transilvania şi în NE Ungariei, şi consideră că puternicele centre metalurgice care au funcţionat în aceste zone au creat chiar prototipul respectiv sau cel puţin l-au dezvoltat cu precădere.

Sanctuarul circular al cetăţii dacice de la Racoş constituie obiectul studiului semnat de Ioan Glodariu şi Florea Costea. Sanctuarul este construit pe un mamelon situat la ieşirea Oltului din defileu şi e alcătuit din trei incinte concentrice. A funcţionat în sec. I e.n., fiind abandonat probabil în timpul războaielor de cucerire a Daciei.

Gelu Florea şi Attila Palkó aduc în discuţie, în articolul *Ceramica dacică pictată de pe «Terasa depozitului de vase» de la Grădiştea Muscelului*, un important lot de materiale din depozitele Muzeului de istorie a Transilvaniei. Analiza fină a repertoriului decorativ face posibilă «reconstituirea unei ornamentaţii interesante şi înainte de toate concrete» (p. 42), constituindu-se într-o importantă contribuţie la cunoaşterea creaţiei artistice din Dacia preromană.

Dumitru Protase, în *Römische Einflüsse în Dakien vor der Eroberung*, se opreşte asupra prezenţelor economice, politice şi culturale romane în teritoriile de la N Dunării în secolele I î.e.n. — I e.n., atestate printr-o serie de elemente de civilizaţie materială şi spirituală. Aceste prezenţe trebuie luate în considerare pentru o imagine de ansamblu a romanizării.

Articolul Ioanei Bogdan Cătăniciu, *À propos de civitates en Dacie*, îşi propune, pe baza explorării unor surse diverse (geografice, istorice, numismatice), să restituie cît mai fidel o viziune globală asupra organizării şi dezvoltării administrative a provinciei Dacia.

Nicolae Gudea, în *Römische Waffen aus den Kastellen des westlichen limes von Dacia Porolissenes*, face o analiză statistică a armamentului roman, urmărind în egală măsură terminologia, tipologia, criteriile ce-i stau la bază şi cronologia acestora.

Mircea Rusu, *Paleocreştinismul în Dacia romană*, aduce în discuţie o serie de materiale arheologice databile în secolele II—III, ce susţin prezenţa unei populaţii creştine în provincia Dacia. În comentariul său, autorul face apel la surse documentare sau la situaţia altor provincii ale Imperiului Roman şi concluzionează că, în actualul stadiu al cercetărilor, existenţa unor comunităţi creştine în Dacia secolelor II—III nu mai poate fi contestată.

Ion Horaţiu Crişan şi Coriolan Opreanu publică *Un mormînt din secolul V e.n. de la Fîntînele*, aparţinînd necropolei de înhumaţie din epoca migraţiei popoarelor descoperită pe «Dealul Popii». Prin inventarul, ritul şi ritualul funerar, mormîntul aparţine orizontului funerar reprezentativ pentru pătura alano-ostrogotă.

Adrian A. Rusu, în *Vechea biserică din Nălaţi (jud.Hunedoara)*, reconstituie istoria edificiului şi genealogia familiei de feudali locali, coroborînd informaţiile rezultate din cercetarea arheologică cu cele oferite de sursele documentare. Săpătura efectuată de autor a pus în evidenţă existenţa a două etape de construcţie: construirea

http://patrimoniu.gov.ro

unor fundații, abandonarea lucrărilor și apoi reluarea acestora și realizarea elevațiilor — cu modificarea, însă, a planului inițial.

Partea a doua a revistei este alcătuită din cinci articole. În primul dintre acestea Alexandru Avram se ocupă de *Legi și regulamente privind producția viticolă și comerțul cu vin la Thasos (sec. al V-lea î.e.n.)*, analizînd trei documente epigrafice thasiene. După un scurt comentariu de text, se discută cronologia și scopul acestor «monumente legislative». Calității analizei științifice i se adaugă stilul deosebit al autorului: «Trecînd prin Cato, Trebatius, apoi prin Digoste și pînă în zilele noastre, crîmpeie de doctrină juridică greacă filtrate de dreptul roman și modern își păstrează nealterată valoarea» (p. 161).

Beneficiarii în viața civilă a provinciei Dacia este titlul articolului lui Radu Ardevan, care delimitează sfera socială în care se încriu posesorii acestui grad militar roman.

Marius Grec, *Ștampile civile sau militare?*, se ocupă de reinterpretarea cîtorva ștampile de pe materiale tegulare; considerate pînă acum a fi civile, aceste ștampile se dovedesc a avea un caracter militar, aparținînd perioadei de staționare a Legiunii a V-a Macedonica la Potaissa.

Un altar de calcar cu inscripție latină, descoperit la sfîrșitul secolului trecut la Cetatea Albă, cu dedicația «Tempus Bonum», este reconsiderat în studiul lui Mihai Bărbulescu, *Tempus Bonum. În jurul unei inscripții din Cetatea Albă.*

Ioan Mitrofan readuce în discuție un altar votiv descoperit în jurul anului 1770 la Micăsasa, pierdut și apoi regăsit în cursul cercetărilor arheologice din anul 1984; recitirea textului inscripției a permis corectarea numelui divinității (din Sarmandus în Saromandus) și clarificarea numelui dedicantului.

Înaintea capitolului de recenzii este inserată în cuprins comunicarea *Ioanei Bogdan Cătăniciu* ținută la Sesiunea Academiei Române închinată lui Grigore Tocilescu, din 14.02.1986 — *Grigore Tocilescu — întemeietor al școlii de arheologie.*

În sfîrșit, Aurel Rustoiu recenzează cartea publicată de un colectiv compus din B. Jovanović, M. Jovanović, K. Borojević, P. Popović, V. Stăncić și Zs. K. Zoffmann — *Gomolava. Naselje mladeg gvozdenog doba*, iar Viorica Bolindeț prezintă importanta lucrare apărută sub coordonarea lui E. Ettlinger, *Conspectus formarum terrae sigillatae Italico modo confectae.*

Ultimul capitol din revistă — Cronica — cuprinde: *Activitatea IAIA-CN — secția de arheologie (aprilie 1990 — iunie 1991)* de Adrian A. Rusu; *Bibliografia IAIA-CN — secția de arheologie (1989—1990)* de Eva Cordoș și necrologul semnat de Nicolae Gudea pentru profesorul Eugen Chirilă (1921—1991).

Pe lîngă nivelul științific ridicat al studiilor din sumar, apreciem tendința de a publica un număr cît mai mare de articole în limbi de circulație internațională și, totodată, condițiile grafice ale acestei reviste, căreia îi dorim un drum lung și, mai ales, bun.

DANA MARCU

Vă rugăm să rețineți

Revista noastră oferă spații publicitare pentru firmele a căror activitate e apropiată domeniului nostru (restaurări, restructurări urbane, consolidări, adaptări arhitecturale etc.).

Plata se efectuează în lei sau în valută prin intermediul Agenției de publicitate «Prestip», specializată în publicitate prin presă.

Pentru informarea dv. asupra prețului și realizării reclamelor vă rugăm să vă adresați la «Prestip» — Agenția de publicitate, Calea Victoriei nr. 135, intrarea A, et. VII, cam. 33—35, sect. 1, tel. 59.25.77, zilnic între orele 8—16, sau la redacția «Buletinul Monumentelor Istorice», str. Ienăchiță Văcărescu nr. 16, sector IV, tel. 15.54.20, interior 115.

http://patrimoniu.gov.ro

CNMASI

90 Lei

ISSN-1221-552X

http://patrimoniu.gov.ro